ilke

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

Cilt/15 Nisan 1986 Sayı: 84

Cilt/15
Nisan 1986
Sayı: 84

İÇİNDEKİLER

Yazışma Ardesi: Postfach 10 16 34, 4100 Duisburg 1 – F.Almanya

Önümüzdeki Görevlerin Üstesinden Gelmemizin Gerçek Teminatı Partimizdir!

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komitesi'nin yıllık olağan toplantısı geçtiğimiz Mart ayı içinde yapıldı. Toplantıya sunulan MK Politikbürosu Raporu'nun görüşüldüğü, barış sorunu başta olmak üzere uluslararası politikada birincil önem taşıyan belli başlı olayların ele alındığı, Türkiye'nin ekonomik ve siyasal durumunun tartışıldığı, Türkiye'de işçi sınıfı politik mücadelesinin, genel işçi sınıfı hareketinin, Kürdistan ulusal demokratik muhalefetinin ve topyekün emekçi halk güçleri mücadelesinin ve perspektiflerinin irdelendiği, önümüzde duran politik ve örgütsel görevlerin ve bu görevleri gerçekleştirme olanaklarının ve perspektiflerinin üslup ve yöntem sorunlarına varıncaya dek ayrıntılı olarak gözden geçirildiği toplantı sonucunda bir bildiri yayınlandı.

Dergimizin bu sayısındaki ilk bölümü TSİP MK Toplantısına sunulmuş olan Politikbüro Raporu'na ayırdık.

İLKE

GİRİŞ

Bugün insanlık çetin bir mücadeleden ve zorlu günlerden geçiyor. Amerikan emperyalizminin nükleer silahlanmaya hız vermiş olması ve militarizasyon projelerini uzaya tırmandırması insanlığı bekleyen en büyük tehlike olarak karşımızda duruyor. Emperyalizmin bu silahlanma girişimleri, kuşkusuz ki, bir soğuk savaş yöntemleriyle sürüyor. Uluslararası burjuvazi elindeki tüm olanaklarla antikomünizmi ve antisovyetizmi tırmandırıyor. Kontrolündeki tüm kitle haberleşme tekelleriyle, yalan ve iftiralarla dolu seviyesiz bir kampanyayı sürdürüyor.

Beyaz Saray politikacıları ve Pentagon generalleri bir yandan silahlanma yarışını ve uluslararası gerginliği körüklerlerken, öte yandan birçok ülkenin içişlerine pervasızca karışıyorlar, askeri müdahaleler dahil, sayısız komplo, siyasi suikast ve baskı-şantaj yoluyla sonuç almaya çalışıyorlar.

Buna karşılık dünya sosyalist sisteminin barışçı girişimleri geçtiğimiz yıllara oranla her geçen gün geniş kitleler üzerinde daha derin yankılar yapıyor. Üçüncü Dünyada emperyalizme ve gericiliğe karşı verilen mücadeleler yükseliyor, boyutlanıyor. Buna karşılık Haiti'den Filipinler'e, Güney Afrika'dan Latin Amerika'ya kadar dünyanın pekçok ülkesindeki devrimci, anti-emperyalist ve demokratik mücadeleler karşısında emperyalizmin tertip ve manevraları da o ölçüde artıyor.

Bu kıyasıya mücadele ortamında, Amerikancı bir faşist diktatörlüğün sultası altında bulunan Türkiye'de de yaşanılmakta olan zor günler devam ediyor. Türkiye kapitalizminin bunalımının kronikleştiği her geçen yıl daha da belirginleşirken, kitlelerin hoşnutsuzluğu da o ölçüde artıyor. Burjuva muhalefet ise bu hoşnutsuzluğu kendi arkasına almak ve kitlesel patlayışları önleyerek muhalefeti seçim sandığına kanalize etmek için hareketleniyor.

Türkiye'de diktatörlüğün baskıları, toplumdaki dejenerasyon sürecini hızlandırmak, umutsuzluk ve bezginlik psikolojisini giderek daha da yaygınlaştırıp kökleştirmek gayretleriyle birlikte sürüyor.

Türk faşizmi Avrupa'nın baskısı ve yurt içindeki huzursuzluklar nedeniyle sıkıyönetimleri kaldırmak, olağanüstü hal yasalarıyla yetinmek gibi bazı mevzii gerilemeler gösterirken ve özellikle burjuva muhalefetine daha geniş olanaklar hazırlarken, işçi sınıfının politik ve sendikal mücadelesi üzerindeki her türlü devlet terörünü sürdürüyor. Kürdistan'da ise faşist devlet terörü her geçen gün daha da tırmandırılıyor.

Kamuoyu yoklamaları, Cunta'nın partileri olan Anap'a ve çoktan fosilleşmiş MDP'ye ancak yüzde otuz civarında oy şansı tanıyorlar. Bu demektir ki, işbaşındaki diktatörlük ancak seçmenlerin üçte bir desteğine sahip, seçmenlerin üçte ikisinden fazlası ise bu rejimin gitmesini istemekte.

Bütün bunlar, tek bir cümleyle söyleyecek olursak, Türkiye kapitalizminin iflasının kesinkes ilanından başka birşey değil. Bu durum burjuva muhalefetin de, yarın iktidara gelirse çıkışsız kalacağını kanıtlıyor. Kaldı ki, burjuva muhalefet hiçbir ekonomik alternatif ortaya koymadığı gibi, rejime karşı yaptığı suyuna tirit demokrasi savunuculuğu ile kitlelere güven veremiyor.

Bu şartlar işçi sınıfı politik hareketine ve ona müttefik olan siyasi güçlere, ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal geleceği hakkında söz sahibi olabilecek bir gelişmenin olanaklarını genişletiyor. Fakat bu duruma yükselmenin önkoşulu da bilimsel sosyalist hareketin birliğinden ve tüm ilerici güçlerin birlikteliğinden geçiyor.

Bu yılki, MK Toplantısına sunduğumuz Politbüro Raporumuz'da, işte yukarıda andığımız belli başlı sorunları vurgulayıp, onların en önemlilerinin altını çizeceğiz.

1.ULUSLARARASI DURUM

1.1. Dünyada Diktatörlükler Yıkılırken

12 Eylül askeri darbesinin ardındaki ABD güdümü, bugün artık herkesçe ayrıntılarıyla biliniyor. K. Evren cuntasının, Beyaz Saray ve Pentagon'un gizli—açık desteği, teşviki, yoğun çaba ve ısrarlı talepleri, hatta direktifleri doğrultusunda iktidarı gaspettiğini, başından itibaren defalarca vurguladık. Bu apaçık gerçeği görmek için özel bir çaba sarfetmek gerekmiyordu. Bütün dünya, 12 Eylül darbesini Ankara'dan önce Washington'dan öğrenmişti. "Hür Dünya"nın başkenti, böylece darbeyi ve Cunta'yı kutsamış oluyordu. Beyaz Saray için, alışılagelmiş, sıradan, rutin bir işlemdi bu. Önce ABD'nin kendi güdümündeki diktatörlükler konusundaki bazı gerçekleri enson örnekleriyle burada anmak gerekiyor:

ABD diplomasisi, öteden beri, değişen şartlara hızla "uyum" sağlama yeteneği ile gururlanır. Ünlü Amerikan pragmatizminden kaynaklanan ve elbette "makul" sınırları olan bu "uyum", değişik şekillerde tezahür eder. Kimi zaman, kimin kime uyum sağladığı da pek net görülmeyebilir. Uyum, Grenada benzeri gerçekleşebildiği gibi, Haiti veya Filipinler türünde de açığa çıkabilir. Bazen, İran ve Nikaragua örneklerinde olduğu gibi, "uyum" sağlama imkan ve fırsatı hiç bulunmayabilir.

Fakat ABD, bilhassa Nikaragua tecrübesinden epey ders almışa ve uyum becerisini geliştirmişe benzemektedir. Özellikle son iki örnek, Haiti ve Filipinler, doğrusu bu becerinin "parlak" birer zirvesi olmuştur! ABD: eğer ciddi tehlike belirtileri görüyor ve tabii koşullar da elveriyorsa, pek fazla ayak diremeden 40 yıllık uşaklarını kolayca gözden çıkarıp, denetimi tümden kaybetmektense at değiştirme basiretini ve esnekliğini gösterebilir. Haiti'de Duvalier'nin devrildiğini —tıpkı 12 Eylül'de olduğu gibi— dünya basını yine Beyaz Saray'ın açıklamasından öğrendi. Üstelik bu kez diktatörün kendisi bile, devrildiğini Washington'dan haber aldı! Marcos ise biraz daha şanslıydı ve hiç değilse bundan sonraki ikameti konusunda pazarlık yapabildi. Şimdi, Marcos Hawai'de, Duvalier ise hâlâ sığınacak kapı aramakla meşgul bulunuyor.

ABD'ye gelince, her zaman olduğu gibi sureti haktan görünme hevesindedir. Yıllardır halklarına kan kusturan bu diktatörlükleri ayakta tutabilmek için elinden gelen hiçbir gayreti esirgemeyen ABD, bugün yine demokrasi havarisi pozlarına bürünmüştür. Hiçbir ahlâk, namus, erdem kuralı tanımayan, uluslararası hukuku göz göre göre çiğneyen, ABD emperyalizminin, daha doğrusu finans oligarşisine mensup bir avuç asalağın dünyanın dört bucağına dal budak salmış çıkarlarını her şeyin, yerkürenin geleceği dahil her şeyin üzerinde tutan, ilkesizliği ve ikiyüzlülüğü ilke edinmiş ABD diplomasisi, Marcos ya da Duvalier benzeri kirli maşaları için gözyaşı dökecek değildi. Öyle olduğu içindir ki, şimdi Beyaz Saray o ülkelerde yeni kartlarla oyuna devam etmek niyetindedir.

Hatırlanacağı gibi, Reagan, bundan iki yıl kadar önce, Beyaz Saray'ın diktatörlüklere ilişkin "yeni" doktrinini âlâyişle ilan etmişti. Bu

sözde doktrine göre, dünyada iki tip "diktatörlük" var: Birincisi "totaliter", ikincisi "otoriter". "Totaliter diktatörlükler" —ki sosyalist ülkeler başta olmak üzere, bağlantısız ülkeler safındaki ilerici, antiemperyalist politikalar güden, sosyalist ülkeler topluluğu ile iyi ilişkiler geliştiren ve ABD'ye boyun eğmeyen bütün ülkeler bu gruba giriyor— Reagan'ın lanetine, buna karşılık "otoriter" rejimler —Amerikan uşağı tüm gerici, halk düşmanı, faşist ve askeri diktatörlükler— ise elbette onun anlayış, müşfik destek ve üstün yardımlarına "mazhar" olacaklardı.

(Yeri gelmişken, Beyaz Saray'ın dikte ettiği bu terminolojiye, Türkiye'de kimi ilerici, eski Marksist aydınların nasıl ibret verici şekilde —bilinçli ya da bilinçsiz— uyum sağladıklarına işaret etmek gerekiyor. Bir kısmı, faşist diktatörlüklerle sosyalist ülkeleri "totaliter rejimler" adı altında aynı kaba koyarken; kimileri, sözgelimi Latin Amerika'daki —dolaylı olarak da Türkiye'deki— diktatörlüklere "faşist demenin "bilimle bağdaşmadığını" her nasılsa keşfedip, tıpkı emperyalizmin ideologları gibi "bürokratik-otoriter rejimler" tabirini tercih ile bu diktatörlükleri lanetlenmiş faşizm sıfatından tenzih etmektedirler. Daha kötüsü bu diktatörlüklerin varlığını gerekçelendirmek, neredeyse haklı ve meşru göstermek amacıyla oluşturulmuş teorileri Türkçeye aktarmaya başlamışlar, böylece "uyum" sağlama yeteneğinin sırf Beyaz Saray'a has olmadığını göstermişlerdir!..)

Beyaz Saray tarafından piyasaya sürülen bu doktrinin lafta kalmadığı aşikârdır. Reagan yönetiminin, bu doktrini her türlü uluslararası hukuk kuralı ile teamülleri çiğnemek pahasına hayata geçirdiği, hava korsanlığından işgalciliğe dek varan sayısız örnekleriyle herkesçe bilinmektedir. Nikaragua'da Sandinist iktidara karşı contra'ları, Afganistan'da çapulcu eşkiyaları, Polonya'da şarlatan Walesa'yı maddi manevi yardım ve destekleriyle ihya eden Beyaz Saray, Güney Afrika'daki ırkçı beyaz azınlığın çağdışı apartheid rejimini, Şili'de kasap Pinochet'i, İsrail'de saldırgan ve yayılmacı siyonist yönetimi, Türkiye'de K. Evren faşizmini her yönüyle desteklemektedir. Kendi çıkarlarıyla bağdaşmayan her türlü girişimi, ulusal kurtuluşçu hareketleri, "uluslararası terörizm" nakaratıyla düşman ilan ederken, kendisi devlet terörü, tehdit, askeri müdahale ve şantajı uluslararası politikanın temel araçları haline getirmiştir.

Reagan bu doktrini açıkladığı zaman, sadık müttefiklerinden hiçbiri bu yaklaşıma yüz vermemiş, verememişti. Soğuk savaş cadısı Thatcher dahi, kendi kamuoyu karşısında bu denli rezil bir doktrini açıkça savunamamıştı. Yalnızca B. Ecevit, tam bir gafletle, otoriter rejimleri desteklemenin ABD'nin uzun vadeli çıkarlarıyla bağdaşmadığını, Beyaz Saray'a nazikçe, serzeniş yollu hatırlatmıştı. Gerçi Reagan'ın sözlerini muhatap alan tek devlet ve siyaset adamı olduğu için Ecevit konferanslar vermek üzere Beyaz Saray danışmanlarınca ABD'ye davet edildi, ama edilmekle kaldı. Beyaz Saray'ın bu türden akıl hocalarına ihtiyacı yoktu. ABD, kimi destekleyip kimi desteklemeyeceğini hiç kuşkusuz Ecevit'ten çok daha iyi bilirdi. ABD'nin K. Evren'i ve benzerlerini ne-

den desteklediğini ve sonuna dek neden destekleyeceğini hâlâ daha anlayamamışsa bu Ecevit'in kendi sorunuydu.

Fakat ABD'nin desteği diktatörlükleri kurtarmaya yetmemektedir. Reagan'ın "otoriter" rejimleri birer ikişer devrilmektedir. Beyaz Saray ve Pentagon'a da hızla "uyum" sağlama çareleri aramak düşmektedir. Bunu görmek için salt ABD'nin "arka bahçesi"nde olup bitenlere göz atmak bile yeterlidir. Latin Amerika'da diktatörlükler, son bir kaç yıl içinde birbiri ardına yıkılmıştır. Kıtanın siyasi —demokrasi— haritası kısa sürede tersyüz olmuştur. 1979'da Nikaragua'da Sandinist hareket zafere ulaşmıştır. Ardından Bolivya, Arjantin, Uruguay, Brezilya, Guatemala ve Haiti'de diktatörlükler yıkılmıştır. El Salvador'da silahlı halk güçleri ülkenin önemli bir bölümünü ellerinde bulundurmaktadır. Bugün "arka bahçe"de sadece Şili, Paraguay ve Honduras diktatörlükleri ayakta kalmıştır, ama bu binalar da sallanmaktadır. Uzak Doğu'da ise Filipinlerin ardından Güney Kore sıradadır. ABD ipin ucunu kaçırmamak, kukla diktatörleri ayakta tutabilmek için her çareye başvurmaktadır, ama ne dünya avuç içi Grenada adası kadar küçüktür, ne de emperyalizm bütün bu ülkeleri işgal edebilecek kadar güçlüdür.

Amerikancı diktatörlüklerin birer ikişer yıkılması bir kez daha göstermiştir ki, her şey yığınların haraketlenmesine bağlıdır. ABD'nin başını çektiği gerginlik ve soğuk savaş politikasının oluşturduğu elverişsiz uluslararası ortama rağmen, geniş emekçi yığınlar demokratik hak ve özgürlükleri uğruna bir kez hareketlenip seslerini yükseltince diktatörlere yol görünmektedir. ABD ve işbirlikçileri, mümkünse bu hareketlenmeyi en baştan bastırmak; değilse en kısa sürede denetim altına alarak "yoldan çıkmasını" önlemek, oluşturulacak uygun bir "baraj" ile hızını kesip engellemek amacıyla binbir manevraya başvurmaktadırlar. Ne ki, yığınların hareketlenmesini uzun süre engellemek mümkün değildir. Çünkü bu ülkelerin hemen hiçbirinde, ABD'nin amaçladığı "stabilizasyon" bugüne dek gerçekleşememiştir. Aşağıda da değineceğimiz gibi IMF'nin politikalarının iflas etmesiyle, politik "stabilizasyon"un gerçekleşme şansı büsbütün azalmaktadır.

Bu ülkelerde uygulanagelen kapsamlı, topyekün "istikrar" programları, ayrıntılarına varıncaya dek birbirine benzemektedir. Bu şaşırtıcı benzerliği hemen ilk bakışta görmek mümkün. Bu tesbit sadece iktisadi açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve siyasi tedbirler açısından da geçerlidir. Zaten "topyekün istikrar programları"ndan kastımız da paket halinde uygulanan bu çok yönlü tedbirler manzumesidir. Adeta standart, tek bir hükümet programı benzer yöntemlerle bu ülkelerin hepsinde hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Elbette bu bir rastlantı sayılamaz. Haklı olarak, aynı iktisadi tedbirlerin, benzer iktisadi yapıya ve şartlara sahip farklı ülkelerde benzer siyasi ve sosyal sonuçlar yaratacağı ileri sürülebilir. Fakat bu ülkelerde iktidarların karar ve tasarrufları öylesine benzeşmektedir ki, bu izah bile tek başına yetersiz kalmaktadır.

Cevap, emperyalist-kapitalist sistemin bütünlüğü içerisinde, karmaşık ve çok yönlü iktisadi, siyasi, askeri, kültürel, hukuki vb. ilişkiler ağı gözönünde tutulmak suretiyle bulunabilir. Kapitalist metropollerin ka-

rar ve icra organları gizli-açık örgütleri, IMF ve Dünya Bankası başta gelmek üzere uluslararası finans kuruluşları, emperyalist "bilim ve araştırma" merkezleri ve elbette kurulu sistemin kendi iç işleyiş mantığı, dahası emperyalizmin güdümündeki askeri-siyasi paktlar, hatta uluslararası basın-yayın tekelleri, hepsi birlikte içiçe geçmiş bütün bu dişlilerden oluşmuş mekanizma, kendi kıskacı altına aldığı ülkeleri tek bir ortak kalıba girmeye zorlamaktadır. Bütün "istikrar" programlarının bir elden çıkmışçasına tıpatıp benzeşmesini sağlayan da, işte mütemadiyen emperyalizmin yararına çalışan bu mekanizmadır.

Bu tür kapsamlı "istikrar" programları sırf emperyalist sömürü ve talanın bekası için, azgın devlet terörü eşliğinde her türlü imkan sonuna dek kullanılarak deney tahtasına çevrilmiş ülkelerde yıllardır uygulanmaya çalışılmıştır. Sonuç, her yerde tek kelimeyle fiyasko olmuştur. "Stabilizasyon" dedikleri şey, yani bir bütün olarak ülkenin ve toplumun, sorun ve pürüzler yaratmayan, emperyalizmin çıkarlarıyla tümüyle uyumlu, tek çatlak ses dahi çıkmayan, işçi ve emekçi yığınların mücadelesinin bastırıldığı, mevcut uluslararası kapitalist ekonomik düzenin işleyişini aksatmayan bir yapıya kavuşturulması, sistemin uysal bir parçası haline dönüştürülmesi çabası, hiçbir yerde amacına ulaşamamıştır. Çünkü, örgütlü emekçi yığınların direniş ve mücadelesini bir yana bıraksak bile, herşeyden önce bizzat sözkonusu paketin iktisadi istikrara ilişkin IMF patentli bölümü, istikrarsızlığı sürgit, yeniden ve yeniden üreten başlıca etkendir.

Friedmancı IMF reçeteleri bu ülkelerin hiçbirinde ekonomiyi düze çıkaramamıştır. Aksine sorunların daha da içinden çıkılmaz hale gelmesine yolaçmıştır. Bugün tek bir başarılı örnek dahi gösterilememektedir. Bu yüzden de Özal, "herkes yarattığımız Türk modelinin —nerden kendi modeli oluyorsa— başarısını örnek gösteriyor" derken, aslında farkına varmadan mahut standart reçetenin iflasını itiraf etmektedir. Özal başarılı örnek bulsa, kendisi de pekâlâ reçetenin hikmetine delildir diye bunu gösterecektir, ama böyle bir örnek yoktur. Olmadığı için de, Özal aklısıra bundan kendine pay çıkarmaktadır. Türkiye ekonomisinin hali malumdur. Eğer en başarılısı bu ise —diyelim ki öyle—, gerisi kim bilir ne haldedir? O reçeteleri uygulayan ülkelerin ne halde oldukları bellidir.

IMF reçeteleri sistemin derdine çare olamadı. Sürekli başaşağı giden ekonomik göstergeler bunu ispatlamaktadır. Yalnızca, gelişmekte olan ülkelerin toplam dış borçlarının son on beş yıl içerisindeki seyrine bakmak bile yeterlidir. Gelişmekte olan ülkelerin dış borçları toplamı, 1970 yılında sadece 75 milyar dolarken, bu miktar 1975'de 180, 1980'de 456, 1982'de 626 ve 1984'de ise 810 milyar dolara yükselmiştir. Dış borç sıralamasında Latin Amerika ülkeleri başı çekmektedirler. Bu ülkelerin 1984 sonu itibarıyla toplam dış borçları 360 milyar doları —yani yukardaki miktarın yaklaşık % 45'ini— bulmaktadır. Dış borçlarda gözlenen bu başdöndürücü artış hem IMF reçetelerinin iflası ve sistemin tıkanmasına, hem de sözgelimi Latin Amerika'daki sosyal, siyasi kaynaşmanın, yani istikrarsızlığın iktisadi zeminine ışık tutar niteliktedir.

Gerçekten de, uluslararası para-kredi piyasası çökme tehlikesiyle karşıkarşıyadır. Gelişmekte olan ülkeler fiilen borçları ödeyemez duruma gelmişlerdir —ki bu, aynı zamanda varlık nedeni açısından IMF'nin de iflası demektir— ve bunun yol açacağı çöküşü önleyebilmek için, uluslararası finans kuruluşları, bankalar ve kapitalist metropoller çırpınıp durmaktadırlar. Toplam uluslararası borçların (bankalar arası borçlar dahil) anapara ve faiz ödemelerini (günde yaklaşık 120 milyar dolar) aksamadan sağlayabilmek için gerekli olan ve günlük tutarı tarihte benzeri görülmemiş inanılmaz bir meblağa ulaşan (ortalama 300 milyar dolar) bankalar arası döviz işlemleri, bugün büyük güçlükle yapılabilmektedir.

Bu güçlük dolara duyulan ihtiyacı artırmakta, bu yüzden de doların değeri yükselmekte, özellikle bu ülkelerin paraları sürekli şekilde değer yitirmektedir. Keza, faiz oranları da aynı nedenle yüksek düzeyde seyretmektedir. Artan faiz oranları ve doların değerlenmesi ise ilave bir yükü borçlu ülkelerin sırtına yüklemekte, dolayısıyla geri ödemeler her geçen gün zorlaşmaktadır. Kendi kaynaklarıyla bu yükün altından kalkma imkanı kalmayan ülkeler, vadesi gelmiş borç ödemeleri için yeniden kredi piyasasına başvurduklarında güçbela bulunabilen yeni kredilerin —veya aynı anlama gelmek üzere borç ertelemelerinin— faiz ve sair şartları her defasında bir öncekinden ağır olduğundan borç yükü iyice artmakta, borç borcu doğurmaktadır ve ilh... Özet olarak, girilen kısır döngünün çıkışı yok gibidir. Bu olgu, borç tuzağına yakalanmış geri ve bağımlı ülkeleri olduğu kadar, gelişkin kapitalist ülkeleri de kara kara düşündürmektedir.

Kapitalist metropoller, şimdi bu açmazın telaşı içinde, bir yandan katmerli sömürü kaynağı "alacaklarını" kurtarma peşindedirler. Özellikle Latin Amerika ülkelerinde güçlü bir eğilim haline gelen "borçların iptali" talebini kulakardı eden emperyalizm, ne olursa olsun alacaklarını tahsil edebilmenin yollarını aramaktadır. Diğer yandan, daha da önemlisi, zaten alabildiğine gergin durumdaki uluslararası piyasada ufak bir aksamanın yol açabileceği paniğin, pamuk ipliğine bağlı dengeleri altüst edebileceği ve giderek kimsenin kolay kolay altından kalkamayacağı bir göçükle sonuçlanabileceği endişesi, açıkça dile getirilmektedir. Telaşları bundandır. ABD'nin son IMF genel kurulunda gündeme getirdiği "Baker Planı" da bu telaşın eseridir.

Reagan'ın maliye bakanının adıyla anılan Baker Planı, borç sıralamasının en üst basamaklarını işgal eden ve ödeme güçlüğü içindeki sınırlı sayıda ülkenin borçlarının bir süre için ertelenmesini öngörmektedir. İlk bakışta oldukça cazip gibi gözüken bu plana, muhatapları haklı olarak hiç mi hiç rağbet etmemiştir. Çünkü Beyaz Saray'ın, bu sözümona "âlicenaplığa" karşılık "küçük" bir önşartı vardır: Plana talip olacak ülkelerde, yatırımlara ayrılacak tasarrufları sağlayabilmek amacıyla, uzunca bir süre daha ve bugünü dahi aratacak şiddette kemerlerin sıkılanması gerekmektedir. Hesaba göre, tıkanan dış borç ödemeleri bu sayede ileride açılabilecek ve alacaklılar paralarını geç de olsa —hepten kaybet-

mektense— kurtarabileceklerdir! ABD'nin öne sürdüğü bu "küçük önşart"ın siyasi anlamı, gerekleri ve sonuçları açısından, herhalde ayrıca izah gerektirmeyecek denli açıktır. Bu yüzden de asıl muhataplarından hiç kimse, bugüne dek plana talip olma cüretini gösterememiştir.

Fakat ne ilginçtir ki, kimseden yüz bulamayan bu planın meraklıları da yine Türkiye'den çıkmıştır. Özal'ın "alternatifsizlik" iddiasını —ki bu aslında burjuvazinin çaresizliği demek— bir türlü kendi ekonomi programıyla —"sır" olduğu söylenmektedir— çürütemediği için kıvranan DYP, S.Demirel'in bir demecini takiben, büyük bir sevinçle bu planın üzerine atlamıştır; hem de "IMF öldü, yaşasın Baker Planı" çığlıkları Demirel'in Özal'a karşı getirdiği ekonomik alternatif olmuştur! Oysa, ne Türkiye planın muhatabıydı, ne de IMF dışında bir çözüm önerisi sözkonusuydu. Üstelik, eğer mesele daha fazla kemer sıktırmaksa, herhalde kimse Cunta dururken DYP'ye iktidar davetiyesi çıkarma ihtiyacı duymayacaktır.

Dünya emperyalist-kapitalist sistemi, 1930 bunalımından sonra yaşadığı en derin ve en uzun bunalım dönemini henüz aşabilmiş değildir. Bir yandan görülen canlanma belirtileri, bir diğer alanda "tekzip" edilmektedir. Uluslararası para-kredi piyasasında yaşanan ağır bunalım sistemin henüz istikrar kazanmadığını göstermektedir. Bu süreç boyunca IMF denetiminde girişilen istikrar çabaları, bunalımdan çıkışı sağlamaktan çok, bunalımı daha da derinleştirmiştir. İstikrarsızlık süregitmektedir. Özellikle geri ve bağımlı ülkeler açısından, IMF reçetelerinin sonucu tam bir yıkım olmuştur. Dış borçların seyri bunu ispatlamaktadır. Emperyalizm, bunalımı en az hasarla atlatabilmek için, bunalımın tüm yükünü yine geri ve bağımlı ülkelerin —elbette bu ülkeler halklarının— sırtına yıkmıştır. Emperyalizmin, özellikle ABD'nin güdümündeki IMF, ikiz kardeşi Dünya Bankası ile birlikte, bu sonucun sağlanmasında başlıca rolü üstlenmiştir. Fakat bu politika bir noktadan sonra geri tepmiş ve bir bütün olarak sistem, yeni ve çetrefil sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Özetleyecek olursak: IMF reçeteleri, istikrar değil, yalnızca istikrarsızlık yaratmaktadır. Sürgit istikrarsızlık üreten böyle bir zemin üzerinde, Beyaz Saray'ın —kendi terminolojisiyle— "stabilizasyon" çabaları daima başarısızlığa mahkumdur. Bu yüzden, "istikrar" adına topluma giydirilmek istenen deli gömleğini amaçlandığı ölçüde dayanıklı kılmak, bugüne dek hiçbir yerde mümkün olmamıştır. IMF reçeteleriyle birlikte, bu tedbirleri harfiyen uygulamaya memur edilmiş diktatörler de peş peşe iflas bayrağını çekmektedir.

Ancak, istikrarsızlığın doğrudan, kendiliğinden bir şekilde demokrasi —veya diktatörlük— getireceğini —veya götüreceğini— düşünmek yanılgı olur. Herşey güçler dengesine, esas olarak nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan emekçi yığınların mücadele azim ve yeteneğine bağlı olarak şekillenmektedir. Son deneylerin bir kez daha açıkça gösterdiği gibi, hiçbir diktatör kendi gönül rızasıyla çekip gitmemekte, ancak yığınların hareketlenmesi sonucu alaşağı edilebilmektedir. İşte bu noktada ABD, eğer mümkünse devreye girmekte ve yeni "uyum" çareleri

araştırmaktadır. ABD'yi buna mecbur eden yığınların direnişidir. ABD ve işbirlikçileri, zorda kaldıklarında yeni "emniyet supapları" oluşturarak patlamaları önlemeye çalışmaktadırlar. Yoksa, kimse kimseye demokrasi ihsan etmemektedir. Herkes, her sınıf ve zümre, —tabiri caizse— kendi demokrasisini kendi kazanmaktadır. İşçi ve emekçiler ne ölçüde kendi demokratik hak ve özgürlüklerini —bilfiil kullanarak— elde etmişlerse, demokrasi de o ölçüde gelişkin olacak, aksi takdirde her zaman güdük kalacaktır.

İşçi ve emekçi yığınlara işsizlik, açlık, yoksulluk ve zulümden başka hiçbir şey vadetmeyen "stabilizasyon" çabaları ve Beyaz Saray, Pentagon ve CIA'nın yerli işbirlikçileriyle birlikte tezgâhladıkları bu çabanın ürünü "otoriter" rejimler, er ya da geç yıkılmaya mahkumdur. Özellikle bugün dünyada yaşadığımız "diktatör dökümü", bu sürecin giderek kısaldığını müjdelemektedir.

1.2. Cenevre Zirvesi ve SDI

ABD emperyalizmi, özellikle Reagan yönetiminin işbaşına geçmesinden bu yana, uluslararası yumuşama sürecinin kazanımlarını bir bir yok etme, soğuk savaşı yeniden canlandırma ve silahlanma yarışını kışkırtma çabalarına hız vermiştir. "Sınırlı bir nükleer savaş"ın "yararlarından" açıkça söz etmekten, Yıldız Savaşları projesine dek uzanan bu çabalar sonucunda uluslararası gerginlik had safhaya varmıştır. Toplam güçleri bütün yerküreyi bir kaç kez yokedebilecek düzeye ulaşmış nükleer silahların dünyamızı gerçek bir barut fıçısına çevirdiği günümüzde, böylesi bir gerginlik politikasında ısrar etmek, silahlanma yarışını tırmandırmak, insan soyunun geleceğiyle açıkça kumar oynamak demektir. Bu yüzden de, bugün aklı başında her insan için dünyamızın karşı karşıya bulunduğu en hayati sorun, bir nükleer savaş felaketinin önlenmesi, kalıcı ve adil bir dünya barışının sağlanması ve uluslararası güvenliğin güvence altına alınmasıdır.

Bu açıdan, Sovyetler Birliği ile ABD arasında Kasım 1985'te Cenevre'de gerçekleştirilen zirve görüşmesi, sadece geçtiğimiz yılın değil, kuşkusuz son yılların en önemli uluslararası siyasi gelişmeleri arasında yer almıştır. Sovyetler Birliği'nin tüm esnek yaklaşım ve yapıcı önerilerine rağmen, Reagan yönetiminin bilinen olumsuz tutumu yüzünden temel nitelikteki sorunların çözümüne yönelik somut kararların alınamadığı zirve görüşmesi, herşeye rağmen iki ülke arasında bir diyalog zemininin yeniden tesisi doğrultusunda ümitvar bir başlangıç adımı olmuştur. Taraflar arasında yıllardır ilk defa bu düzeyde gerçekleştirilen görüşmeler, haklı olarak dünya kamuoyunun ilgisini aylarca üzerinde toplamıştır. Bu yoğun ilgi, dünya halklarının barış ve yumuşama özlemlerinin açık bir ifadesi olmuştur.

Cenevre sonrasında Sovyetler Birliği uzun yıllar sürdürdüğü barışçı girişimlerine yenilerini eklerken, ABD yönetimi aksi yöndeki tutumunda bir değişiklik yapmamış ve uluslararası ilişkilerin normalleşmesini

önleyen çabalarına devamda ısrarlı olduğunu göstermiştir. Reagan yönetimi, Stratejik Savunma İnsiyatifi (SDI) —yaygın bilinen adıyla Yıldız Savaşları— projesinden vazgeçme niyetinde değildir. Beyaz Saray sözcüleri, nükleer savaş tehlikesini yakınlaştırmaktan ve "askeri-sanayi" kompleksinin kasalarını doldurmaktan başka hiçbir şeye hizmet etmeyen —ki, tekeller için gelmiş geçmiş en büyük kâr fırsatı olarak nitelenmektedir— bu provokatif projeyi, saldırıya yönelik olmayan, sadece savunma amaçlı ve insani bir proje olarak sunmaya çalışmaktadırlar. Proje için seçilen resmi adda kullanılan "savunma" kelimesi de aynı demagojik çabayı yansıtmaktadır. Ancak Beyaz Saray ve Pentagon'dan kaynaklanan bu tür propaganda çabaları boşunadır. Proje ile güdülen amaç apaçıktır ve gözlerden gizlenmesi mümkün değildir.

Sovyetler Birliği, hiçbir zaman nükleer silah kullanımına başvuran ilk ülke olmayacağını defalarca açıkladığı halde, ABD böyle bir taahhüt altına girmeye bugüne dek kesinlikle yanaşmamıştır. Bu apaçık gerçek ortadayken, şimdi ABD yönetimi, uzayda oluşturacağı "savunma kalkanı" ile nükleer savaş tehlikesini ilelebet önleyeceğini ileri sürebilmektedir. Aynı şekilde, SBKP Genel Sekreteri M.Gorbaçov'un, 2000 yılına kadar nükleer silahların tümüyle ortadan kaldırılmasına ilişkin son önerisini kabule yanaşmayan Reagan yönetimi, SDI sayesinde nükleer silahların çürümeye terkedileceğini iddia edebilmektedir.

Aslında ABD, "savunma" maskesi altında, uzaya yeni tipte ve çok tehlikeli kitle imha silahları yerleştirmek istemektedir. Oluşturulacak sözümona "savunma kalkanı"nın rahatlıkla bir "savunma kılıcı"na dönüştürülebileceği konusunda hemen herkes hemfikirdir. Nükleer başlıklı Sovyet füzelerini imha amacıyla oluşturulacak "kalkan"ın, sırf bu kapsamda kalsa bile dünya barışını nasıl tehlikeye sokacağı, sağduyu sahibi pekçok ABD'li bilimadamı, uzman ve politikacı tarafından da ifade edilmektedir. Çünkü ABD'nin bu proje ile elde etmeyi umduğu türden bir stratejik üstünlük, bu avantajı kazanca dönüştürme eğilimlerini de peşi sıra güçlendirecek, bir nükleer savaştan galip çıkabilme üzerine bugün dahi ihtimal hesapları yapabilen Beyaz Saray ve Pentagon militarizminin çılgınca "dünya hakimiyeti" tutkusunu kışkırtacak, dolayısıyla nükleer savaş tehlikesini gidermek yerine, yaklaştıracak, gündelik hayatın içine kadar sokacaktır.

Ancak, ABD'nin kurduğu bu tehlikeli üstünlük hayali asla gerçekleşemeyecektir. Sovyetler Birliği'nin, varlığına kasteden bu uğursuz girişim karşısında eli kolu bağlı kalacağını düşünmek saçmadır. Kaldı ki, ABD bu "savunma kalkanı"nı, Sovyetler'in mukabil savunma tekniğini geliştirmelerinden önce uygulama aşamasına geçebilse dahi, sonuç pek fazla değişmeyecektir. Zira Yıldız Savaşları'nın ateşli taraftarlarınca yapılan en "iyimser" tahminlere göre, bu sistemin güvenilirlik oranı % 95'dir. Yani ABD, SDI projesini gerçekleştirip stratejik üstünlük kurduğu zehabına kapılsa ve "ilk saldırı hakkı"nı kullanıp SSCB'ye karşı bir atom savaşı başlatsa bile, Sovyet füzelerinin ancak % 95'ini imha edebilecektir. Geriye kalan % 5 oranındaki füzelerin ise, bütün uzmanların or-

tak kanısına göre ABD'yi dünya haritasından silmeye rahatlıkla yeteceği kesindir. Görüldüğü gibi, Reagan yönetiminin halkın sırtından milyarlarca doları havaya saçmak pahasına ABD halkına vadettiği gelecek, üç dört kere değil, sadece bir kere ölme hakkından başka bir şey değildir.

Nükleer silahlardan "kurtulmak" için böylesine tehlikeli, dolambaçlı, masraflı, üstelik güvenilmez bir yönteme başvurmanın hiç de akıl kârı olmadığı aşikârdır. Ama ABD yönetiminin gerçekte böyle bir sorunu bulunmadığı da bellidir. ABD, nükleer üstünlük kurma hayali peşinde koşmaktadır. Bu yüzden de, Sovyetler Birliği'nin önerdiği yoldan, mümkün olan tek gerçekçi, güvenilir ve akılcı yoldan dünyamızı nükleer silahlardan tamamıyla arındırmaya yanaşmamaktadır.

Ancak ABD, Sovyetler Birliği'nin peşpeşe gündeme getirdiği barış önerileri karşısında her geçen gün köşeye sıkışmakta ve tutumunu kendi müttefikleri karşısında bile savunamaz hale gelmektedir. Sovyetler Birliği'nin dünya barışının gerçek savunucusu olduğu her geçen gün daha geniş yığınlarca kavranmakta; kapitalist metropollerde ve emperyalizmin etki alanı altındaki ülkelerde yaşayan milyonlarca ve milyonlarca insanı farklı sınıf, dil, din, ırk, cins ve siyasi görüşten milyonları kucaklayan dünya barış hareketi, barışın güçlü kalesi Sovyetler Birliği'nin yapıcı önerilerinin haklılığını teslim etmekte ve kendi mücadele programıyla Sovyetler'in barışçı girişimlerinin nasıl çakıştığını, bütünleştiğini görmektedir. Bu gelişmenin önüne geçemeyen ABD, "çare" olarak yine kokuşmuş Soğuk Savaş yöntemlerine başvurmakta, kaba antikomünizm ve antisovyetizme dört elle sarılmaktadır.

1.3. En önemli Görev: Dünya Barışı

ABD'nin bu Soğuk Savaş manevralarına ve uzayı silahlandırma girişimine karşı Sovyetler Birliği ve Dünya Sosyalist Sistemi başta olmak üzere, tüm dünya barış güçlerinin en önemli görevi dünya barış ve güvenliğine yönelik bu tehditleri bertaraf etmektir. Dünya barışının ve dolayısıyla tüm insanlığın ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu, bu tehdidin Amerikan emperyalizminden, Pentagon militarizminden kaynaklandığını bugün çok daha geniş kitleler görmeye başlamışlardır. Batı'da giderek daha güçlenen barış hareketleri ve barışsever kitle gösterileri bu gerçeğin en çarpıcı kanıtıdır. Batı Avrupa'da gelişen anti-Amerikan motifli barış hareketleri bazı ülkelerdeki burjuva hükümetlerini de derece derece etkilemekte, özellikle muhalefette olsun, iktidarda olsun Batı'nın pek çok sosyal demokrat partisi kitlelerin barış özlemlerine kayıtsız kalamamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlanma yarışını önlemek için başvurduğu tüm girişimlere ABD'nin olumsuz yanıt vermesi, SSCB nükleer denemeleri durdurduğu halde Pentagon'un denemelere devam etmesi, silahlanma yarışının kaynağının ABD olduğu gerçeğinin yeniden ve yeniden kanıtlanmasıdır.

Sovyetler Birliği yumuşama, silahsızlanma ve barış için elinden ge-

len herşeyi yapmaktadır. Ama buna karşılık Amerikan emperyalizminin ve uluslararası finans kapitalin en gerici çevreleri, büyük silah tekelleri ve çıkarları gerginlikte yatan tüm finans kapital grupları da gerginliği körüklemek, soğuk savaş atmosferini sürdürmek, bu yoldan kârlarını artırmak için Sovyetler Birliği'nin barış çabalarına var gücüyle karşı koymaktadırlar. Bu nedenle, dünyamızın kapitalizm ile sosyalizm arasındaki temel çelişkisinin en önemli yansıması silahsızlanma ile silahlanma, barış ile barış düşmanlığı arasındaki kıyasıya mücadelede düğümlenmektedir. Barış düşmanlarına, silahlanma şampiyonlarına ve gerginlik yanlılarına karşı verilen bu hayati mücadele, Sovyetler Birliği'nin, dünya sosyalizminin ve dolayısıyla tüm insanlığın en önemli sorunudur. Nükleer silahlanma, kapitalizmin sosyalizme ve tüm insanlığa karşı son ve en büyük kozudur. Uluslararası kapitalizmin başını çeken Amerikan emperyalizmi nükleer üstünlüğü ve insiyatifi ele geçirmek, silahlanmayı uzaya tırmandırarak orada militarist bir üstünlük kurmak ve bu yoldan dünyayı hegemonyası altına almak için askeri, teknolojik ve politik tüm araçlarıyla sosyalizme ve dünya barışına yüklenmektedir. Oysa böyle bir silahlanma yarışı dünya sosyalizminin, üçüncü dünyanın, bizzat Amerikan halkının, kısacası tüm dünya emekçilerinin çıkarlarına aykırıdır, sadece emperyalist kapitalizmin lehinedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında genç sosyalist devletlerin ekonomik gelişimi için, hızla çöken sömürgecilikten kurtulmak, bağımsızlığını yeni elde etmiş ülkelerin yeni sömürgecilik boyunduruğuna girmemeleri için olağanüstü özveri gösteren Sovyet halkı aynı süreçte Amerikan emperyalizmine nükleer üstünlük vermemek için çaba göstermiştir. Bu çabalarını ısrarlı barış girişimleriyle birlikte sürdürerek soğuk savaşı bertaraf eden ve yumuşama dönemini başlatan Sovyetler Birliği, 1970'li yılların sonlarına doğru ve özellikle 1980'li yıllarda ABD'nin yeni soğuk savaş salvolarıyla karşılaşmıştır. Şimdi artık uzayın militarizasyonuna değin ulaşan Amerikan silahlanma girişimleri eskisinden çok daha tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Dünyanın, insanlığın geleceğini belirleyen güç, sosyalizm, yarına giden süreçte mutlaka bu büyük tehlikeyi aşmak zorundadır. Çünkü patlak verebilecek bir topyekün nükleer savaş tüm insanlığı mahvedebilecek niteliktedir. Mevcut nükleer silah depoları bile bu denli korkunç boyutlardayken, bu tür nükleer silah depolarının bir de uzayda kurulması, insanlığın binlerce yılda kurduğu uygarlığa bir anda son verebilecek ve hatta insan türünü dahi yeryüzünden silebilecek bir tehlike anlamına gelmektedir. İşte bu nedenle, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki en büyük mücadele şu anda barış konusunda düğümlenmektedir.

Dünya sosyalizminin uluslararası kapitalizme karşı en önemli mücadelesi budur, barış içinde birlikte yaşama ilkesi, silahlanmayı değil, silahsızlanmayı, savaş perspektifini değil barışı öngören bir ilkedir ve ancak böyle bir ortamda sosyalist ülkelerin halkları sosyalizmin nimetlerinden en tam bir şekilde yararlanabilirler, ancak silahsızlanmış bir dünyada sağlanmış kalıcı bir barış sayesinde tüm insanlığın sosyalizme doğru evrimi ileri boyutlarda hızlanabilir.

Kalıcı bir barış anlamına gelmemekle birlikte, geçtiğimiz dönemdeki yumuşama sürecinin dünya sosyalizmine, üçüncü dünyaya ve genel olarak dünyada sosyalizmin, anti-emperyalist mücadelenin gelişimine hizmet ettiğini gördüğü —ve bunu da resmi ağızlardan zaman zaman tekrarladığı içindir ki— Amerikan emperyalizmi yumuşamaya karşı yeniden gerginliği ve yeni bir soğuk savaşı getirmiştir.

Sovyetler Birliği, bir yandan tüm gücüyle barış ve silahsızlanmanın gereklerini yerine getirirken, öte yandan emperyalizmin karşısında daha güçlü bir ekonomiyle, daha geniş avantajlara sahip olmak için çaba sarfetmektedir. Ülkenin ve dünya sosyalizminin bugün karşılaşmış bulunduğu ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel vb. sorunların çözüme kavuşturulması dünya sosyalist sisteminin emperyalizm karşısındaki gücünün arttırılması, bu barış çabalarının kopmaz bir parçasıdır.

SBKP'nin 27. Kongresi barış ve yumuşama politikalarıyla, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarının bir arada tartışıldığı ve yeni bir eylem programının kabul edildiği, son yılların en önemli politik ve bilimsel platformlarından birisi olmuştur. SBKP MK Genel Sekreteri Gorbaçov, Parti'nin hedeflerini esas yönleriyle saymakta, planlamayı, ekonomik yönetimi, maddi teşvikleri etkin ve verimli bir şekilde uygulamak, bilimsel teknolojik ilerlemeyi hızlandırmak ve buradan hareketle her alanda ehilliği, ekonominin nitel ve nicel verimliliğini arttırmak, üretimin kalitesini yükseltmek, 2000 yılına kadar ülkenin üretim potansiyelini iki katına çıkarmak, hayat standartının yükseltilmesi ve konut, sağlık, eğitim, kültür vb. hizmetlerin yaygınlaştırılması, çevre korunması, kentlerin ve köylerin islahı, boş zamanların değerlendirilmesinde daha elverişli koşulların yaratılması gibi alanlarda önemli mesafeler katetmek gerektiğini belirtmekte, bunu yapmak için de merkezi görevlerin daha iyi yürütülmesini, halk kitlelerinin bu dönüşümlere daha aktif bir şekilde katılmalarının sağlanmasıyla sosyalist demokrasinin yeni koşullara uygun olarak daha da geliştirilip zenginleştirilmesini, siyasal ve idari kadroların yetkinleştirilmesini öngördüklerini belirtmektedir. Kongre'ye sunulan MK Raporu ve alınan Kongre kararları, Sovyetler Birliği'nin, gerek dünya barışı ve silahsızlanmanın, gerekse sosyalist ekonominin ve sosyalist toplumun karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümünde Sovyet halkının ve onun öncü partisinin kararlılığının tarihi bir belgesi niteliğindedir.

1.4. Türkiye'nin Dış Politikası

Türkiye Amerikan emperyalizminin hem uluslararası gerginlik için hem de kendi bölgesel askeri, politik ve ekonomik çıkarlarını sürdürmek için soğuk savaşın sıcak bölgesi olarak tutmak istediği önemli bir bölgede yer almaktadır. 12 Eylül darbesinin baş tertipçilerinden birisi olan Amerikan emperyalizmi, bir yandan ülke içindeki sosyal muhalefetin ve emekçi sınıf mücadelesinin Cunta tarafından bastırılmasına imkan sağlarken, öte yandan Türkiye'yi Ortadoğu, Doğu Akdeniz ve Balkanlar'da

Amerikan emperyalizminin bir ileri karakolu olarak tahkim etme planını gütmüştür.

K.Evren cuntasının ve onun bugünkü başbakanı Özal'ın dış politikada izlediği tutum bu doğrultuda olmuştur. Bu konuda zaman zaman basına "ABD ile ikili sorunlar" tarzında yansıtılanlar, Evren-Özal çetesinin ABD'den farklı bir şey düşündüğü anlamında olmayıp, sadece faşist Türk yönetiminin uşaklık ücreti konusundadır. İçeride geniş kitlelerin giderek büyüyen hoşnutsuzluğunu bilen Türk hükümeti ve onun başı K. Evren ABD'nin buyurduğu görevleri yerine getirmenin ön şartının, şimdiki hükümetin ve rejimin varlığını korumasında olduğunu bilmekte ve ABD'nin isteklerini daha fazla para karşılığında yapmak için onunla pazarlığa oturmaktadırlar. Dolayısıyla, bütün bu "ikili sorunlar" gerçekte efendi ile uşak arasındaki ücret pazarlığının yansımalarından başka bir şey değildir.

Türk rejimi bugün bölgede Amerikan emperyalizminin bir koç başıdır. Amerika'nın Ortadoğu'ya yapabileceği bir askeri müdahalenin en önemli sıçrama tahtalarından birisidir.

Türkiye Kürdistanı'nda halka karşı zulüm kusan, insanlık dışı bir vahşeti, ezayı ve cefayı Kürt halkına karşı pervasızca uygulayan, zaman zaman sınırı aşarak toprak ihlallerinde de bulunan Türk askeri birliklerinin bölgedeki varlığı, aynı zamanda ABD'nin uzun erimli hazırlıklarının da bir parçasıdır.

Türk cuntası bir yandan Çevik Kuvvetler için hazırlıklarını sürdürürken ve II. Orduyu da Malatya'ya taşıyarak Kürdistan'daki askeri yığınağını artırırken, öte yandan Suriye başta olmak üzere güney komşularımızda meydana gelebilecek devrimci, anti-emperyalist gelişmelerin önünde emperyalizmin bir vurucu gücü niteliğindedir.

Kıbrıs'ta Cunta'nın "bağımsızlık ilanı" ile yaptığı emrivaki devam etmektedir. Bu konuda Sovyetler Birliği'nin getirdiği barışçı çözüm, sadece Kıbrıs Rum topluluğu, sosyalist ülkeler ve üçüncü dünyanın, tüm bağımsız devletleri tarafından benimsenmekle kalmamış, Batı Avrupa'daki birçok sosyal demokrat partinin de onayını kazanmıştır. Bu durumda telaşlanan ABD, bir yandan Türk yetkililerini resmi ve gayri resmi yollardan Sovyet önerisine karşı konuştururken, öte yandan NATO çıkarları çerçevesinde hazırladığı kendi öngörüsünü uygulatmak üzere harekete geçmiştir.

ABD'nin Türk hükümetinden adadaki askeri birlikleri geri çekmesini istemesi, onun Kıbrıs sorununda barışçı bir çözüm öngörmesinden ileri gelmemektedir. Bilindiği gibi Türkiye Kuzey Kıbrıs'ı işgal ettiğinde de ABD, "NATO'nun Güneydoğu kanadını onarmak" amacıyla aynı talepte bulunmuş, belli bir dönem için ambargoya gitmiş, fakat bu isteğinde ısrarlı olmamıştı. Oysa kendi Avrupalı müttefikleri dahil olmak üzere dünyanın hemen hemen tüm ülkeleri adadaki TC işgaline son verilmesini istemişlerdi. Eylül 1980'de iktidarı gaspeden K.Evren cuntası ABD'nin emirlerini bire bir yerine getirdiği halde, ABD'nin Türkiye rejiminden böyle bir talebi olmamıştı .

Oysa Sovyet önerisinin dünyada yankı bulması ve bu konuda uluslararası bir konferans toplanmasına taraftar olanların sayısının artması ile, Beyaz Saray, şimdi telaşa kapılıp harekete geçmiştir. ABD'nin Türk hükümetinden askeri birliklerini geri çekmesini istemesi, onun barışçılığından ve işgallere, müdahalelere karşı olmasından ileri gelmemektedir. Çünkü bu istem sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, sadece sosyalist ülkelerin ve üçüncü dünyanın değil, Batı Avrupa dahil tüm dünyanın isteğidir. TC 12 yıldır Kıbrıs'ta işgalci durumdadır ve tüm dünya tarafından bu işgal ve işgalin sürmesi protesto edilmektedir. Birleşmiş Milletler'in konuya el atması, bu konuda barışçı çözümlerin uluslararası platformda eskisinden daha geniş destek bulması bir araya gelince, Beyaz Saray, kendi (NATO içi) çözümünü getirmek için, tüm dünyanın bu isteğine ayak uydurmak gereğini duymuştur. Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüme ulaşılması için her şeyden önce işgalci birliklerin adayı terketmeleri gerekmektedir. Esasen konuya taraf olanların başında gelen bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ve Yunanistan, bu ön şart gerçekleşmedikçe hiçbir çözüme yanaşmayacaklarını açıkça belirtmektedirler. Dolayısıyla, ABD bu asgari şartı esasen savunmak zorundadır. Beyaz Saray gelişmeleri ancak ondan sonra kendi istediği mecraya, bir NATO içi çözüme yönlendirme şansına sahip bulunabilir.

İşgalci Türk hükümeti ise askeri birliklerini çekmek için ABD ile para pazarlığına oturmuştur. Ancak belli ekonomik ve askeri yardımlar karşılığında işgale son verme tutumu, zorba Türk yönetiminin efendisiyle giriştiği bir pazarlıktır. Evren-Özal ikilisi Reagan'la pazarlığa oturarak bir şeyler koparmak sevdasındadır. Dolayısıyla ABD ile Türkiye arasındaki Kıbrıs pazarlığı, zorbalar arası bir pazarlıktır. Böylesi bir pazarlıktan ne barış çıkar, ne de barışa doğru bir gelişme.

Türk askerlerinin adadan kayıtsız şartsız çekilmeleri, kendisini KKTC diye ilan eden kuruluşun fesholması, bu konuda BM çerçevesinde uluslararası bir konferansın toplanması, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve bağlantısızlığını her bakımdan garanti edecek ve adada her iki toplumun çıkarlarını adil bir şekilde gözetecek, her iki halkın dostça birarada yaşamasını sağlayacak bir çözümün zorunlu önşartlarıdır.

Bunun dışındaki her türlü çözüm, emperyalizmin çıkarına yarayacak ve bu nedenle barışçı ve kalıcı bir çözüm niteliğini taşımayacaktır.

Görüldüğü gibi diktatörlüğe karşı verdiğimiz anti-faşist mücadelenin , aynı zamanda barış mücadelesiyle bütünleşmesi ve Amerikan emperyalizminin Türk cuntasını barış düşmanı emellerinde kullanmasının sergilenmesi, Reagan ile Evren arasındaki efendi-uşak ilişkilerinin sık sık kitlelere teşhir edilmesi konusundaki görevlerimiz sürmektedir. Her zaman belirttiğimiz gibi K.Evren cuntasının Amerikancı niteliği onun faşist niteliğinin bütünleyici bir ögesidir. Sorun sadece IMF reçetelerinin ancak faşist bir diktatörlük eliyle uygulanabileceği noktasından ibaret değildir. ABD'nin bölgemizdeki emperyalist çıkarları ve askeri-politik stratejisi de K.Evren cuntasının varoluş nedenidir. Bu nedenle, diktatörlüğe karşı verdiğimiz mücadele, aynı zamanda bölge barışı için verilen mücadelenin de bir parçasıdır. Bölge barışının gelişmesi, bu kapsam

içinde Türkiye'nin, ABD'nin bir ileri karakolu olmaktan çıkarılması ise dünya barışı için verilmekte olan topyekün mücadeleyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Bir zamanlar Ege ve Marmara denizlerine bile giremez hale gelen 6. Filo, bugün şayet boğazlardan elini kolunu sallaya sallaya geçip, Karadenize açılarak orada askeri tatbikatlar yapmaya cüret edebiliyorsa, bu durum faşist rejimin Amerikan emperyalizminin desteğiyle Türkiye'deki sosyal muhalefeti ezmesinin, emekçi halkın siyasi mücadelesini terörle bastırmasının bir sonucudur. Bu rejim işbaşında kaldığı müddetçe, ülkemiz halkları siyasal demokrasiye kavuşamayacakları gibi, Türkiye de Beyaz Saray'ın ve Pentagon generallerinin her türlü anti-Sovyetik ve barış düşmanı provokasyonlarına, tertiplerine ve planlarına açık bir ülke olmak durumunu sürdürecektir.

2. EKONOMİK DURUM

Türkiye ekonomisinin yapısallaşmış krizi, 1985 yılı boyunca da aynı ciddiyetiyle varlığını korudu. Ekonomik göstergelerin hemen hiçbirisinde olumlu denebilecek bir gelişme olmadı. Zaten ekonomide olumlu gelişme bekleyen de yoktu. Çünkü yıllardır uygulanan ve hep aynı sonuca, ekonomik bunalımın kronikleşmesine yol açan ekonomi politikasında bir değişiklik olmamıştı. 24 Ocak 1980'de uygulamaya konulan ve azami 4 yıllık süre içinde Türkiye ekonomisini düze çıkaracağı iddia edilen istikrar tedbirlerinin, yaşanan ekonomik krizi daha da derinleştirmekten başka sonuç getirmeyeceğini daha baştan haber vermiş ve bu öngörümüzü gerekçeleriyle açıklığa kavuşturmuştuk. Zaman geçtikçe, gerçeğin en şaşmaz mihenk taşı olan hayatın kendisi, ekonomik öngörülerimizin doğruluğunu ispatladı.

Ekonominin, uygulanan politika ile nereye varacağını kestirebilen kuşkusuz sadece biz değildik. Hatta denebilir ki ekonominin geleceğinden hemen kimse umutlu değildi. Bu olgunun en çarpıcı kanıtı, yüksek gelirli ailelerin mutlak gelirleri olağanüstü artar ve milli gelirden aldıkları pay devamlı yükselirken, yatırımların veya toplumsal tasarrufun 1950 yılından bu yana en düşük oranda seyretmesi, buna mukabil yine aynı varlıklı çevrelerde tüketim arsızlığının inanılmaz boyutlara erişmesidir. Bu olguyu, Türkiye burjuvazisinin sonradan görmüşlüğünden, görgüsüzlüğünden ve açgözlülüğünden kaynaklanan aşırı ve lüks tüketimciliği, tek başına açıklamaya yetmez. Bunun yanısıra, yatırım oranının düşmesinde çözümsüzlüğün yolaçtığı geleceğe güvensizliğin, bu nedenle parayı yatırım yerine "daha sağlam" görülen alanlara, gayrı menkule, altına ve ziynete ve bilhassa dövize yatırma eğiliminin rol oynadığı kesindir.

24 Ocak kararlarının uygulamaya konulmasından bu yana 6 yıl geçti. 6 yılın sonunda öngörülen hedeflerin hiçbirisine ulaşılamadı. Enflasyon dizginlenemedi, "ihracat patlaması" lafta kaldı, dış ödemeler dengesinin açığı kapatılamadı, dış borç gittikçe kabarıyor, yabancı sermaye gelmemekte direniyor, işçi dövizi girdileri azalıyor, ekonomi kaplumbağa hızıyla büyüyor, kişi başına düşen gelir dolar cinsinden devam-

lı aşınıyor. Bütün bunların sonucu olarak, işsizlerin sayısı ve oranı hızla yükseliyor, pahalılık tırmanıyor, çalışarak geçimini sağlayan geniş yığınlar daha yoksullaşırlarken, toplumsal zenginlikler daha yoğun bir şekilde mülk sahibi kesimlerin elinde birikiyor; çalışan kitlelerle, çalışmadan, emekçilerin sırtından asalak yaşayan küçük bir azınlık arasındaki uçurum gün be gün daha derinleşiyor, gelir dağılımındaki adaletsizlik korkunç boyutlara ulaşıyor.

Ekonominin nereden gelip nereye gittiğini, daha doğrusu ekonomik bunalımın önümüzdeki dönemde de varlığını sürdürmek eğiliminde olup olmadığını tahkik etmek için 1985'in ekonomik göstergelerine kısaca bakmakta yarar vardır.

Ekonomide 1985 yılının tamamını kapsayan istatistik veriler, kesin sayılar halinde henüz açıklanmış değildir. Bu nedenle çoğu konuda, yılın belirli bölümlerinin donelerine dayanılarak yapılan projeksiyonlar sonucu elde edilen sayılarla yetinmek zorunda kalıyoruz. Bilim adamları, Türkiye'de son dönemlerde yayınlanan istatistik verilere kuşku ile bakıyorlar ve güvenilirlik derecesini tartışıyorlar. Bu durumda, üstelik kesinleşmiş olmayan, projeksiyonla elde edilmiş verilerin güvenilirlikleri daha da kuşku götürür hale geliyor. Çünkü ekonomide öngörülen hedeflerin daima arkasında kalmak Türkiye'de olağanlaşmıştır ve bu nedenle tahmini verilerde iyimserlik payı ağır basmaktadır. Ne ki mevcut verileri kullanmaktan başka çare de yoktur.

—*Gayrı Safi Milli Hasıla (GSMH):* Mevcut veriler, 1985'in ilk 6 aylık dönemine ait sayıların projeksiyonundan elde edilen geçici tahminlerdir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yapılan bu tahminlere göre hazırlanan GSMH 1. tabloda verilmektedir.

TABLO 1

GAYRI SAFİ MİLLİ HASILA
(1986 Faktör Fiyatlarıyla Milyon TL.)

			Endeks	
	1984	1985	1984	1985
Tarım	49946.2	51223.4	103.74	102.56
Sanayi	54417.4	56968.2	109.28	104.69
Hizmetler	121199.5	124166.1	105.21	102.45
GSYİH (FF)	225563.1	232357.7	105.83	103.01
Vasıtalı Vergiler	24108.9	25758.4	107.12	106.84
(-) Sübvansiyon	4591.5	3636.3	117.72	79.20
GSYİH (PF)	245080.5	254479.8	105.76	103.84
Net Dış.Al.Fak.Gel	440.7	714.9	363.31	162.22
GSMH (PF)	245521.2	255194.7	105.89	103.94

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası Dergisi, sayı 239, s. 49.

1985'te GSMH, 1968 sabit fiyatlarıyla % 3,9 oranında büyümüştür. Bu oran, % 5,5 olarak öngörülen hedefin bir hayli gerisindedir. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki (GSYİH) büyüme daha da düşüktür ve sadece % 3'tür. GSYİH'yı oluşturan 3 sektörün tarım, sanayi ve hizmetlerin büyüme hızları ise sırasıyla % 2,6 , % 4,7 ve % 2,4'tür. Aynı sayılar 1984'te yine sırasıyla % 3,7 , % 9,3 ve % 5,2 olarak gerçekleşmişlerdi. Görüldüğü gibi Özal'ın tam yetkiyle işbaşında bulunduğu son iki yıl kıyaslandığında ekonomideki büyüme 1985'te 1984'e nazaran önemli ölçüde yavaşlamıştır. En ilginci sanayi sektöründeki büyümenin yarı yarıya azalmasıdır. Eski sanayici, "ekonomi alanında otoriter" Özal'ın ekonomi politikasının nasıl iflas ettiğinin bundan daha ibret verici bir kanıtı olamaz. Daha da ibret verici olan, sanayi sektörü için 1986 programında öngörülen % 5,5'luk büyüme hedefidir. Bu son derece mütevazi oran, Özal'ın politikasıyla ekonomik gelişmenin yerinde saydığının, sanayileşmenin hayal olmaktan ileri gidemeyeceğini, bizzat Özal'ın ağzından itirafıdır.

Bütün bunlar ortada iken Özal Türkiye ekonomisindeki gelişmelerin çok olumlu olduğunu, Türkiye'nin ekonomik alanda rekorlar kırdığını ileri sürebilmektedir. Özal bu demagojisini yaparken dünya kapitalist sisteminin yaşadığı kronik bunalımın ortaya çıkardığı tablodan yararlanmaktadır. Gerçekten %3,9'luk büyüme hızı, kapitalist kamptaki pek çok ülke için hiç de küçümsenmeyecek bir orandır. Ne ki Latin Amerika'nın Afrika'nın ve Asya'nın emperyalizme bağımlı bir kısım ülkelerine kıyasla Türkiye'nin kötüler içinde daha az kötü durumda olması, ekonomide işlerin iyi gittiğinin kanıtı sayılamaz. Türkiye'de GSMH 1985'te %3,9 artmış olsa bile, son nüfus sayımına göre nüfus da aynı yıl içinde %2,8 oranında arttığına göre kişi başına GSMH'daki artış sadece %1,1 oranında kalmış demektir. Kişi başına GSMH Türkiye'de yaklaşık 1000 dolardır. O halde, 1985 yılında, kişi başına GSMH'da artış sadece 10 dolarda kalmıştır. Gelişkin kapitalist ülkelerde kişi başına GSMH'nın 10.000 ilâ 20.000 dolar arasında olduğu ve nüfusun hemen hemen sabit kaldığı göz önünde tutulursa, bu ülkelerde ekonominin yılda %1 oranında büyümesi halinde dahi —ki genellikle %1'in üzerindedir— kişi başına düşen artış 100 ilâ 200 doları bulur. Demek ki, Özal'ın örnek aldığı ülkelerle Türkiye arasındaki uçurum kapanmamakta, aksine hızla büyümekte. Bu durumda Özal'ın sık sık tekrarladığı, Türkiye'nin "bilmem kaç yıl" sonra şu veya bu sanayi ülkesi gibi olacağı yolundaki beyanları baştan aşağı illüzyondur.

—Dış Ticaret: Özal'ın baştan beri en iddialı olduğu konulardan birisi, ihracattır. "İhracat patlaması" son 5 yılda kamuoyunda en çok duyulan deyimlerden birisi haline gelmiştir. Gerçekten daha önceki dönemlerle kıyaslandığında Türkiye'nin ihracatında son dönemlerde nisbi bir artış olmuştur. Ama Türkiye'nin taşıdığı potansiyel göz önünde tutulduğunda ve benzeri başka ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye'nin dış ticaret hacmi ve onun içinde ihracatı son derece mütevazi kalırlar. Tablo 2'de Türkiye'nin dış ticaret göstergeleri yer almaktadır.

TABLO 2

DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ
(Milyon Dolar)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
İhracat	2910	4703	5746	5727	7134	7928
İthalat	7909	8933	8943	9235	10757	11707
Dış Ticaret Açığı	4999	4230	3097	3507	3623	3779
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	36.8	52.6	64.3	62.0	66.3	67.7

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı, İSO Dergisi, sayı 239, Dünya Gazetesi 8 Mart 1986

İhracatın artıyor olması, tek başına, ekonominin olumlu yolda ilerlediğinin göstergesi sayılamaz. İhracat artarken ithalat da artıyorsa, dış ticaret açığı azalmıyorsa, ve ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmiyorsa, —ki yukarıdaki rakamlar, dış ticaretin Türkiye tarihinde rekor seveyede açık verdiği 1980 ve 1981 yılları hariç böylesi bir duruma işaret etmektedir— ihracat arttığı halde ekonomik durum kötüye gidiyor, ithal girdilerine bağımlılık ve dolayısıyla emperyalist ülkelerin dayattıkları fiyat politikaları önünde eli kolu bağlı kalmak devam ediyor demektir.

Kaldı ki, hep altını çizdiğimiz gibi ihracattaki artış, ekonomideki yapısal köklü değişimlerden değil, olağanüstü şartlardan kaynaklanmaktadır. İhracatın önceden belirlenen hedeflerin devamlı gerisinde kalmasının bir nedeni de budur. Türkiye'nin, mallarının kalitesinin düşüklüğüne rağmen, olağandışı şartlar nedeniyle kolayca girdiği pazarların, şartlar normalleştikçe rekabete daha açık hale geleceklerini, ihracatçıların kendileri dile getirmektedir.

—*Ödemeler Dengesi:* Dış ticaret açığını kapayacak başka imkanlar bulunduğu takdirde ihracatın ithalatı karşılama oranının düşük olmasının hayati önemi olmadığı ileri sürülebilir. Nitekim büyük dış ticaret açıklarını, örneğin turizm gelirleriyle kapayan ve başarılı bir ödemeler dengesi tutturan ülkeler vardır. Ne ki Türkiye'nin bu alandaki imkânları da kısıtlıdır.

Bu tür imkânların başında göçmen işçilerin gönderdikleri dövizler gelmektedir. Türkiye ekonomisinin 1960'lı ve 70'li yıllardaki nisbi gelişmesinde başta gelen katkı paylarından birisi olan işçi dövizleri, bu gün de ekonominin cankurtaran simitlerinden biridir. Şayet Türkiye ekonomisi, bir kısım Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi tamamıyla iflas etmediyse bunun başlıca sebebi işçi dövizleridir. Ancak yaklaşık on yıllık bir süredir işçi dövizleri —ki yılda ortalama 2 milyar dolar kadardır— ödemeler dengesinin sağlanmasında çok yetersiz kalmaktadır.

İşçi dövizleri giderek daha da azalacaktır. Çünkü hem yurtdışındaki işçi miktarı azalmaktadır, hem de geri dönme eğilimi düşmekte, ikinci ve sonrası kuşaklar arasında bulundukları ülkelere yerleşme eğilimi bir hayli yaygınlaşmaktadır.

Ödemeler dengesinde bel bağlanan imkanlardan bir diğeri turizm gelirleridir. On yıllar boyu Türkiye'nin bu alandaki potansiyel imkanı dile getirilir ve "turizm patlaması" rüyaları görülür. Ne ki 1985'e kadar turizmden dişe dokunan bir artı sağlanamamıştır. Terör olayları yüzünden İtalya ve Yunanistan'a gitmeye çekinenlerin Türkiye'yi tercih etmeleri sonucu geçtiğimiz yıl turizm gelirinde nisbi bir artış meydana gelmiştir. Buna rağmen patladığı iddia edilen turizm sektörünün 1985'deki artışı topu topu 600 milyon dolardır. Bu olağandışı imkanın hep sürmeyeceği açıktır. Kaldı ki, Türkiye'nin turizm gelirini sağlayacak potansiyeli oluşturan gelişkin kapitalist ülkelerdeki ve petrol zengini Arap ülkelerindeki dış turizm imkanları hızla kötüleşmektedir. Gelişkin kapitalist ülkelerde son dönemlerde gözlenen ücretlerdeki sürekli aşınma önümüzdeki yıllarda da sürecektir. Petroldeki büyük fiat düşüklükleri ise, Arap ülkelerinin, eskisi gibi dövizi har vurup harman savurmalarına imkan vermeyecektir.

Ödemeler dengesinin sağlanmasında rolü olabilecek diğer faktörlerden "dış müteahhitlik hizmetleri"nin hiçbir istikbali olmadığı kesinleşmiştir. Petrol zengini Arap ülkelerinin döviz rezervleri hızla azalmaktadır ve zaten kurtlar sofrası olan bu pazarda rekabet edebilmek bundan böyle hemen hemen imkansızlaşacaktır.

Bir diğer imkan olarak on yıllardır hasreti çekilen yabancı sermaye ise, kendisi için en güvenli yılları oluşturan son 5 yıldaki çekingenliğiyle, Türkiye'ye hiç de "meraklı" olmadığını bir kere daha göstermiştir. Üstelik Türkiye gibi bir ülkeye kendisini çok kısa sürede amorti etmeyi öngörerek gelecek yabancı sermayenin neyi getirip neyi götüreceği bir hayli kuşkuludur.

Ödemeler dengesinin son imdat kapısı dış krediler ve borçlanmalardır. Uzunca dönem ödemeler dengesinin sağlanmasında önemli bir kalemi oluşturan bu imkan artık tersi rol oynamaktadır. Ödenen faiz ve anapara taksitleri, elde edilen borç ve kredilerin toplamını aşar hale gelmiştir. Buna rağmen Türkiye'nin dış borçları sürekli yükselmektedir. Tablo 3'te Türkiye'nin dış borç ödemelerinin dökümü verilmektedir.

Dış imkanlar konusunda, Türkiye'nin bel bağladığı "batı" dünyasındaki olumsuz gelişmeler de gözönünde tutulduğunda, elde edilen kredilerle dış borç ödemelerinin cebri toplamının, ödemeler dengesinde önümüzdeki dönemde de negatif bir faktör olarak yer alması büyük ihtimaldir.

Özetle, Türkiye ekonomisi, yatırımların dış kaynaklarının sağlanması açısından hayati öneme sahip döviz imkanlarında, daha uzunca bir süre darboğaza mahkumdur.

—Enflasyon - Hayat Pahalılığı: Özal'ın en iddialı olduğu ekonomik meselelerden birisi de enflasyondur. Darbe sonrasında, emekçilerin alım

TABLO 3
DIŞ BORÇ ÖDEMELERİ
(Milyon Dolar)

	1982	1983	1984	1985*
Ana Para	953	1206	1347	1575
Faiz	1465	1442	1578	1441
IMF	–	–	141	180
Toplam Geri Ödeme	2418	2668	3066	3196
Ödemeler/GSMH (%)	4.5	5.3	6.0	6.1
Ödemeler/Gelirler (%)**	26.4	31.1	29.2	32.7

1985 yılı sonunda toplam dış borç (yaklaşık): 25 milyar dolar.

* İlk 10 aylık sayılardır
** İhracat tutarı ve diğer dış gelirlerin net bakiyesi toplamı

Kaynak: Dünya, Olayların İçinden, 17 Ocak 1986

gücünün alabildiğine düşürülmesi sonucu enflasyonun 3 haneli rakamlardan 2 haneli rakamlara indirilmesini, pekçokları –dipçiğin hakkını yiyerek– Özal'ın bu konudaki maharetine bağlamıştı. Şimdi bunların çoğu enflasyonun iki yıldır % 50 oranında seyretmesi ve önümüzdeki dönemde de bir düşme eğilimi gösteriyor olmaması karşısında hayal kırıklığına uğruyorlar. Oysa meselede şaşılacak bir yan yok. Özal, enflasyonun düşürülmesi için, başbakan olduğu günden başlayarak "sıkı para politikası" uygulanacağına dair demeç üzerine demeç verdi. Ama bu politikayı bir türlü uygulayamıyor. Çünkü "sıkı para politikası"nın uygulanması niyete bağlı değildir. Herşey bir yana, trilyonlarla ifade edilen bütçe açığının "makul" bir miktara düşürülmesi zorunludur. Bunun için de, ya bütçe harcamalarını kısmak, ya da bütçe gelirini arttırmak gerekir. İlkini yapmanın artık imkanı kalmamıştır. Çünkü cari harcamaların en ağırlıklı kalemini oluşturan personel giderlerinin daha da kısılması, kamuçalışanlarının büyük çoğunluğunun geçinme zorlukları açısından mümkün değildir. Devlet yatırımları ise asgari düzeyde seyretmektedir. Bu durumda bütçe gelirlerinin artırılmasından başka çare kalmamaktadır. Bunun da yolu vergi toplamının yükseltilmesidir. Nüfusun % 90'ını oluşturan sabit gelirlilerden –ki önemli bir bölümü vergisini peşin ödemektedir– daha fazla vergi kesmenin imkanı kalmadığına göre, *kâr, faiz ve rant* gelirleriyle yaşayan yüksek gelirli kesimin daha fazla vergilendirilmesi ve hemen tamamı bu kesim içinde meydana gelen vergi kaçakçılığının önlenmesi gerekmektedir. İşte Özal'ın asla yapamayacağı bir uygulama varsa o da budur. Çünkü Özal, kendisinin de mensubu olduğu bu kesimin temsilcisi olduğu, bu kesimin çıkarlarını "cansipera-

ne" savunduğu için başbakandır. Onun için de istediği kadar "sıkı para politikası" edebiyatı yapsın, sonuçta izlediği politika hükmünü yürütmektedir. 1985 yılı boyunca toplam para arzının % 51,1 , dolaşımdaki paranın ise % 45,9 artmasının ve enflasyonun % 50 dolayında seyretmesinin başlıca sebebi budur. (Kaynak: İSO Dergisi, sayı 240)

Öte yandan ücretliler geçinme endeksinin 1985 yılı boyunca izlediği süreç de enflasyon hızının % 50 civarında olduğunu gösteriyor. Hazine ve Dış Ticaret Müdürlüğü'nün verilerine göre İstanbul ücretliler geçinme endeksi 1985 yılı için % 47,5'dir. Devlet İstatistik Enstitüsü ise aynı sayıyı % 47,4 olarak vermektedir. (agk)

Yüksek enflasyon, ekonomide yarattığı hasarın yanı sıra toplumsal yapıyı da derinden etkilemektedir. Yüksek enflasyonun ceremesini gelir artışları enflasyon hızının altında kalanların çektikleri kendiliğinden bellidir. 1985 yılında da bu yük, daha önceki 5-6 yıllık dönemde olduğu gibi yine en başta işçilerin omuzuna yıkılmıştır. Toplu pazarlık yapma imkanı fiilen elinden alınmış olan işçiler 1985'te de kendilerine "münasip" görülen ücret artışıyla yetinmek zorunda kalmışlardır. Ve her türlü yan ödemelerle birlikte 1985'deki ücret artışları ortalama % 40'a dahi erişmemiştir. İşçilerin yanı sıra diğer sabit gelirliler, zengin köylü dışındaki köylüler, öteki emekçi katmanlar, memurların ezici çoğunluğu, orta katmanların önemli bir kesimi enflasyonun toplumsal bedelini ödeyenleri oluşturmaktadırlar. Buna karşılık yüksek enflasyon, mülk sahibi azınlığın milli gelirin bölüşümünde devamlı artmakta olan payının 1985'de daha da yükselmesine yardımcı olmuştur.

—*Gelir Dağılımı.* Gelir dağılımı ile ilgili son resmi veriler 1973 tarihini taşımaktadır ve o tarihten bu yana 13 yıl geçtiği halde bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamaktadır. Gelir dağılımında zaten evvelden beri varolan adaletsizliğin, özellikle 12 Eylül 1980 darbesinden bu yana korkunç boyutlara ulaştığının somut pekçok göstergesi vardır. Örneğin reel ücretler her geçen yıl büyük aşınmalara maruz kalırken ithal malı lüks tüketim malları veya lüks konutlar, astronomik fiatlarına rağmen kolayca müşteri bulabilmektedir.

Görevli resmi kuruluşların gelir dağılımı konusunda suskunluklarını muhafaza etmeleri pekçok çevreler tarafından eleştirilmektedir. Bu tutumun gelir dağılımındaki adaletsizliğin boyutlarını ortaya çıkaracağı için kasıtlı olarak sürdürüldüğü kanısı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Ne ki konunun muğlak tutulması pekçok kimseyi rahatsız etmekte ve bir ölçüde de bu nedenle günümüzdeki gelir dağılımına ışık tutmayı amaçlayan çalışmalar giderek yaygınlaşmaktadır.

Tablo 4'te, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Süleyman Özmucur'un yaptığı bir araştırmanın sonuçları verilmektedir.

Bu tabloda kullanılan metodla gelir dağılımının sınıfsal muhtevası hakkında kesin bir bilgi edinmek mümkün değildir. Çünkü, örneğin "tarım" kesimi tarımla uğraşan herkesi, kapitalisti, zengin köylüyü, emekçi köylüleri ve tarım proleterlerini kapsamaktadır. "Kâr-faiz-rant" bölümüde büyük sermaye sahibinden, esnaf ve zanaatkârlara, hatta bankada

TABLO 4

GELİR DAĞILIMI (%)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985*
Tarım	24.33	23.87	23.17	21.79	20.23	20.11	17.80
Ücret ve Aylık	32.79	26.66	24.68	24.56	24.84	21.48	19.50
Kâr, Faiz, Rant	42.88	49.47	52.15	53.65	54.93	58.40	62.70

* İlk 9 aylık verilere göre

Kaynak: Dünya Gazetesi 29 Ocak 1986, Cumhuriyet Gazetesi 23 Şubat 1986.

hesabı olan emekliye kadar çok farklı toplum kesimlerine mensup kişileri ihtiva etmektedir. "Ücret ve aylık" bölümünün ise, ötekilerle kıyaslandığında çok daha "saf" ve "homojen" olduğu bellidir. Bu nedenle toplam gelir içinde "ücret ve aylık" payında meydana gelen değişmelerin, işçi sınıfının ve memurların geçinmelerine hemen aynıyla yansıdığı kabul edilebilir.

"Ücret ve aylık" payı askeri darbeden önce 1979'da % 32,8 iken 1985'de % 19,8'e düşmüştür. 6 yıllık süre sonunda işçilerin ve memurların toplam gelirden aldıkları pay % 40 azalmıştır. Öte yandan bu 6 yıllık süre boyunca, bu kesimin toplam nüfusa oranı devamlı yükselmiştir. Bir diğer deyişle, bu kesimde yer alan ailelerin gelirleri 6 yıl öncesine nazaran yaklaşık yarı yarıya azalmıştır. Türkiye tarihinde bir toplum kesiminin bu kadar kısa sürede bu ölçüde yoksullaştırıldığının başka örneği yoktur.

Bir başka incelemeye göre, "kapitalistler, serbest meslek sahipleri, büyük çiftçiler, tüccarlar, bayiler, beyaz yakalılar ve rant gelirleriyle geçinenler"in oluşturduğu, Türkiye'de toplam ailenin % 11,6'sını temsil eden bir toplum kesiminin, 1973-1983 dönemini kapsayan 10 yıllık sürede toplam gelirden aldıkları pay % 36,5'den % 52,1'e yükselmiştir, buna karşılık, Türkiye toplumunun geri kalanını oluşturan emekçilerin, çalışan insanların toplam gelirden aldıkları pay aynı sürede % 63,5'ten % 47,9'a düşmüştür. (Düşün dergisi, Temmuz 1985, s. 30)

Dönem sonunda, toplumun yaklaşık 9/10'unu oluşturan çalışan yığınların toplam gelir payı, milli gelirin yarısının altına düşerken, varlıklı kesimlerin oluşturduğu 1/10 civarında bir azınlık, milli gelirin yarısından fazlasına el koyar hale gelmiştir. Üstelik sözkonusu inceleme, gelir dağılımının daha da berbatlaştığı son 2 yılı kapsamamaktadır. Büyük çoğunluğun fukaralaşması bahasına küçük bir azınlığın, yine bu kadar kısa sürede ve böylesine yükünü tutmasının da örnekleri, sanırız bir hayli nadirdir.

—İşsizlik: 12 Eylül 1980 darbesinden bu yana uygulanan ekonomik politikanın, gelir dağılımındaki adaletsizliğin daha da bozulmasına —di-

ğer bir deyişle çalışan kitleler için hayatın alabildiğine *pahalılaşmasına*— yol açması yanı sıra bir başka toplumsal sonucu, *işsizlik* oranının görülmedik boyutlara ulaşmasıdır. Prof.Dr.Yakup Kepenek'in yaptığı ve Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen bir araştırmaya göre 1979 yılında 2366000 olan işsiz sayısı 1985'de 3056000'e yükselmiştir. (Cumhuriyet, 23 Ocak 1986) Bu sayılara tekabül eden işsizlik oranları ise sırasıyla % 14 ve % 16,7'dir. Üstelik bunlar resmi verilerdir ve araştırmacıya göre, "iş gücüne katılma oranı"nın, hiçbir gerekçe gösterilmeksizin devamlı düşürülmesi sonucu elde edilmişlerdir. Çalışma çağı içindeki nüfusun iş talep eden kesimini belirleyen "iş gücüne katılma oranı" 1979'da % 64,2'dir ve araştırmacıya göre, düşmesi için hiçbir makul sebep bulunmayan bu oranın 1975'de aynı kaldığı varsayıldığında işsiz nüfus 4599000'e, işsizlik oranı da % 23,2'ye yükselmektedir. Gerçeği aksettirmesi çok daha muhtemel olan bu rakamlar, tek kelimeyle *korkunçtur*.

Daha da korkuncu çalışma çağı içinde olup da çalışmayanların, çalışma çağı nüfusuna oranıdır. Yukarıdaki verilerden basit bir işlem sonucu hesaplanan bu oran 1985 Türkiyesi için % 50,7'dir. Bir ülke düşünülsün ki çalışabilecek durumdaki insanların yarısından çoğu çalışmıyor! Üstelik hiç değer yaratmadıkları halde emekçilerin sırtından asalak yaşayan üretim araçları sahipleri istatistiklerde çalışan nüfus kapsamında yer almaktadır. Bu durumdaki bir ülkenin —ki işsizliğin boyutlarında kayda değer bir değişme olmayacağını Özal'ın plancıları da kabul ediyorlar— geleceği için her hangi bir umut beslenebilir mi?

—*Yatırımlar:* Özal'ın politikası altında Türkiye ekonomisinin geleceğinin bir hayli karanlık olduğunun göstergelerinden bir diğeri de yatırımların izlediği süreçtir. Kepenek'in sözü geçen araştırmasında verdiği sayılara göre 1979'da yatırımların GSMH'ya oranı % 21,8 iken bu oran 1985'de % 19,1'e düşmüştür. Dahası, Özal hükümetinin hazırladığı 1986 program hedefine göre yatırımların oranı daha da azalacak ve % 18,7'e düşecektir. (Cumhuriyet, 23 Ocak 1986) Ekonominin Özal'ın elinde önümüzdeki dönemde de bunalımdan çıkmayacağının bundan açık itirafı olamaz.

Yatırımların azalmasının başlıca sebebi özel sektör yatırımlarındaki düşmedir. 1979'da GSMH'ya oranı % 11 olan özel yatırımlar 6 yıllık süre boyunca devamlı azalmış ve aynı oran 1985'de % 7,4 olarak gerçekleşmiştir. (Kepenek, agk) Üstelik bu gelişme özel sektör için tam tabiriyle "dikensiz gül bahçesi" yaratıldığı bir dönemde yer almıştır.

Özel sektörün, gördüğü onca teşvik ve kolaylıklara rağmen yatırım yapma konusunda bir hayli "soğuk" durduğu, son yılların bilinen gerçeğidir. Ve özel sektör temsilcilerine göre yatırımların yavaşlamasının nedeni kaynak kıtlığıdır, maliyet yüksekliğidir. Oysa basit birkaç hesap durumun hiç de böyle olmadığını göstermektedir.

1985 yılında Türkiye'de kamu harcamaları dışında toplam tüketim —ilk 6 aylık verilere göre tahmini değerlerle— 20225 milyar TL olmuştur. Aynı yıl toplam özel tasarruf ise 2544 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu iki miktarın toplamı olan 22769 milyar TL, 1985'de bölüşü-

len toplam gelir olarak kabul edilebilir. (Kaynak: İSO Dergisi, 15 Ocak 1986)

Daha önce sözü edilen Düşün dergisindeki incelemeye göre toplam ailelerin % 10'luk en yüksek gelirli bölümünü oluşturan kesimin, toplam gelirden aldığı pay 1983'de % 48,6'dır. Yine 1985 nüfus sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 51,4 milyondur. Bir ailenin ortalama 5 kişiden oluştuğu varsayımıyla Türkiye'de yaklaşık 10 milyon ailenin yaşadığı, bunun yine yaklaşık 1 milyonunun en yüksek gelirli % 10'luk grupta yeraldığı kabul edilebilir. 1983'den 1985'e geçen 2 yıllık süre sonunda gelir dağılımındaki adaletsizliğin daha da arttığını bildiğimize göre, toplam gelirin en az yarısının bu 1 milyon ailenin eline geçtiğine kesin gözüyle bakabiliriz. Bu kabullerden hareket ederek yapılan basit bir hesap, 1 milyon ailelik kesim içinde, aile başına düşen yıllık gelirin 1985'de ortalama 11384500 TL olduğunu gösterir. Bunun aylığı ise yaklaşık 1 milyon TL eder.

Açıktır ki bu miktarın yarısı kadar bir aylık gelirle Türkiye'de 1985' de, hem de çok müreffeh bir hayat yaşamak mümkündür. Şayet 1 milyonluk kesimi oluşturan aileler ayda 500000 TL'lik tüketimle "yetinseydiler" ve geri kalan miktar yatırımlara gitseydi, 1985'de özel yatırımların toplamı 5384,5 milyar TL olacaktır. Oysa yukarıda gördük, Türkiye'de toplam özel tasarruf 1985'te sadece 2544 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tasarrufun tamanının, sözünü ettiğimiz 1 milyonluk aileden kaynaklandığını kabul etsek bile, bu kesimde yatırımlar için en az 3000 milyar TL'lik yatırım kaynağı potansiyelinin bulunduğu ortaya çıkar. Ve bu potansiyel devreye girdiğinde de Türkiye'nin yatırımları % 30'luk seviyelere ulaşır.*

Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlarda bu ilave muazzam potansiyel kaynağı burjuvazinin kendisi kullanmaz, istese de kullanamaz. Bütün öteki faktörler bir yana sanayide mevcut düşük kapasite kullanımı, yatırımların frenlenmesi için başlıbaşına yeterli nedendir. İç pazar tüketimine göre yapısallaşmış, dış pazarın rekabetine dayanıksız bir sanayi üretiminin akibeti, iç talebin kısılması sonucu kaçınılmaz olarak böyle olur. Bu yapı köklü bir şekilde değiştirilmedikçe yüksek yatırım oranlarına erişmek hayal olmaktan ileri gitmeyeceği gibi varlıklı toplum kesimlerinin gelirlerinin lüks ve gereksiz tüketim mallarıyla çar çur edilmeleri de önlenemez.

---

* Bu 1 milyon ailelik kesim içinde de gelir dağılımının çok büyük farklılıklar gösterdiği bilinen bir olgudur. Örneğin finans kapitalin başını çeken aileler ile "kazancı yerinde" serbest meslek sahiplerinin gelirleri arasında dağlar kadar fark vardır. Bu nedenle 1985'de aylık geliri 500000 TL'nin üstünde gerçekleşmiş ailelerin, 1 milyonluk aile grubu içinde azınlıkta kalmış olmaları çok muhtemeldir. Ne ki böyle olması bu hesaplarımızın gerçekle bağdaşmadığı anlamına gelmez. Burada göstermek istediğimiz, yatırımlar için gerekli kaynakların nerede, *hangi toplum kesimlerinin* elinde biriktiğidir. Bunun için de ortalama sayılara başvurulması yerindedir.

Yatırımları burjuvazi yapmıyor, eline geçirdiğini har vurup harman savuruyorsa, bunun çaresi devletin duruma müdahale etmesidir. Ancak sorun bu noktaya geldi miydi, "hangi devlet, kimin devleti?" sorusuyla da karşı karşıya geliriz. Söz konusu ilave potansiyel kaynağı yatırımlara aktarabilmenin en kestirme yolu, yüksek gelirlilerden alınan verginin arttırılmasıdır. Oysa Özal'ın baştan beri yaptığı bunun tersi olmuştur. Çünkü o, çok vergi ödediğinden devamlı yakınan ve eşi görülmedik boyutlarda vergi kaçıran, yaklaşık 1 milyonluk aileden oluşan kesimin en aç gözlü mensuplarından birisi, en has temsilcisidir.

—*Sonuç*: "24 Ocak Kararları"yla istikrar tedbirleri alındığı, ilacın acı olduğu ama reçete uygulandığı takdirde birkaç yıllık süre sonunda ekonominin şifa bulacağı ileri sürülüyordu. 6 yıldan fazla geçti, 24 Ocak kararları o tarihten bu yana şu veya bu dozda uygulandı, ama halen dahi ekonomide istikrar sağlanabilmiş değil. Bilinir, istikrar programları geçici olur, amaç bir dönem sonra ekonominin normal işleyişine kavuşmasıdır. Ama 24 Ocak kararlarıyla istikrar sağlanamayınca, istikrar programı, bir türlü ufukta gözükmeyen istikrarı getirmek için kalıcılaştırıldı. Bir istikrar programı kalıcılaştırılıyorsa, —ve dolayısıyla istikrarsızlığı da devamlı yeniden üretiyorsa— bu olgu, o programın ekonomiye çözüm bulmaktan aciz kaldığının en somut delilidir. Bu niteliğiyle 24 Ocak kararları Türkiye ekonomisine hiçbir zaman çare olmamış, aksine ekonominin somut iflas belgesi haline gelmişlerdir.

Böyleyken Özal alternatifsiz olduğu iddiasını sürdürmekte, üstelik bu konuda "hasımları"na büyük bir pervasızlıkla meydan okumaktadır. Özal'ın alternatifsiz olduğunda ısrar etmesi dahi, ekonomideki bunalımın yapısal olduğunun, mevcut şartlarda köklü değişikliklere gidilmedikçe krizin atlatılamayacağının açık itirafıdır. Gerek Özal'ın alternatifsizliği, gerekse burjuvazinin Özal'dan memnun olmayan kesimlerinin alternatif üretmekteki kısırlıkları, ekonominin canlandırılmasında burjuvazinin sıfırı tükettiğinin açık kanıtlarıdır.

Ekonomiyi önce düze çıkaracak, sonra da rayına oturtacak olanlar, kendi sınıfsal çıkarlarıyla Türkiye ekonomisinin serpilip gelişmesi tarihsel olarak üstüste çakışan toplum kesimleridir, proletaryadır, diğer emekçi halk katmanlarıdır. Emekçi halkın mücadelesi yükseldikçe kapitalist ekonominin sınırları aşılmadan dahi Türkiye ekonomisinde azımsanmayacak iyileşmelerin sağlanması mümkün olacaktır.

3. İÇ SİYASİ GELİŞMELER

3.1. Yığınlar Hareketleniyor

Kitlesel örgütleri dağıtılmış, dipçik zoruyla sesleri kısılmış ve sindirilmiş yığınlardaki öfkeli bekleyişin yerini aktif girişimlerin almaya başlayacağının emareleri, geçtiğimiz dönemin olumlu gelişmeleri arasındadır. 1980 sonrasında en çok yoksullaştırılan toplum kesimlerinden birisi olan emekçi köylüler, her fırsatta kızgınlıklarını ortaya koyuyorlar, Evren'in, hükümet yetkililerinin resmi toplantılarına getirdikleri pan-

kartlarla, öne sürdükleri taleplerle ve yönelttikleri sorularla konuşmacıları terletiyorlar, zor durumda bırakıyorlar.

Yüksek öğrenim gençliği, faşistlerin, gericilerin ve "görevliler"in kontrolü altında tutulmak üzere, düzenlenmiş örgütlenme hakkının sınırlarını zorluyorlar.

Aydınlar, rejime karşı en önemli karşı çıkışlardan birisi olan "Dilekçe" ile faşizmi sorguluyorlar, dava celselerindeki savunmalarıyla Cuntacıları, tarih katında mahkum ediyorlar.

Faşizmin kolunu kanadını budadığı meslek kuruluşlarında popüler deyişle "sol-sağ" çekişmesi yığınsal boyutlara ulaşıyor ve ilerici kesim, darbe sonrasında süngü zoruyla kapı dışarı edildiği "mevzileri" teker teker yeniden ele geçiriyor.

Ve en önemlisi işçi sınıfı hareketleniyor. Darbeden bu yana tek tek işyerlerinde kesintisiz süren ve işi durdurma, yemek boykotu, işten keyfi çıkarmalara direniş vb. şekillerde kendini gösteren rejime karşı tepki, artık sınıfsal niteliğe ve yığınsal boyutlara ulaşıyor. Türk-İş'in İzmir mitingi bu gelişmenin somut belirtisidir. Görünüşte mitingi düzenleyen Türk-İş'tir. Ama mitingin esas saiki, işçi sınıfının patlama noktasına yaklaşan homurtuları olmuştur. Bu gerçeği, Şevket Yılmaz kendi ağzıyla —güya Özal'ı korkutmak amacıyla— defalarca dile getirmişti. Ne ki işçilerin reel ücretleri 1985'te de düşmeye devam edince, işçi sınıfının kabaran öfkesi karşısında Türk-İş yönetimi mutlaka bir şeyler yapmak gereğini duymuştur. Ve sarı Türk-İş yönetimi, önce kapalı salon toplantılarıyla, sonra da İzmir mitingiyle bir taşla iki kuş vurmayı hesaplamıştır. Böylece hem işçilerin öfkesi geçici bir süre için de olsa sönümlendirilecek ve Türk-İş yönetiminin işçiler nezdinde handiyse sıfıra düşmüş itibarının bir ölçüde onarılması sağlanacak, hem de "kazasız belasız" gerçekleştirilen toplantılar ile hem rejimin, hem de tekelci burjuvazinin Türk-İş yönetimine olan güveni daha pekiştirilecektir.

Bu hesabın ne ölçüde tutacağı meşkuktur. Gerçi burjuvazinin güvenini kazanmakta son derece usta olan Türk-İş yönetiminin, attığı tek taşla "kuşlardan birisini" vurduğu söylenebilir. Ama, "öteki kuşun" ne kadar isabet aldığı henüz belli değildir. Çünkü işçilerde beş buçuk yıldır biriken potansiyelin, yükselen öfkeyi göstermelik mitinglerle dizginlemek, işçilerin aktif davranma eğilimlerini böylece geçiştirmek hiç de olası gözükmemektedir. Öyle ise Türk-İş yönetiminin çaresizlikten yolunu açmak zorunda kaldığı kapalı salon toplantılarına ve mitinglere olan talebin hızla yükselmesi sonunda attığı taşın dönüp kendisini vurması, böylece ava çıkanların kendilerinin avlanması olmayacak ihtimal değildir. Sonuç olarak işçi sınıfımız, toplumun en dinamik, örgütlü, yığınsal girişimlere en müsait sınıf olduğunu, hem faşizme karşı demokratik hak ve özgürlükler için, hem de emekçi halkın sosyal kurtuluşu uğruna verilen mücadelelerin yığınsal çekirdeğini meydana getirdiğini geçtiğimiz yakın dönemde de kanıtlamıştır.

3.2. Kürdistan'da Durum

K.Evren cuntasının altı yıla yaklaşan faşist devlet terörünün en fazla zulmünü icra ettiği T.Kürdistanı'nda olup bitenler insanlık açısından utanç vericidir. Öteden beri Türk şovenizminin ve militarizminin çizmeleri altında tutulan T.Kürdistanı'ndaki faşist-militarist devlet terörü son altı yılda eşi görülmedik boyutlara ulaşmıştır. Kürdistan'ın büyük kentlerinden ücra köylerine kadar askeri birliklerin ayak basmadığı, zulüm ve eziyet etmediği bir karış Kürt toprağı kalmamıştır.

İnsanlıkla uzaktan yakından ilgisi bulunmayan faşist Türk cuntası ve onun emrindeki emir-kumanda zincirinin her birimi, Ankara'da Genel Kurmay Karargâhından ve onun Özel Harp Dairesi'nden, Kürdistan'daki birlik komutanlarına kadar Kürt düşmanı korkunç bir zulüm mekanizmasının dişlilerinden başka birşey değildir.

Faşist ideolojilerle ve Türk şovenizmiyle donanmış general ve diğer subay-assubay takımından, gene aynı milliyetçilikle ve Kürt düşmanlığıyla şartlandırılmış bir kısım erlere kadar Türk ordusunun Kürdistan'daki varlığı, insanlığın iki bin yılını bitirmeye hazırlandığı bir dönemde, tarihin en karanlık ve en çirkin tablolarından birisini oluşturmaktadır.

Türk faşizminin Kürdistan'daki korkunç zulmü bütün insanlığın gözleri önünde cereyan etmektedir. Türk basınının ilerici yazarları ve gazetecileri dahi bu insanlık düşmanı tablo karşısında gözlerini kapamışlardır. Burjuva basınının önemli bir bölümü Evren-Özal yönetimine karşı burjuva muhalefetinin destekçisi durumunda olduğu halde, Kürdistan konusunda Türk milliyetçiliğinin ve şovenizminin şampiyonluğunu yapmaktadır. Çünkü o basın kesimlerinin desteklediği burjuva muhalefetin kendisi Kürdistan'da öteden beri resmi ideolojinin savunucusudur. Birkaç sosyal demokrat milletvekilinin ya da birkaç sosyal demokrat parti yöneticisinin "Doğu'da baskı" olayını dile getirmeleri burjuva muhalefetini bu insanlık suçuna ortak etmekten kurtarmamaktadır. Ne Ecevit, ne Gürkan ya da İnönü, ne de son zamanlarda anti-militarizm havarasi kesilen Demirel bu konuda herhangi bir muhalefet koymuşlardır. Oysa sosyal demokrasi hiç değilse Avrupa'daki sosyal demokratların olduğu kadar demokrat olabilseydi, Avrupa sosyal demokratlarının zaman zaman dile getirdikleri Kürdistan'daki baskılara karşı çıkma tutumunu gösterebilirlerdi. Ama, aşağıda da değineceğimiz gibi, Türk sosyal demokrasisinin bir yandan meşruiyet anlayışı ve bu anlayışta orduya verdiği pay, öte yandan "son Türk devletinin bekasını gözeten" zihniyeti, yerli sosyal demokratlarımızın, her konuda olduğundan da fazla, özellikle Kürdistan ve Türk şovenizmi konusunda Avrupalı meslektaşlarından fersah fersah geri kalmaları sonucunu getirmektedir.

Burjuva muhalefet için Kürdistan halkı geniş bir oy deposundan ibarettir. "Şayet mevcut rejimden şikayetçi ise, oyunu bana verir" zihniyeti hem sosyal demokrasinin hem de DYP'nin tutumudur.

Bugün Türkiye ekonomisinin genel bunalımı Kürt köylüsünü, Türk köylüsünden daha fazla etkilemiştir. Kürdistan'da yoksullaşma süreci

görülmemiş boyutlarda hızlanmış, buna karşılık ne Kürdistan'da ne de Türkiye'de yoksullaşan, büsbütün topraksızlaşan Kürt emekçilerini istihdam edebilecek bir alan açılabilmiştir. Türk ekonomisinin krizi derinleşip, kronikleşirken, kentlere akın eden Kürt emekçileri yoksul ve işsiz kalabalıkların en geniş bölümünü oluşturmaktadır.

Bu korkunç yoksulluk, onların ulusal dillerine, kültürlerine ve en basit ulusal haklarına karşı azgın şoven-militarist saldırılarla birlikte, Kürdistan'da insanlar için yaşamı büsbütün çekilmez bir hale getirmiştir. Kürtler bugün kendi ülkelerinde ve kendi topraklarında eskisinden daha fazla esaret hayatı yaşamaktadırlar. Kendi öz ülkesinde askerin, jandarmanın, komandonun, polisin zulmü, dipçiği, dayağı, eza ve cefası altında inim inim inleyen, Türkiye'nin büyük kentlerine geldiğinde itilen kakılan, horlanan Kürt emekçisi için dünya tam anlamıyla bir zindan haline gelmiştir. Türk ordusunun, polisinin ve istihbaratının Kürdistan'daki örgütlenmesi en küçük bir kıpırdanma belirtisine bile azgınca saldıracak boyutlardadır. Örneğin Tunceli'de her üç Kürde bir Türk askeri düşmektedir. Kürdistan'ın bir kısım illerinden sıkıyönetimin kaldırılmış olması, sadece bir görüntüdür. Çünkü orada eskiden beri varolan sıkıyönetimsiz sıkıyönetim, son beş buçuk yıl içinde büsbütün azgınlaşan devlet zorbalığıyla, sıkıyönetimin kaldırıldığı illerde de hüküm sürmektedir. Bu nedenle, yönetim orada tümüyle ordunun elindedir, sivil yöneticiler ise ya ordunun birer kuklasıdırlar, ya da en az sıkıyönetimciler kadar militarist ve faşisttirler.

Kürdistan'daki bu zorbalık karşısında Türk burjuva muhalefetinin seyirci kalması, bu burjuva muhalefetinin özelliklerini bilenler açısından şaşırtıcı değildir, ama ilerici geçinen pekçok Türk aydını da aynı şartlanmalardan kendisini hâlâ kurtaramamaktadır. Kemalizm ve Kemalist devlet anlayışı Türk aydınlarınca ilerici sayıldığı sürece, onun şovenist, milliyetçi ve gerici niteliği, onun otoriter devlet anlayışı reddedilmedikçe, Türk aydını Kürtlere ve Kürt ulusal demokratik muhalefetine karşı yapılan bunca zulme seyirci kalmaya devam edecektir.

Kemalist şartlanma, her konuda olduğundan daha fazla "Türk devletinin birliği ve bölünmezliği" konusunda Türk aydınını şartlandırmıştır. Bu nedenle bir demokratik hak olan self-determinasyon hakkını savunmak bir Türk aydını için tüyler ürperticidir, fakat nedense Türk faşizminin ve militarizminin Kürdistan'daki korkunç terörü hiç de tüyler ürpertici değildir, Kentler işgal altında tutulurken, köylere varıncaya değin tüm Kürdistan faşist çizmeler altında ezilirken, bu olağandır, ama, her nedense Kürt halkının kendi kaderini tayin etmesi isteği "bölücülük"tür. Kürdistan'daki türk mezalimi hoş görülebilir fakat Kürt halkının bırakınız self-determinasyonu— kendi dilinden konuşması, kendi dilinden okuyup yazma öğrenmesi, kendi ana dilinden eğitim, yayın, radyo-TV olanaklarına kavuşması dahi Türk aydınına ters gelmektedir.

Çünkü Kemalizm şartlanması Türk aydınının beynini yıkamıştır. Türk aydını, bir ilerici ve demokrat olarak komünizmin ülkede serbest olmasını savunur, komünistlere yapılan baskılara karşı çıkar, fakat konu

Kürt sorununa gelince, Türk aydınının tüm ilericiliği burada durur. Komünizmin "tabusu"na karşı çıkan Türk aydını, Kürt "tabu"su karşısında hemen çoğunlukla resmi ideolojinin yanında yer alıverir.

Kabul edilmesi zor olan, ama ne yazık ki gerçeğin kendisinden başka birşey olmayan bu durum, yirminci yüzyılın sonlarında aydınlarımız açısından ne yazık ki, bir gerçekliktir.

Böyle olunca da, Türkiye'de şovenizme, milliyetçiliğe karşı mücadele etmek, Kürdistan'daki mezalimi sergilemek sadece ve sadece illegal ajitasyon ve propaganda yapan militanların veya sempatizanların işidir. İllegal yayınlarla ve militanlarımızın, sempatizanlarımızın sözlü ajitasyonları ile yürütülen bu çabalar, bu nedenle çok önemlidir. Legal basına yansımasa da şovenizme karşı verdiğimiz bu mücadele, Türkiye'nin ve T.Kürdistanı tarihinin bu karanlık döneminde son derece önemlidir ve gelecekteki daha büyük, daha güçlü mücadelelerin müjdecisidir. Çünkü her türlü baskısına ve zulmüne rağmen, Cunta en fazla tabu ilan ettiği konularda bile militanları susturamamış, Kürt ulusunun ulusal demokratik taleplerini savunmayı ve onlar için mücadele etmeyi önleyememiştir. Tıpkı işçi sınıfının iktidar mücadelesi gibi, Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesi de, bu en zorlu dönemlerde azimle, inatla yürütülen kahırlı, çileli ama onurlu çabaların üzerinde yükselecektir.

3.3 Burjuva Muhalefetin Durumu

Geçtiğimiz bir yıl içinde ülkenin siyasi yaşamında meydana gelen başlıca değişikliklerden biri, burjuva muhalefetin siyaset sahnesindeki etkinliğinin artması olmuştur.

Bugün burjuva muhalefet sağ ve sol kanatlarıyla rejime karşı çeşitli eleştirilerde bulunmaktadır. 12 Eylül'den önce seçmen oylarının dörtte üçüne sahip bulunan AP ve CHP darbeyi yapan askeri şeflere itaat etmişlerdi. Bu partilerin liderleri tutuklanarak askeri bir garnizona sevkedilirken, diğer yöneticileri ve önde gelen milletvekilleri bir başka askeri garnizona konulurlarken ülkenin siyasi hayatında uzun yıllar söz sahibi olmuş, daha da önemlisi seçimlerle işbaşına gelmiş bu kişilerden bir teki dahi eskiden kendilerinin başbakan, bakan, ya da çoğunluk partisi olarak yönettikleri devletin birtakım maaşlı memurlarının iktidarı gaspetmelerine karşı bir itiraz yöneltmemişlerdi.

3.3.1. Burjuva Muhalefetin Merkez Sol Kanadı

AP'nin başkanı ve darbeyle devrilen başbakan Demirel, zaman kazanmak ve bu süre içinde olayların akışını kendi lehine çevirmek beklentisine dayalı bir politika izlemekteydi. Askerler anayasada ve yasalarda, devlet kurumlarında gerici ve anti-demokratik düzenlemeleri yaptıktan sonra, Demirel, zamanı gelince harekete geçecek ve uzun yıllardır yapılmasını istediği bu anti-demokratik, gerici değişikliklerle yeniden hükümete gelecekti.

CHP'nin başkanı ve eski başbakan Ecevit ise askeri yönetimin yapmak istediği değişiklikleri onaylamamakla birlikte, ehven-i şer'e razı olma tutumu içindeydi. Nitekim darbenin yapıldığını öğrendiğinde, önce bu darbenin Türkeş'çilerden geldiğini sanarak telaşlanmış, ama darbenin emir-kumanda zinciri içinde yapıldığını öğrenince rahat bir nefes almıştı.

Oysa Türkeş ve adamları "fikirlerimiz iktidarda, kendimiz hapisteyiz, bu nasıl iştir?" diyerek, K.Evren cuntasının yapacağını ilan ettiği şeyleri kendilerinin yıllardan beridir savunduklarını ve öngördüklerini, askeri yönetimin de zaten bunları yapmakta olduğunu söylerken haklıydılar.

Bülent Ecevit'in tutuklu bulunduğu Hamzaköy'den Yüksel Çakmur'a gönderdiği mektup çoğaltılarak el altından dağıtıldığında bu metni görenler demokrasi aşıklısı Bülent Ecevit'in ehven-i şer mantığını ve partisine itidal tavsiye eden sözlerini okudular. B.Ecevit mesajında iki ana temayı vurgulamaktaydı. CHP genel başkanı, kendisinin böyle bir darbenin gelişini daha önceden gördüğünü ve 1980 başlarından itibaren sürekli olarak AP'ye büyük koalisyon (CHP-AP koalisyonu) çağrısı yaptığını, Demirel'in ise buna kasten yaklaşmadığını ve bir askeri darbenin gelişinde bu tutumuyla Demirel'in büyük payı bulunduğunu söylüyordu.

Yani, Ecevit askerlerin darbesi nedeniyle Demirel'i suçlamakla yetiniyor, fakat Cunta'ya karşı mücadele çağrısında bulunmuyordu. Sanki darbenin baş suçlusu Evren ve cuntası değil de, Süleyman Demirel'di. Ayrıca Ecevit mademki darbe heveslerini görmüştü, niçin kamuoyunun önüne çıkıp bu olguyu açıklamamış ve açık çağrıda bulunmamıştı. Ecevit'in döne döne altını çizdiği ikinci nokta daha da önemliydi: CHP genel başkanı kendi partisi dışındaki solla işbirliği yaparak darbeyi önlemenin mümkün olacağı konusunda parti içinden gelen düşüncelerin son derece yanlış olduğunu ifade ediyor ve CHP dışı solla işbirliği *yapmamanın* çok doğru bir politika olduğunu anlatıyor, "şayet öyle birşey yapsaydık bu darbe çok daha şiddetli olurdu" diye kendi kendisini teselli ediyor ve bundan sonra da CHP'nin mevcut yönetime karşı kendi dışındaki solla asla işbirliği yapmaması gerektiğini yineleyip duruyordu. Yani Ecevit ordunun darbe yapmasını onaylamamakla birlikte *olağan* karşılıyordu. Şayet Demirel'le koalisyon yapabilseydi darbe önlenebilirdi sanıyordu. Oysa Türk ordusunun ve onun komutanlarının tıyneti ve ABD'yle, yerli finans kapitalle göbek bağları darbenin asıl nedeniydi. Asıl mesele buydu ve demokrasi düşmanı bu olguyu teşhir etmek, demokrasinin asıl sahibi olan güçleri bir darbe ihtimaline karşı ortak mücadeleye çağırmak, açık politika güderek darbe heveslerinin önünü kesmek yapılacak tek şeydi. Ecevit 9 ay boyunca bunu yapmadığı gibi, darbeden sonra da böyle bir çağrı çıkarmayarak hatta askerleri suçlamaktan bile (ülkenin selameti için olacak) kaçınıyordu.

Sonuçta CHP'nin dışındaki sol, bilimsel sosyalist siyasal hareket başta olmak üzere ilk günden beri Cunta'ya karşı anti-faşist mücadeleye

girişti. Tüm olanaklarını sonuna kadar kullanarak ve solun dağınıklığının getirdiği güçlüklerle de boğuşarak beş buçuk yılı aşkın zamandır faşizme karşı direndi.

Bülent Ecevit ise, Hamzaköy'den çıktıktan sonra bir süre sessiz kaldı, sonra da "one-man-show" yaparak askeri rejime karşı tek kişilik bir muhalefete kalkıştı. Bu konuda ne herhangi bir illegal ya da yarı-legal örgütlü mücadeleyi göze alabildi, ne de hatta kendi partisinin teşkilatıyla dirsek temaslarını denedi. Ve yabancı gazetecilere Türkiye'de demokrasiden, insan haklarından sözeden demeçler verirken, "Türk ordusunun demokrasiye olan bağlılığına güvendiğini" söylemeyi ihmal etmedi, hatta kendisiyle görüşmeye gelen yabancı heyetlerle, gazetecilerle konuşurken mutlaka resmi bir görevlinin de bu görüşmelerde hazır bulunması gibi bir "önlem"i almakta sakınca görmedi. Ecevit bu tutumuyla, kendisinin "dış güçlere karşı" Türkiye devleti aleyhine konuşmadığını, "zararlı ve sakıncalı" bir tutum içinde bulunmadığını kanıtlamak istiyor ve Cunta'nın icazetine önem veriyordu. Dahası da, uluslararası sosyal demokrat topluluktaki prestijini olumsuz yönde değerlendiriyordu, örneğin Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye karşı uygulamakta olduğu ekonomik ve sosyal müeyyidelere karşı çıkıyor, Türkiye'ye yardımların kesilmemesi için Avrupa'dan gelen heyetleri ve gazetecileri ikna etmeye çalışıyor, böyle yaptığını da sık sık açıklamaya özen gösteriyordu.

Fakat bu itina ve ihtimamlarına rağmen Ecevit, iki kez kısa sürelerle hapis yattı. Rejime karşı bu denli uysal bir tutum izlediği, Türk devletinin bekasını partisinin ve kendisinin menfaatlerinden ve herşeyden üstün tuttuğu halde gene de böyle hapsedilmek gibi haksızlıklara uğrayınca ve bu tutuklamalara toplumdan hiç tepki gelmeyince, bu kez küskünlüğe girdi. Darbeden sonra partisini ya da hiç değilse partisi içindeki diri unsurları örgütlü mücadeleye sokmayan, tersine partisi içinden Cunta'ya karşı gelen tepkileri yatıştıran, onlara uslu durmaları tavsiyelerinde bulunan ve rejime karşı mücadeleyi tek kişilik show'lara indirgeyen Ecevit artık partisine dargındı, hatta kendi seçmenlerine de dargındı. Bülent Ecevit yakınlarına sık sık tekrarladığı bu küskünlüğü, yakın zamanlarda kamuoyuna da açıklamıştır. Ecevit'in "Ben mücadele ettim, ama yalnız kaldım" psikolojisi onu CHP'nin kitlelerden kopuk bir parti olduğu sonucuna götürmüştür. Gerçekten de CHP'nin 1980 öncesindeki onca gücünün ne denli kof olduğunu acı bir şekilde anlayan tek CHP'li kuşkusuz ki Ecevit değildir. Ama bu koflukta en büyük payın da kendisine ait olduğu bir başka gerçekliktir. Ecevit'in 12 Eylül öncesinde siyaseti kitlelere götürmeyip kapalı kapılar ardındaki bir takım dengelerle yürütmesinin, "kendi dışımızdaki sol" diye adlandırdığı gerçek solcu güçlerden ve onların dinamizminden bucak bucak kaçmasının, siyasi mücadeleyi seçim sandığına hapsetmesinin başka bir sonuç vermesi beklenemezdi. Ecevit bu hatalarını darbeden sonra görüp, yeni bir yol mu izlemeye başlamıştır? Hayır. 12 Eylül sonrasındaki gelişmeler Ecevit'in hatasının 12 Eylül darbesiyle sınırlı kalmadığını göstermiştir. Yukarıda anlattığımız şekilde, onun 12 Eylül'den sonra da yumuşak bir tu-

tum izlemesi, hiçbir örgütlü mücadeleye girmemesi, yurt içinde, yurt dışında ve hatta hapishanelerde faşizme karşı mücadele eden on binlerce kişinin anti-faşist karşı koyuşunu yok sayarak kendi taraftarlarına "CHP dışı soldan uzak durmaları" talimatını vermesi, ama buna karşılık kendi yandaşlarından birkaç yüz kişiyi bile faşizme karşı mücadeleye sokmadan sonu bilinmeyen bir bekleyiş içine girmesi ve onları böyle bir bekleyişe itmesi, arkasından da kendi kaderlerine terketmesi, CHP genel başkanının 12 Eylül sonrasında da kötü sınav vermesinin başlıca nedenleri ve göstergeleri olarak alınmalıdır.

Ayrıca Ecevit'in hemen hemen tüm CHP'yi ve CHP'lileri suçlayan bir tutuma girerek bu yoldan kendisini aklamaya çalışması da inandırıcı değildir. Çünkü CHP ne denli kof olursa olsun, içinde on binlerce yurtseveri barındıran bir partiydi. Kaldı ki, Ecevit'in siyasi hayatta parlayışı dahi kendisinin 12 Eylül'den sonraki tutumunu tekzip etmektedir. Ecevit, 12 Mart rejimine açık, seçik ve net bir şekilde karşı çıktığı, herhangi bir uzlaşma ya da bekleyiş içine girmediği için yarım asırlık İsmet Paşa'yı başkanlık koltuğundan devirmiş, 12 Mart sırasında işkenceleri, baskıları dile getirdiği ve geniş yığınların 12 Mart'a olan tepkilerini arkasına alabildiği için bir karizma haline gelmişti. 12 Mart'da CHP teşkilatının büyük çoğunluğunu arkasında bulabilen ve 14 Ekim 1973 seçimlerinden birinci parti olarak çıkabilen ve Türkiye'nin çok partili seçimler tarihinde CHP'ye ilk seçim zaferini kazandıran Ecevit, 12 Eylül'den sonra bu potansiyeli arkasında bulamadıysa, ona demokratik bir umut olarak bir zamanlar bağlanmış olan CHP seçmenlerini 12 Eylül' den önce ve sonra düş kırıklığına uğratmış olmasının bunda payı çok büyüktür. Ecevit 12 Eylül'den sonra aslında bir kez daha siyasi bir fırsat elde etmiş, ama tutarlı bir demokrat gibi davranmadığı, toplayabileceği olanca imkanlarla ve güçlerle anti-faşist bir mücadele içine girmediği, bir kez daha ülkedeki dengeleri kolladığı ve bu pasifliğini de "uzun vadeli bir mücadeleye hazırlanmak" bahanesiyle haklı göstermeye çalıştığı için, bu fırsatı kaçırmıştır. Ecevit'in son birkaç yıldır "sosyal demokrasiyi kitlelerde kökleştirmek, toprağı bellemek, sulamak, fidanı derinlere kök salacak tarzda yetiştirip ağaca dönüştürmek" sözleriyle özetlediği uzun vadeli hazırlanma davranışı onu beş yıl süreyle siyaset ve dolayısıyla mücadele dışında bırakmıştır. Eski CHP genel başkanının kitleleri örgütlemek gerektiği konusundaki görüşleri bir sosyal demokrat lider için doğru bir tesbittir, ne var ki, bu görüşlerin hayata geçirilmesi de gene ancak mücadele içinde olur; "uzun vadeye hazırlanıyorum" mantığı şayet faşizme karşı pasif kalmanın, zaman kazanmanın, daha elverişli koşulları ve ortamları beklemenin bir kılıfı oluyorsa, ya da somut pratikte bu sonucu veriyorsa, o zaman o "uzun vade" planları hiç bir şeye yaramaz. Şayet Ecevit 12 Eylül 1980 gününden başlayarak Cunta' ya karşı aktif bir tutum içine girseydi, kendi partisinin diri ve kararlı elemanlarını mücadeleye seferber etseydi, partisini bekleyiş ve arayış içine sokmasaydı, hem Cunta'nın icraatına ve tasarılarına sekte vurabilme şansını yakalayacaktı, hem de anti-faşist muhalefetin önemli bir sembolü haline gelebilecekti. Bu ise "uzun vadeli" hazırlıklara engel ol-

madığı gibi, Ecevit'in eline uzun vadeli tasarıları için daha geniş olanaklar verecekti. Ama o köşesine çekilip ilerdeki günlerin düşlerini kurarken yol alan Cunta oldu. Ayrıca bu durum muhalefet yapma ve demokrasi havarisi olarak ortaya çıkma bakımından Demirel'in önünü açtı.

B.Ecevit'in SODEP'e ve şimdiki SHP'ye kızmasının da haklı bir zeminini bulmak zordur. Burjuva muhalefet şekillenmeye başlayınca, merkez sağ kanatta Demirel ve onun yeni partisi sesini duyururken, merkez soldaki boşluğun da birileri tarafından doldurulacağı belliydi. Bu boşluk da Ecevit'in küstüğü ve reddettiği eski CHP birikiminin önemlice bir bölümünün yeni bir parti altında SODEP'de şekillenmesiyle sonuçlandı. Cunta'nın kurdurduğu şike muhalefet partisi HP SODEP karşısında tutunamayıp, HP içinde ortaya çıkan sosyal demokrat muhalefet yönetime gelince de iki parti birleşti ve SHP'ye dönüştü. Şayet dün SODEP varsa, bugün de SHP'ye dönüşmüşse bu objektif bir ihtiyaçtan ve bu ihtiyacın Ecevit tarafından karşılanmamasından doğmuştur. Toplumsal ve siyasal olaylar kişilerin iradelerinin üzerindeki sosyal yasalara tabidir.

3.3.1.1. Sosyal Demokrat Muhalefetin Meşruiyet Anlayışı

Sonuç olarak burjuva muhalefetinin sol kanadı iki sosyal demokrat partide şekillenmiştir. Önümüzdeki dönem bu iki partinin sosyal demokrat oyları paylaşma mücadelesiyle geçecektir. Ama şunun altını çizmek gerekir ki, 12 Eylül'den sonra darbeye ve diktatörlüğe karşı görevini yerine getirmemiş ve çok kötü bir sınav vermiş olan sosyal demokrasi bugün de aynı basiretsizlik ve pasiflik içindedir.

Sosyal demokrasi bugün Cunta'nın nezdinde, arada bir cılız itirazlarda ve isteklerde bulunan ama genelinde usluluğunu ve itaatkârlığını koruyan "evin mızmız çocuğu"dur.

Sosyal demokrasinin arada bir itiraz yükselten, ama genelinde uysallığını koruyan bu tutumunun temelinde onun evrensel doğası ve burjuva ideolojik karakteri aranabilir. Ama bu karakteri genelleştirmek doğru olmaz. Gerçi faşizmin geldiği ülkelerde sosyal demokrasi faşizm öncesi dönemde genellikle basiretsiz, tutarsız ve uzlaşmacı davranmıştır, ama faşizm geldikten sonra pekçok ülkede sosyal demokratlar illegal ve yarı-legal olanakları kullanarak faşizme karşı mücadele etmişlerdir. 12 Eylül'den bu yana ise Türkiye sosyal demokrasisi bu mücadeleyi vermemiş ve ısrarla, inatla meşruiyet sevdalısı olmuştur.

Burada durup "hangi meşruiyet" diye sormak gerekir. Ve ne yazık ki, bu sorunun yanıtı "rejimin sınırlarını çizdiği meşruiyet"ten başkası değildir.

Oysa rejimin kendisi gayrimeşrudur. Bunu kavramamak, ya da anlamazlıktan gelmek demokrasi kavramından verilmiş ciddi bir ödündür.

1961 Anayasasına göre yapılan seçimlerle oluşmuş bir parlamentoyu ve bu parlamentonun içinden çıkmış bir hükümeti, o parlamentonun ve hükümetin emri altında olması gereken bir takım maaşlı devlet me-

murları yıkmışlardır. Generaller hemen hemen tüm anayasal kurumları ve bizzat onları vareden anayasayı ilga etmişlerdir. Bunu da ellerinin altındaki orduyla yapmışlardır. Oysa o ordunun genel kurmay başkanından iki sırmalı assubayına kadar bütün fertleri anayasaya göre seçimlerle oluşmuş parlamento içinden çıkmış yürütme organının emri altında olması gereken maaşlı memurlardır. Generallerin elindeki tek araç olan ordu ve onun silahları, halkın nafakasından kesilen ve bütçenin üçte birini tutan paralarla vardır. Ve aynı ordu, genel kurmay başkanından başlayarak hiyerarşik bir kurum olarak halk düşmanı, demokrasi düşmanı bir darbenin suçlusudur. Meşru tüm temsili kurumları lağveden darbe girişimi gayrimeşruluğun ta kendisidir. Şayet bir askeri faşist darbe, emir kumanda zinciri dışında birtakım yüksek veya alçak rütbeli subaylarla yapılırsa gayrimeşrudur, emir kumanda zinciri içinde yapılırsa meşrudur diye bir anlayış demokrasiye sığmaz. Ya da "beterin beteri vardır" diye bir hiyerarşik darbeyi daha az zararlı görmek meşruiyet anlayışıyla bağdaşmaz.

Demek ki, sonuna kadar gayrimeşru olan, darbenin ve cuntanın kendisidir. Onun yaptığı tüm icraat ve düzenlemelerdir.

O halde, asıl meşruiyet, bu gayrimeşru yönetime karşı direnmektir, mücadele etmektir. Devletin birtakım maaşlı memurları çıkacak, bir darbe yapacak, tüm temsili kurumları lağvedecek, anayasayı askıya alacak, yasama, yürütme ve yargı yetkisini beş kişilik bir üniformalı konseyin tekelinde toplayacak... ülkeyi elli milyonluk bir hapishaneye çevirecek, siyasal partileri, hoşlanmadığı sendikaları ve dernekleri kapatacak, siyaseti yasaklayacak... bütün insan haklarını çiğneyecek, ülkeyi korkunç bir zulüm mekanizmasının kıskaçları altına alacak, yüz elli binden fazla insanı tutuklayacak, onların istisnasız hemen hepsine işkence yapacak... bütün bunlar meşru olacak da, bu kanunsuz, zorba ve gaspçı rejime karşı direnmek, ona karşı yeraltı mücadelesi sürdürmek gayrimeşru olacak?!

Cunta kendisine karşı çıkan herkesi ve her düşünceyi, her çalışmayı yasa dışı ilan etti diye, ona karşı olanlar da bu tür yöntemleri meşruiyet dışı sayarlarsa, Cunta'ya fikren ve kalben ne denli karşı olurlarsa olsunlar fiiliyatta onun çizdiği sınırları kabul ederek ona meşruiyet tanımaktan başka birşey yapmamışlar demektir.

Darbeden sonra, darbecilere karşı mücadeleye girişmeden bekleyenler, bir yıl sonra partileri kapatıldığında susup oturanlar, Danışma Meclisi'ne ses çıkarmayanlar, Cunta'nın bu kukla meclise hazırlattığı anayasayı silah zoruyla geçirtmesine karşı fısıltı gazetesi dışında hiçbir mücadele vermeyenler, aynı yönetim partiler panayırını açtığında parti kurmaya kalkışarak kapatılanlar ya da veto yiyerek seçimlere sokulmayanlar, veya bu adıma dahi girişmeden "uzun erimli hazırlanma" ile oyalananlar... hep aynı çarpık "meşruiyet" anlayışıyla davranmışlardır. Bugün sosyal demokrasinin DSP kanadı, ben "1983 baharında partí kurmayarak icazetli olmayı reddettim" derken, SODEP'in de ilk kurulduğunda öyle bir icazet almadığını, icazetine ancak 6 Kasım'dan sonra kavuştuğunu, Kasım 1983'te icazet almakla Kasım 1985'te

icazet almak arasında nitel bir fark bulunmadığını çünkü DSP'nin Cunta'ya karşı verilmiş bir mücadele içinde ve sonucunda kurulmadığını unutmuş gözükmektedir. Şayet icazet sözkonusu edilecekse, 12 Eylül darbesinden sonra köşesine çekilip bekleyen sosyal demokrasinin tamamı bu icazet kapsamındadır. Siyaset yasağına uyan, partilerinin kapatılmasıyla onu kapatılmış sayan sosyal demokratlardan bir kısmının önce, diğer bir kısmının ise biraz daha sonra partileşmiş olmaları, onları Cunta'ya karşı başarılı bir sınav vermiş kılmaz. Sosyal demokratlar meşru zeminlerin tayinini gayrimeşru Cunta'nın insafına ve inayetine bırakmışlardır ve ancak o izin verdikten sonra siyasi mücadeleye girişmişlerdir.

Ve yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu siyaset de, ciddi, tok sesli, ilkeli ve radikal bir anti-faşist muhalefet olmaktan çok uzaktır.

Türkiye sosyal demokrasisinin uysallığının ikinci ve daha önemli nedeni, gerçekte bu yanlış meşruiyet anlayışının da kaynağıdır: Sosyal demokrasinin her iki kanadı da "devlete sahip çıkma" ve devletin bekasını herşeyin üzerinde görme anlayışı içindedir. Böyle olunca da, Türk ordusunun devlet içindeki "ali kıran baş kesen" diye tanımlayabileceğimiz özelliğine sosyal demokratlar peşinen razı olmuşlardır. Ordunun her istediğini yapabilmesi sosyal demokratlar için *verili* bir durumdur. Bu nedenle, bir takım generaller çıkıp emir-kumanda zinciri içinde darbe yaptılar mı, onun karşısında yapacak birşey yoktur. Beklemek ve tatlı dille orduyu demokrasiye ikna etmek gerekir. Orduyu karşıya alacak bir mücadeleyi hiçbir önde gelen sosyal demokratın gözü kesmemektedir. Çünkü eskaza böyle bir yola girilirse ordu daha çok gazaba gelebilir. Yerli sosyal demokrasinin liderleri şöyle düşünmektedirler: "Ordu ile devleti karşı karşıya getirmemek" gerekir, çünkü öyle olursa devlet parçalanır, bundan da en çok "düşmanlarımız" yararlanır. Şayet orduyu karşıya alan gözüpek bir demokratik mücadeleye girişilirse, ister istemez ordu ile millet karşı karşıya gelecektir. Bu durumda devletin bekası tehlikeye düşecek, "ordu ile devlet'in ayrışması" çatıyı "başımıza" yıkacaktır.

Sosyal demokrasi anti-faşist olmasına rağmen son çözümlemede devlete sahip çıkma kaygısıyla, yani burjuva devletini herşeyin üzerinde tutma çabasıyla donanmıştır. Bu nedenle de, devletin bekası için orduyu kollamak, onunla çatışkıya düşmemek, sorunları zaman içinde halletmeye bakmak, onu güzellikle yola getirmeyi düşlemek yerli sosyal demokrasinin öteden beri bilinen tutumudur. Bugünkü sosyal demokrat muhalefet de buna azami derecede özen göstermekte, politikalarını çizerken daima ordu faktörünü baş köşede gözönüne almaktadır.

İşte merkez solda SHP'nin getirdiği af tasarısı bu söylediğimiz olgunun en son kanıtıdır. Adı geçen tasarı Cunta anayasasının af kapsamına girmez diye ilan ettiği siyasi tutukluları ve ceza kanununun o siyasi içerikli maddelerini dışarlamaktadır. Toplumu ve siyasal ortamı bu denli ilgilendiren böylesine hayati bir konuda SHP'nin yasa önerisi ne yazık ki, Özal'ın (yani Evren ve şürekâsının) makul bulacağı bir nitelikte —ve bu

güdüyle— hazırlanmıştır. Bülent Ecevit bu tasarıyı canalıcı noktalardan eleştirmiş ve onun icazet gözeten özünü sergilemiştir; ama aynı Ecevit, kendisini kendi solundaki güçlerden tenzih etmek için aşırı bir gayret sarfederken aynı icazet aranışı içinde olduğunu kanıtlamaktadır. Generalleri kendi partisinin meşruiyetine inandırma çabası, "dışımızdaki solla işbirliği yapsaydık 12 Eylül çok daha şiddetli olurdu" anlayışıyla yanyana gelince, Ecevit'in orduya ve icazetine SHP'den daha az önem vermediği kolayca ortaya çıkmaktadır.

Özetleyecek olursak, burjuva muhalefetin sosyal demokrat kanadı darbeyi izleyen uzun bir kış uykusundan uyanmıştır, ama uyku sonrası mahmurluğunu olanca uyuşukluğuyla sürdürmektedir. Bu meşruiyet anlayışı ve icazet aranışı sürdüğü müddetçe, zaman ve zemin mülahazaları varoldukça ve en önemlisi ordu korkusuyla donanmış bir şekilde "devlete sahip çıkma" anlayışı sürdükçe, yani moda deyimle "orduyla devleti karşı karşıya getirmeme" zihniyeti devam ettikçe, sosyal demokrasinin siyasal demokrasi konusundaki tutumu meseleyi zamana havale etmekten başka bir sonuç vermeyecektir.

Sosyal demokrasi açısından beş buçuk yıldır Cunta'ya ilk ciddi karşı çıkış, DYP ile birlikte yeni bir anayasanın hazırlanması konusunda DSP'nin vardığı ortak prensip kararıdır.

Mevcut rejimin meşruiyetini burjuva muhalefet ilk kez son aylarda tartışma gündemine getirmiştir. DYP yetkilileri DSP ile ortak bir anayasa taslağı üzerinde çalışmak için ilkesel olarak anlaştıklarını, şimdiki anayasayı —*hazırlanış ve yürürlüğe konuş bakımından*— meşru bulmadıklarını, yeni oluşacak parlamentonun kurucu meclis görevini yaparak yeni bir anayasa taslağı hazırlanmasını öngördüklerini açıklamışlardır. Bu askeri darbeden ancak beş yıl sonra burjuva partilerden gelen açık seçik bir gayrimeşru belirlemesi olduğu için, gerçekte siyasal yaşamda önem taşımaktadır. Nitekim, bu açıklama üzerine SHP mevcut anayasada köklü değişiklikler yapılması talebini öne sürmek zorunda kalmıştır.

Burjuva muhalefetin bugünkü rejimi gayrimeşru ilan etmesi, onun rejim konusunda öze değgin ilk ciddi muhalefetidir. Ama bu öneri şimdilik buzdolabına konulmuş gibi gözükmektedir, çünkü önerinin sahipleri ne onu ete-kemiğe büründürmüşlerdir, ne de bu öneriyi kamuoyuna maletmek için ısrarlı bir tutum içine girmişlerdir. Refah Partisi de bu öneriyi tasvip ettiğini açıklamıştır. Türkeşçi MÇP ise öneriye karşı saldırıya geçerek faşist tıynetinin gereğini yapmıştır. Şayet SHP de ileride bu öneriye yanaşırsa, faşist diktatörlüğün parlamento içindeki ya da dışındaki üç partisi olan ANAP, MDP ve MÇP hariç burjuva muhalefetin bütün siyasal partileri rejimin gayrimeşruluğu konusunda ve meşru bir yönetimin ancak meşru bir anayasayla mümkün olabileceği hususunda ortak ve etkili bir tutum içine girmiş olacaklardır. Ne ki, burjuva muhalefetinin beş buçuk yıllık sınavı gözönüne alınırsa, bu öneride ne denli ısrarlı olacakları ve onun gerçekleşmesi için ne denli çaba gösterecekleri ciddi bir soru işareti olarak karşımızda durmaktadır.

Öyle gözüküyor ki, burjuva muhalefetin bu tutumunda ne ölçüye

dek ısrarlı olabileceği sorusunun yanıtını, ne yazık ki, sosyal demokrasi değil, Doğru Yol Partisi verecektir. DSP ile DYP arasındaki bu ortak önerinin kamuoyuna yansıtılması işi DSP'ye nazaran daha icazetli olan DYP yöneticilerine bırakılmıştır. Sosyal demokrasi bir kez daha ordu fobisini ve meşruiyet kaygısını göstermiş bulunmaktadır. DSP yetkilileri bu konunun üzerine fazla gitmemeye, bu öngörünün birinci derecede sözcülüğünü yapmamaya şimdilik dikkat gösterirlerken, SHP böyle köklü bir öneriyi ve rejimin meşru olmadığı yolundaki tesbiti kendi varlığıyla çelişir görmekte, 1982 anayasasını veri olarak meşru kabul edip, onda demokratik yönde değişiklikler yapma talebiyle yetinmekte, gelecek genel seçimlerde oluşacak parlamentonun ise kurucu meclis gibi yeni baştan bir anayasa hazırlaması fikrine ise hiç mi hiç yanaşmamaktadır. SHP, kendisini ANAP'a alternatif gören ve 1988'de hükümete talip olan bir parti olarak icazete daha fazla ihtiyaç duyuyor olacak ki, üniformalı fincancı katırlarını ürkütmemek için, onların gözünde "devlet sorumluluğuna yaraşır" gözükmeyi, generallerin SHP'yi "devletin emanet edilebileceği" bir parti olarak görmesini sağlamak için dikkatli davranmayı seçmişe benzemektedir. Nitekim DYP ile DSP'nin önerisini SHP'liler "biz ilk genel seçimlerde iktidar olacağız, şimdi durup dururken bu öneriye ne gerek vardı" gibilerinden bir olumsuzlama ile karşılamışlar, alel acele Meclis Başkanına bir layiha verip anayasanın "şu, şu maddelerinin değişmesini istiyoruz" diyerek yasak savma tutumu içine girmişlerdir.

DSP ise 1988'de başa güreşmeye hazır olmadığı, bir sonraki, ya da daha sonraki genel seçimlere hazırlandığı için bu konuda kendini hareket kabiliyeti yönünden daha rahat hissetmekte —ve özellikle yineleyelim ki, ancak DYP'nin desteği ile, hatta insiyatifi DYP'ye bırakarak— rejimin meşruiyeti tartışmasına girebilmektedir. O şimdilik kendisini kendi solundan tenzih etmenin peşindedir, partisine "aşırı solcuları" sızdırmayacağını sık sık teminat vererek icazetini şimdilik bu zeminde pekiştirmekle yetinmektedir.

Sosyal demokrasinin bu ordu fobisi ve icazet titizliği onun elini kolunu bağlayınca da, burjuva muhalefet arenasında meydan Demirel'e bırakılmaktadır.

3.3.2. Burjuva Muhalefetin Sağ Kanadı

Demirel (ve AP) 12 Eylül 1980 darbesini izleyen günlerde, "ben bu askerleri nasıl olsa günün birinde altederim, şimdilik ses çıkarmayayım, zaman içinde bu yönetimin dibini oyarım ve kaleyi içerden fethederim, bu arada onlar da şu 1961 anayasasındaki ayak bağlarından beni ve devleti kurtarmış olurlar, çünkü bu maddeleri parlamenter bir rejimde değiştirmek mümkün olmuyordu, askerler gerekli düzeltmeleri ve düzenlemeleri yaptıktan sonra gene ben gelip iktidar koltuğuna otururum" beklentisi içine girmişti. Bu nedenle, darbeden bir yıl sonra partisinin

kapatılması karşısında bile ses çıkarmadı, çünkü Danışma Meclisi'ne elinden geldiğince fazla sayıda adam sokmak o sırada Demirel için daha önemliydi (1981 güzü). Aradan geçen ikinci yıl içinde de Demirel'in sesi çıkmadı. Darbenin ikinci yılı sonunda cuntanın referandum mizanseni tezgahlandığında Demirel el altından bu anayasaya karşı çıktı, ama etkili olamadı. Bu arada yapmaya çalıştığı şey, illerdeki AP'li teşkilat adamlarını diri tutmaktan ibaretti. 1983 baharında Cunta partiler panayırını açınca, Demirel vaktin geldiğini düşünerek, BTP ile girişimde bulundu. Sonuç BTP'nin kapatılması, Demirel dahil birtakım eski AP liderlerinin Zincirbozan'a gönderilmesi oldu. Hesap-kitap adamı olan Demirel sadece tarihe bir belge bırakmak amacıyla askeri konseye bir protesto dilekçesi yazarak yeniden geri çekildi. Yedek partisi DYP de seçimlere sokulmadı. Katıldığı 25 Mart yerel seçimlerini ise rejime karşı ciddi bir mücadele platformuna dönüştürmemeye özel bir itina gösterdi. Aradan 2 yıl daha geçti ve 1985 baharına gelindi. Demirel işin şakaya gelir tarafı olmadığını Mehmet Yazar olayının tezgahlanmasıyla anladı. Çünkü ANAP'a alternatif hazırlamak amacıyla tekelci burjuvazinin belli kesimleri Evren'in de onayını alarak ANAP'ın bir başka versiyonu niteliğindeki Yazar formülünü getirdiler. Demirel ise, askerlerle yönetimi dengeler çerçevesinde paylaşmaktan yanaydı ama Özal gibi, ya da Özal'a yedek diye hazırlanan Yazar'ın talip olduğu gibi, generallere yaverlik yapacak bir başbakan, siyasi planda askerlerin direktiflerini bire bir uygulayacak bir hükümetin başı olmak niyetinde değildi. Bu nedenle, Demirel Yazar çıkartmasına karşı kendi kadrolarını, teskilatını konsolide etmek zorunda kaldı. Yazar tehlikesini savuşturmak için kendi ağırlığını koymak gerekti, bu nedenle de geçen yılın bahar aylarından başlayarak sesini yükseltti. Demirel'in Yazar'a karşı DYP teşkilatında ağırlığını koymak zorunluluğunu duyması, onun dörtbuçuk yıl süren suskunluğunu sona erdirmişti, ama daha önemlisi, Yazar çıkartması Tercüman, Hürriyet, Milliyet, Güneş başta olmak üzere burjuva basını tarafından pazarlandığından, Demirel kendi teşkilatını "niçin Yazar formülüne karşı olmak gerektiğine" ikna etmek zorundaydı. Çünkü Demirel'in eski bir adamı olarak bilinen ve sık sık Demirel'den övgüyle sözeden Yazar'ın DYP'de ciddi bir gedik açması ihtimali mevcuttu. Demirel'in Yazar çıkartmasına karşı harekete geçmesi, sadece onun suskunluğunun sona ermesini getirmedi, aynı zamanda nasıl bir hükümet ve devlet yönetimi istediği konusunda onu görüş belirtmeye ve yönetimde askerlere tabi olmayacağını açıkça söylemeye zorladı. Gelinen noktada, Demirel'in elindeki başlıca mücadele kozu partisiydi, oysa şimdi o kozunu elinden almak ve kendisini siyaset alanında ordusuz bir kumandan haline getirip emekliye sevketmek istiyorlardı. Demirel'i politik alandan safdışı etmeyi amaçlayan bu girişim, onun önceki iki partisini kapatmaktan bile daha tehlikeliydi. AP'yi kapatmışlardı, o BTP'yi kurmuştu; onu da kapatmışlardı aynı kadrolarla DYP'yi kurmuştu. DYP'yi kapatsalar bir üçüncüsünü kurardı, ama Yazar çıkartması onun son kalesini elinden almak demekti. Bir başka deyişle, 12 Eylül'ün ilk zamanlarında

karşısındakilerin kalesini içinden fethedeceğini umarak beklemiş olan Demirel, 1985 baharında kendi kalesinin içeriden fethedilmesi amacıyla düzenlenen yoğun bir saldırıyla karşılaşmıştı. Ve bu saldırı onun partilerinin kapatılmasından, ya da 1982 cunta referandumu öncesinde K.Evren'in deli dana gibi dört bir yanda dolaşıp Demirel'i boy hedefi almasından daha da tehlikeliydi. Dolayısıyla, Yazar olayı Demirel'i K.Evren ve cuntasıyla kıyasıya bir hesaplaşmaya mecbur etti, onun siyasi kariyerinde önemli bir dönüm noktası oldu. Partisini ANAP' laştırmamak, yani askerlere kaptırmamak için o aylarda bir çeşit ölüm kalım kavgası veren Demirel, bu kavgada galip geldi ve partisini daha bir konsolide ederek kongreden sağ salim çıkardı.

Demirel'in sesini ancak Yazar çıkartması karşısında yükseltmesi olgusu ona demokratlık ya da hiç değilse liberallik yakıştıranların göremedikleri önemli bir noktadır. "Konuşan Türkiye" istediğini söyleyerek konuşmaya başlayan Demirel, askeri darbeden sonra dörtbuçuk yıldan daha fazla bir zaman susmuştur. Askeri yönetime karşı açık mücadeleye girdiği izlenimini verdiği 1985 baharında gerçek olan durum askeri yönetimin Yazar formülüyle ona karşı mücadeleye giriştiğidir. Yani generallere karşı mücadele açan Demirel değildir, tersine Demirel'e karşı mücadele açan generaller olmuştur.

Bu çatışkının boyutları salt DYP kongresine değgin bir hesaplaşmanın boyutlarını aştığı için ülkenin siyasi yaşamında yankılanmıştı. Böyle olunca da Demirel'in kazandığı galibiyet, gerçekte Doğru Yol'la sınırlı olduğu halde, ülke çapında bir galibiyetmiş izlenimini uyandırdı. Oysa Yazar çıkartmasının ülkedeki genel siyasal yaşam açısından önemi, beş yıla yakın zamandır konuşmayan Türkiye'de konuşmayan Demirel'in konuşmaya başlaması olmuştur. Cuntanın Demirel'e koyduğu konuşma yasağını sona erdirmiştir. Bu anlamda cuntanın Yazar çıkartması geri tepen bir silah olmuştur. Ama Türkiye gene konuşmayan Türkiye olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak Yazar olayı burjuva muhalefetinin sağ kanadının şekillenmesini beraberinde getirmiştir. Olayın ülke siyasal yaşamı açısından önem taşıyan yanı budur.

O günden bu güne Demirel'in güttüğü politika, 12 Eylül 1980'den beri izlediği bekleyip zaman kazanmak ve bu süreç içinde tırmanmak tutumundan farklıdır. Beklemekle bir şey kazanamayacağını, tersine bu zamanın kendi aleyhine işlediğini Demirel sonunda görmüştür. Ya da kendi zamanlamasıyla bekleme süresinin artık sona erdiğine hükmetmiştir. Neden birincisidir, ya da ikincisidir veya büyük ihtimalle her ikisidir; ama sonuçta Demirel "konuşmaya başlamıştır".

Demirel konuşmaktadır, ama ne söylemektedir? Bu soruyu doğru yanıtlamak özellikle sol politik güçler ve ilerici aydınlar açısından çok önemlidir.

Yayın organlarımızda enine boyuna sergilediğimiz gibi Demirel'in konuşurken söyledikleri ne demokratlıktır, ne de liberalliktir. Hatta Demirel Avrupa'nın, Latin Amerika'nın muhafazakârlarından da daha

gerideddir.

Demirel ve partisi askerlerin Türkiye'de ikide bir darbe yapmalarına karşıdır. Burası doğru. Ama bu karşı çıkış ordu ve onun komutanları serbest seçimlerle seçilmiş parlamentoya ve onun içinden çıkmış sivil hükümete yüzde yüz itaat etsinler anlayışından uzaktır. Demirel siyasi hayatta Özal gibi bir emir subayı, ya da paşa yaveri değildir ve bunu reddetmektedir. Aşağıda da vurgulayacağımız gibi, Demirel'in Özal'dan ve partisinin de ANAP'tan farkı buradadır. Demirel, devlet yönetiminde sivil hükümetle askeri şeflerin yönetimi dengeli bir şekilde paylaşacağı fakat sivil hükümetin her hâlükârda ağır basacağı, son sözü söyleyeceği bir formülden yanadır. Sivil yönetimin askerlere tavizler vererek, onlarla uzlaşması, fakat bu uzlaşmaya askerlerin uyması, ikide bir mızıkçılık yaparak daha fazlasını talep etmemeleri Demirel'in Türkiye için öngördüğü iktidar anlayışıdır. Bir senedir konuşan Demirel bunu çeşitli defalar çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Evren ve kuvvet komutanları 1980 yılbaşında muhtıra verdiklerinde Demirel "ne istediniz de yapmadık?" dediğini, onların isteklerini karşıladığını, generallerin talep ettikleri yasa değişikliklerini ve benzeri düzenlemeleri ise parlamento aritmetiği elvermediği için yapamadığını söylediğini bugün de açık açık belirtmektedir. Gene Demirel en son verdiği demeçlerden birisinde 12 Eylül öncesi için "anarşiyi önlemek askerin işiydi, ama yapmadı" demiştir. Demirel'in bu sözleri yeni değildir. 12 Eylül'den beri kendisine ziyarete gelen her yabancı konuğa, ya da gazeteciye Demirel böyle söylemektedir. "Anarşiyi önlemek askerin işidir" mantığı Demirel'in ordudan ne beklediğini yarın da ne bekleyeceğini pek güzel göstermektedir.

Demirel, 12 Eylül öncesindeki terörün kaynağı olan faşist milliyetçi hareket terörünün baş sorumlularından birisidir. Bu nedenle anarşi sözüyle faşistleri kastetmediği açıktır. Demirel'in sözlüğündeki anarşi kelimesi emekçi sınıf hareketleri ve Kürt ulusal demokratik hareketidir. Gerek Demirel'in gerekse Evren'in "anarşi-terör-bölücülük" sözleriyle tekerledikleri kavramlar başka anlama gelmemektedir. Demirel, "anarşi-terör-bölücülük ancak orduyla önlenebilirdi, onlar bilerek önlemediler, ben onlara gereken her türlü kolaylığı gösterdim" derken sirkatini söylemektedir. Evren'e gelince "biz gelip anarşiyi önledikten sonra yönetimi yine kendilerine vereceğimizi sanmışlardı, yağma mı var?" demektedir. Demirel askerlerin isteklerini elinden geldiğince karşılamıştır, onların yasa değişiklikleri konusundaki isteklerini ise —aslında kendisi de uzun yıllar aynı şeyleri istediği halde— yerine getirememiştir, çünkü parlamento ve anayasa buna engeldir. Bu mantığın doğal sonucu o parlamentoyu ve o anayasayı ilga etmektir. Generaller de önce bunu yapmışlar sonra da Demirel'e dönüp, "davul benim boynumda, tokmak senin elinde, öyle şey olmaz" demişlerdir ve demektedirler. Demirel ise gerçekten de "davul senin boynunda kalsın (anarşiyi önlemek ordunun görevidir) fakat tokmak benim elimde olmalıdır, senin davuluna ben (sivil yönetim) istediğim şekilde tokmak vurmalıyım" demektedir.

Bu tutum kuşkusuz ki, Özal'ınkinden farklıdır ve bu farkı küçüm-

sememek gerekir. Çünkü siyaset sahnesinde bugün davul da, tokmak da Evren'in ve generallerin elindedir. Onların izni olmadan, MİT'in onayı alınmadan Özal hükümeti basit bir bürokrat tayinini dahi yaptıramamaktadır.

Demirel hem Türkiye'de ordunun özel yerini gözeterek, hem de ona geçmişte olduğu gibi gelecekte de muhtaç olacağını bilerek politikacılarla askeri şeflerin uzlaşabildiği ama sivil hükümetin birinci derecede söz sahibi olduğu bir rejimi savunsa da 12 Eylül darbesinin bir numaralı sivil tahrikçisi ve teşvikçisi, faşizmin önce başbakan yardımcısı, şimdiki başbakanı Özal'la aynı kaba konulamaz. Ama bu kadarını savunmak Demirel'i demokrat ya da liberal görmeye yetmez. Çünkü bir burjuva liberali, "davul da tokmak da bende olacak, sıkıyönetim olmayacak, asker hiçbir şekilde hükümetin ve parlamentonun işine burnunu sokmayacak, genelkurmay başkanının ve kuvvet komutanlarının hükümet nezdinde Devlet Su İşleri genel müdürü ve yardımcılarından farkı bulunmayacak, askeri terfi ve tayinler de tıpkı DSİ'deki ya da Karayollarındaki gibi tamamen sivil idarenin tasarrufunda bulunacak..." diyen burjuva politikacısıdır. Demirel'in bunu demediği ve demeyeceği açıktır. O sadece bugünkü çıkışlarıyla, sivil hükümetin ağırlığındaki yönetim biçiminin kendi partisinde, seçmen tabanında ve burjuvazide yer etmesini arzulamaktadır.

Demirel'in bunu tekelci burjuvazinin geniş kesimlerine kabul ettirmesi bir hayli zordur. Çünkü burjuvazinin genel eğilimi, sadece birkaç Özalcı tekelin değil, tüm tekelci burjuvazinin çıkarlarını dengeli bir şekilde kollayacak bir yönetimin, askerleri karşıya almadan, tersine onlara yönetimde öncelik tanıyarak kurulmasıdır. Bu açıdan Mehmet Yazar formülü Özal'ın arkasındaki birkaç tekel dışında tekelci burjuvazinin çoğunluğunun ideal yönetimidir. Özal formülü ile Yazar formülü arasında askerlerle ilişkiler açısından bir fark yoktur.

Demirel, kitlelerin askeri yönetimden ve Özal hükümetinin ekonomik politikalarından duyduğu hoşnutsuzluğu arkasına alarak, bunu seçim sandığına kanalize ederek gücünü kanıtlamak, ondan sonra askerlerle pazarlığa oturmak amacındadır. Böyle bir seçmen desteği, askerleri hizada tutabilecek bir ajitasyon sonucunda sağlanırsa, tekelci burjuvazinin geniş kesimleri de Demirel formülünü kabul etmek zorunda kalacaklardır. Üstelik muhalefet arenasında meydan boştur. Ne Ecevit 12 Mart'taki gibi yıldızlaşabilmiştir —tersine daha da sönükleşmiş, CHP adlı partisini yitirmiş ve küçük bir partiye kadar düşmüştür—, ne de CHP' nin şimdilik önemli bir dilimini kapmış olan SHP muhalefet saflarında öne çıkabilmiştir. Demirel, ayrıca 12 Mart döneminde Ecevit'in tutumunun kitlelerde yankı bulduğunu görmüştür, şimdi burjuva muhalefetin liderliğine oynamak için askerlerden sadece uzak gözükmek değil, onlara karşı net tutum almak gerekir kanısı 12 Eylül'ü izleyen yılların pratiği içinde Demirel'in geldiği nokta olmuştur.

Demirel'de gözlenen kayda değer asıl değişiklik önemli bir potasiyel olan sol güçlere, özellikle ilerici, demokrat aydınlara sempatik gö-

gerideddir.

Demirel ve partisi askerlerin Türkiye'de ikide bir darbe yapmalarına karşıdır. Burası doğru. Ama bu karşı çıkış ordu ve onun komutanları serbest seçimlerle seçilmiş parlamentoya ve onun içinden çıkmış sivil hükümete yüzde yüz itaat etsinler anlayışından uzaktır. Demirel siyasi hayatta Özal gibi bir emir subayı, ya da paşa yaveri değildir ve bunu reddetmektedir. Aşağıda da vurgulayacağımız gibi, Demirel'in Özal'dan ve partisinin de ANAP'tan farkı buradadır. Demirel, devlet yönetiminde sivil hükümetle askeri şeflerin yönetimi dengeli bir şekilde paylaşacağı fakat sivil hükümetin her hâlükârda ağır basacağı, son sözü söyleyeceği bir formülden yanadır. Sivil yönetimin askerlere tavizler vererek, onlarla uzlaşması, fakat bu uzlaşmaya askerlerin uyması, ikide bir mızıkçılık yaparak daha fazlasını talep etmemeleri Demirel'in Türkiye için öngördüğü iktidar anlayışıdır. Bir senedir konuşan Demirel bunu çeşitli defalar çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Evren ve kuvvet komutanları 1980 yılbaşında muhtıra verdiklerinde Demirel "ne istediniz de yapmadık?" dediğini, onların isteklerini karşıladığını, generallerin talep ettikleri yasa değişikliklerini ve benzeri düzenlemeleri ise parlamento aritmetiği elvermediği için yapamadığını söylediğini bugün de açık açık belirtmektedir. Gene Demirel en son verdiği demeçlerden birisinde 12 Eylül öncesi için "anarşiyi önlemek askerin işiydi, ama yapmadı" demiştir. Demirel'in bu sözleri yeni değildir. 12 Eylül'den beri kendisine ziyarete gelen her yabancı konuğa, ya da gazeteciye Demirel böyle söylemektedir. "Anarşiyi önlemek askerin işidir" mantığı Demirel'in ordudan ne beklediğini yarın da ne bekleyeceğini pek güzel göstermektedir.

Demirel, 12 Eylül öncesindeki terörün kaynağı olan faşist milliyetçi hareket terörünün baş sorumlularından birisidir. Bu nedenle anarşi sözüyle faşistleri kastetmediği açıktır. Demirel'in sözlüğündeki anarşi kelimesi emekçi sınıf hareketleri ve Kürt ulusal demokratik hareketidir. Gerek Demirel'in gerekse Evren'in "anarşi-terör-bölücülük" sözleriyle tekerledikleri kavramlar başka anlama gelmemektedir. Demirel, "anarşi-terör-bölücülük ancak orduyla önlenebilirdi, onlar bilerek önlemediler, ben onlara gereken her türlü kolaylığı gösterdim" derken sirkatini söylemektedir. Evren'e gelince "biz gelip anarşiyi önledikten sonra yönetimi yine kendilerine vereceğimizi sanmışlardı, yağma mı var?" demektedir. Demirel askerlerin isteklerini elinden geldiğince karşılamıştır, onların yasa değişiklikleri konusundaki isteklerini ise —aslında kendisi de uzun yıllar aynı şeyleri istediği halde— yerine getirememiştir, çünkü parlamento ve anayasa buna engeldir. Bu mantığın doğal sonucu o parlamentoyu ve o anayasayı ilga etmektir. Generaller de önce bunu yapmışlar sonra da Demirel'e dönüp, "davul benim boynumda, tokmak senin elinde, öyle şey olmaz" demişlerdir ve demektedirler. Demirel ise gerçekten de "davul senin boynunda kalsın (anarşiyi önlemek ordunun görevidir) fakat tokmak benim elimde olmalıdır, senin davuluna ben (sivil yönetim) istediğim şekilde tokmak vurmalıyım" demektedir.

Bu tutum kuşkusuz ki, Özal'ınkinden farklıdır ve bu farkı küçüm-

sememek gerekir. Çünkü siyaset sahnesinde bugün davul da, tokmak da Evren'in ve generallerin elindedir. Onların izni olmadan, MİT'in onayı alınmadan Özal hükümeti basit bir bürokrat tayinini dahi yaptıramamaktadır.

Demirel hem Türkiye'de ordunun özel yerini gözeterek, hem de ona geçmişte olduğu gibi gelecekte de muhtaç olacağını bilerek politikacılarla askeri şeflerin uzlaşabildiği ama sivil hükümetin birinci derecede söz sahibi olduğu bir rejimi savunsa da 12 Eylül darbesinin bir numaralı sivil tahrikçisi ve teşvikçisi, faşizmin önce başbakan yardımcısı, şimdiki başbakanı Özal'la aynı kaba konulamaz. Ama bu kadarını savunmak Demirel'i demokrat ya da liberal görmeye yetmez. Çünkü bir burjuva liberali, "davul da tokmak da bende olacak, sıkıyönetim olmayacak, asker hiçbir şekilde hükümetin ve parlamentonun işine burnunu sokmayacak, genelkurmay başkanının ve kuvvet komutanlarının hükümet nezdinde Devlet Su İşleri genel müdürü ve yardımcılarından farkı bulunmayacak, askeri terfi ve tayinler de tıpkı DSİ'deki ya da Karayollarındaki gibi tamamen sivil idarenin tasarrufunda bulunacak..." diyen burjuva politikacısıdır. Demirel'in bunu demediği ve demeyeceği açıktır. O sadece bugünkü çıkışlarıyla, sivil hükümetin ağırlığındaki yönetim biçiminin kendi partisinde, seçmen tabanında ve burjuvazide yer etmesini arzulamaktadır.

Demirel'in bunu tekelci burjuvazinin geniş kesimlerine kabul ettirmesi bir hayli zordur. Çünkü burjuvazinin genel eğilimi, sadece birkaç Özalcı tekelin değil, tüm tekelci burjuvazinin çıkarlarını dengeli bir şekilde kollayacak bir yönetimin, askerleri karşıya almadan, tersine onlara yönetimde öncelik tanıyarak kurulmasıdır. Bu açıdan Mehmet Yazar formülü Özal'ın arkasındaki birkaç tekel dışında tekelci burjuvazinin çoğunluğunun ideal yönetimidir. Özal formülü ile Yazar formülü arasında askerlerle ilişkiler açısından bir fark yoktur.

Demirel, kitlelerin askeri yönetimden ve Özal hükümetinin ekonomik politikalarından duyduğu hoşnutsuzluğu arkasına alarak, bunu seçim sandığına kanalize ederek gücünü kanıtlamak, ondan sonra askerlerle pazarlığa oturmak amacındadır. Böyle bir seçmen desteği, askerleri hizada tutabilecek bir ajitasyon sonucunda sağlanırsa, tekelci burjuvazinin geniş kesimleri de Demirel formülünü kabul etmek zorunda kalacaklardır. Üstelik muhalefet arenasında meydan boştur. Ne Ecevit 12 Mart'taki gibi yıldızlaşabilmiştir —tersine daha da sönükleşmiş, CHP adlı partisini yitirmiş ve küçük bir partiye kadar düşmüştür—, ne de CHP'nin şimdilik önemli bir dilimini kapmış olan SHP muhalefet saflarında öne çıkabilmiştir. Demirel, ayrıca 12 Mart döneminde Ecevit'in tutumunun kitlelerde yankı bulduğunu görmüştür, şimdi burjuva muhalefetin liderliğine oynamak için askerlerden sadece uzak gözükmek değil, onlara karşı net tutum almak gerekir kanısı 12 Eylül'ü izleyen yılların pratiği içinde Demirel'in geldiği nokta olmuştur.

Demirel'de gözlenen kayda değer asıl değişiklik önemli bir potasiyel olan sol güçlere, özellikle ilerici, demokrat aydınlara sempatik gö-

zükmek tutumudur. Bugüne değin hiç böyle bir kaygısı olmamışken, şimdi solun, ilerici aydınların kendisine karşı olan adeta gelenekselleşmiş tepkilerini kırmak, nötralize etmek, hatta mümkünse yanına almak tutumu Demirel'in tümüyle yeni bir taktiğidir. Bu nedenle soldaki aydınların okuduğu gazetelere, dergilere sık sık mülakatlar, demeçler vermek, onların hassas oldukları konularda ters laf etmemeye özen göstermek, örneğin af, 141-142, düşünce suçu vb. gibi konularda eskisinden farksız düşündüğü halde sorulan soruları kaçamak cevaplarla geçiştirirken, askeri yönetime karşı çıkışlar yaparak solun sempatisini kazanmak Demirel'in son zamanlarda sık sık başvurduğu bir taktik haline gelmiştir. Demirel'in bu tutumu, solu da hesaba katar gözükme çabalarının bir ifadesidir.

Böylece Demirel, sosyal demokrasinin pısırıklığından da yararlanarak "milli bir lider" olmak, Evren cuntasına ve Özal'a karşı olan tepkilerin tamamını arkasında toplamak politikası gütmektedir. DYP Genel Başkanı Cindoruk'un "yeni bir konsensus gerekmektedir" sözleriyle ifade ettiği şey, Demirel'in ülkedeki merkez sağ ve merkez sol muhalefeti arkasına almak, merkez solun ilerisindeki güçleri de karşısına almadan ülkeyi askeri yönetimden çıkarıp, rejimi demokratikleştirecek tek lider olarak sivrilmek amacının bir ifadesidir.

Demirel bunu yaparken pek çok ipte birden oynayabilen bir akrobat olma maharetini şimdilik gösterebilmektedir.

Gerçi Demirel sola yumuşak gözükmeye çalışırken, siyasi af, 141-142'nin kaldırılması ve komünizmin yasak sayılmaktan çıkması, sendikal hakların hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmaması, DGM'lerin lağvı vb. demokratik haklar konusunda, açık ya da üstü kapalı en ufak bir angajmana dahi girmemeye son derece önem göstermektedir, ama muhalefet arenasında legalde güçlü bir sesin bulunmaması, umutsuzluğun , yılgınlığın, bezginliğin, çıkışsızlığın... tüm bu olumsuz psikolojilerin bir hayli derin olması nedeniyle solda yankı uyandırmaktadır. Demirel'e misyonlar biçen, hatta onu sosyal demokratlardan bile daha demokrat ilan eden solculara ya da sol adına yazılmış böyle iddialara dahi rastlanmaktadır.

Demirel'in sola karşı bu ılımlı —ve onun desteğini gözeten— tutumunun diğer bir nedeni de, 1988'de partisi için yaptığı hesaplardır. Genel seçimler sonrasında parlamentonun bileşimi değiştiğinde, 1989'da yeni cumhurbaşkanının seçilmesi ve onu izleyen yılları kritik bir durum olarak gören Demirel, "böyle bir dönemde bir de sol muhalefetle uğraşmak zorunda kalmayayım" diye düşünmektedir. ANAP'ın önünde sonunda iflas edeceğini, sağ oyların büyük kesiminin kendisine akacağını düşünen Demirel, bu oyları alsa bile onların hükümet olmak ya da hükümet etmek için yeterli olmayacağını, ancak kendisi "milli bir lider" haline gelebilirse bu dönemi kazasız belasız atlatabileceğini, orduyu kışlasına bu şekilde sokabileceğini hesaplıyor gözükmektedir.

Demirel gene bu şekilde Avrupa'nın desteğini kazanarak, Türkiye'yi Ortak Pazar'a sokarak ekonomiyi de rayına oturtabileceğini, böylece

gücünü arttırabileceğini, yerini sağlamlaştırabileceğini düşünüyor olabilir.

Bütün bunlar Süleyman Demirel'de değişiklik diye görülmesi gereken hususlardır. Ama bu değişmeler, bu üslup ve yöntemler, onu asla demokrasi yanlısı kılmaz.

Yayın organlarımızda sık sık ve değişik yönleriyle işlediğimiz bu noktayı burada uzun uzun tekrarlamaya gerek yok. Sadece kimi solcularımızın da katıldığı bu Demirel mistifikasyonuna ve DYP'ye demokratik misyonlar vehmetme tutumuna karşı mücadeleye devam etme görevinin önümüzde durduğunu, hatta daha da önem kazandığını vurgulamakla yetineceğiz.

Bu nokta özellikle halk muhalefetinin Demirel'in peşine yeniden takılmasının ve özgürlük ve demokrasi özlemi içindeki kitlelerin DYP tarafından yanıltılmalarının engellenmesi bakımından önemlidir. Sosyal demokrasinin bile faşizme karşı mücadele vermediğini söylerken ve onu demokratik mücadeledeki tutarsızlıklarından, yalpalamalarından dolayı eleştirme görevimizden geri durmazken, Demirel'in birtakım muhalefet çıkışlarını onun artık gericilikten uzaklaştığına ve demokrat olduğuna vehmetmek, kitlelerin yanıltılmasında suç ortaklığı yapmaktır.

Elbette burjuvazi cephesindeki değişmeleri adım adım izlemek gerekir. Burjuvazi içinde gediklerin açılması ve derinleşmesi halk muhalefeti açısından önem taşımaktadır. Burjuva muhalefetin sağ kanadının da cuntaya karşı sesini ve muhalefetini yükseltmesi emekçi kitlelerin anti-faşist mücadelesi için daha elverişli koşulları yaratmaktadır. Ama bütün bunları bilmek, sözde demokrat umutlar ve imajlar yaratmaya ve kitlelerin yanıltılmasına yardımcı olmaya kadar varmamalıdır.

Demirel ve partisindeki değişmeleri yok sayamayız, ama ona sahip olmadığı —ve talip de olmadığı— misyonları vehmetmek, ülkemizdeki sosyal muhalefetin değil, olsa olsa burjuva muhalefetinin, üstelik de onun sağ kanadının ekmeğine yağ sürer.

Demirel ve partisinin demokrasi kırıntıları içeren sözlerini abartmak yerine onu yukarıda iki kez andığımız temel konularda açık açık tavır almaya zorlamak gerekir. İşçi haklarından ve sendikal özgürlüklerden ne anladığını, siyasal özgürlük kavramı içinde komünizmi de görüp görmediğini, yargı bağımsızlığının somut biçimini —DGM konusu ve Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi başta olmak üzere— nasıl algıladığını, sendikaların, derneklerin her türlü siyaseti yapma özgürlüğünden yana olup olmadığını, olağanüstü hal yasası, sıkıyönetim yasası gibi kendisinin de iktidara gelirse sık sık başvuracağı hayati konularda ne düşündüğünü, orduda temizlik yapıp yapmayacağını, 12 Eylül sorumlularının yargılanmasından yana olup olmadığını Demirel'e ve partisine sormak gerekir. Bunları konuşulması erken konular, ya da birtakım tabular olarak görerek sormaktan kaçınmak, gerçekte şartlara boyun eğmekten başka bir şey değildir. Latin Amerika'da merkez sağ liderler ve partileri, darbecileri yargılamışlardır. Yunanistan'da Papadopulos ve şürekasının yargılanması, sağcı Karamanlis'in hükümeti döneminde olmuş-

tur. Aynı şey, gene sağda olan Bayan Aquino tarafından Filipinler'de de başlatılmıştır.

Yani Demirel ve partisini açık tutum almaya zorlayacağımız konular, sadece sosyal demokratlardan beklenebilecek şeyler değildir. Bırakınız demokrat veya sosyal demokrat olmayı, bir liberal ya da Avrupa, Latin Amerika örneği bir hıristiyan demokrat ya da muhafazakâr parti olmak bile bu asgari demokratik görevleri gerektirir. Örneğin Demirel şu anda gerici Kohl yönetimi ile yönetilen F.Almanya'da ya da gerici Thatcher hükümeti tarafından yönetilen B. Britanya'da varolan demokrasi kadar olsun bir demokrasiden, onun ilkelerinden, kurumlarından yana mıdır, değil midir? DYP bu soruya bile olumlu yanıt getirmiş değildir. Tersine DYP yetkilileri çeşitli demeçlerinde Türkiye'nin "jeopolitik durumundan", "milli ananelerimiz"den vb. söz ederek, Avrupa ülkelerindeki kadar bir demokrasiye kapalı olduğunu açıklamışlardır.

Şayet ordu zapturapta alınacaksa, Türkiye'de "batı tipi" bir demokrasi isteniyorsa, "batı"cılar için bunun kriteri Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerdeki demokrasi olmalıdır. Türkiye sadece 12 Eylül'den sonra değil, 12 Eylül'den önce de hiçbir zaman bir Avrupa Konseyi üyesi olabilecek ölçüde burjuva demokrasisine sahip bulunmamıştır. Demirel şayet demokrat olacaksa önce Avrupa Konseyi üyesi olabilmeyi hakedecek demokratik prensipleri açık açık savunmalı, hiç eğip bükmeden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tüm ilkelerine ve kurallarına sahip çıkmalıdır.

Bu yapılmadıkça, Kenan Evren'e ve onun yetkilerine ya da askerlerin siyaset üzerindeki vesayetlerine karşı çıkmak demokrat olmaya yetmeyeceği gibi, liberal geçinmeye dahi yetmez. Evren ve şürekasına karşı çıkmak, ancak yukarıda saydığımız prensipler ve anlayışlar ile birlikte kişiyi demokrasi savunucusu yapar.

Bu ilkeleri ve kuralları savunmak ise Türk tekelci burjuvazisinin çok geniş kesimlerinin öngörüsünün ötesindedir. Süleyman Demirel, diyelim ki, o prensipleri savunsa bile, burjuvazi buna müsaade etmez. Eskaza Demirel cuntaya olan tepkileri oya tahvil edip hükümete gelecek olsa, tekelci burjuvazinin başbakanı olacaktır. Tekelci burjuvazi ise Türkiye'de daima orduyla ortaklaşa yönetim olabilir. İşçi hareketlerini ancak askeri birliklerle bastırabilir, kitlesel hareketlenmelerin olduğu yerlerde olağanüstü hal yasasını işletir, üstü kapalı sıkıyönetim olan olağanüstü halin de yetmediği yerde, açıkça sıkıyönetimlere başvurur. Türk tekelci burjuvazisinin ekonomik ve dolayısıyla siyasi bunalımı öylesine kronikleşmiştir ki, "batı demokrasisi" ona gerçekten "lüks" gelmektedir. Ülkede salt burjuva muhalefetinin himmetiyle yaşanacak bir demokratikleşme, yıllardır özlemleri ve istemleri zorbalıkla, kanla, zulümle bastırılmış olan kitlelerin taleplerini ve mücadelelerini de birlikte getirecektir. Bu sınıf mücadelesinin yükselmesi demektir. Bu mücadeleyi bastırmak ise bir ayağı çukurdaki Türk tekelci burjuvazisinin orduya olan ihtiyacını artıracaktır.

Yok eğer faşizm, kitlelerin aktifleşmesi ve yoğun, sürekli kitle ha-

reketleri sonucunda yıkılacaksa, o zaman da zaten Süleyman Demirel'e ihtiyaç yoktur. Öyle bir kalkışma ise esasen bugünkü tüm burjuva liderlerini çöp sepetine atar ve kendi liderlerini çıkartır. Böyle bir kitle mücadelesini olası görmeyenler ise, ister istemez cuntanın gidişini sosyal demokrasiye ya da Doğru Yol'a havale etmişler demektir. Kimi solcuların Demirel'in ismi etrafında bir mitos yaratmalarında da böylesi bir umutsuzluğun belirleyici olduğu açıktır.

Bugün cuntaya karşı halk mücadelesinin zayıf, örgütsüz ve dağınık olması burjuva muhalefetine misyon biçmemizin gerekçesi olamaz. Hele hele burjuva muhalefetine söylemediği sözleri, savunmadığı görüşleri yakıştırmak hiç mi hiç onaylanamaz. Demirel "batı" tipi bir burjuva demokrasisi istiyorsa, bunun içeriğini açık seçik belirtmeli ve onun temel özelliklerini savunmalıdır. Sosyal demokrasinin bile "koşullar, konjonktürler" vb. gibi bahanelerle açıkça savunamadığı, dün de bugün de sürekli ödünler vererek kısıtlı bir demokrasiyi Türkiye bünyesine daha uygun gördüğü düşünülürse, tekelci burjuvazinin yıllanmış sağcı politikacısının böyle bir demokrasiyi öngörmediğini görmemek ya da görmezlikten gelmek ehven-i şer anlayışından başka bir şey değildir.

Doğru Yol Partisi ve özellikle Süleyman Demirel'in şahsı etrafında yaratılmak istenen imaja birçok aydınımızın kendisini kaptırmasının nedenleri üzerinde durmak gerekir. Demirel ve partisi konusundaki bu iyimserlik bir tahlil, akıl yürütme ve düşünme sonucu değil, daha çok psiko-sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birincisi, Demirel gibi bugüne kadarki misyonunu şiddetli bir gericilik, azılı bir sol düşmanlığı üzerine kurmuş olan ve MHP'ye uzun yıllar kol kanat gerip onu büyüttükten sonra onunla MC hükümetlerinde işbirliği yapan bir politikacının şimdilerde bu tutumunu ılımlılaştırmış gözükmesi ola ki psikolojik olarak birçok ilerici, solcu aydını rahatlatmakta ve bu psikoloji düşünme alanına Demirel'in ve AP'nin artık liberalleştiği, yani köklü bir değişme geçirdiği yanılgısı şeklinde yansımaktadır.

Demirel'in sola düşmanlığıyla, antidemokratik doğasının bütünleşmiş olması, onun sola ve demokrasiye karşı tutumlarını birlikte değerlendirmemizi gerektirmektedir.

Bütün demeçlerinden ve sözlerinden bellidir ki, Demirel sol derken, sadece sosyal demokrasiyi kastetmektedir. S.Demirel hiçbir şekilde sosyal demokrasinin ilerisindeki solu kendi demokrasi anlayışı içinde gördüğünü söylemiş değildir: yani bu konuda görüşlerinde bir ilerleme meydana geldiğini söylemek için ortada kanıt ya da emare olarak alınacak hiçbir yazılı ya da sözlü demeç yoktur.

Yarın Demirel iktidara gelecek olsa onun birinci misyonu sola düşmanlık etmekten başka birşey olmayacaktır. Çünkü hem temsil ettiği tekelci burjuvazinin çıkarları bunu gerektirmektedir, hem de AP'nin geleneksel seçmen tabanının sağcı, gerici şartlanmışlığı. Sol salt bir politik terimden ibaret değildir. Sol demek emekçi mücadelesi demektir, sol demek halk hareketi demektir.. Sol şayet dergi sayfalarında ya da kütüphane raflarında kalacak olsa ona ne Demirel'in, ne de tekelci

burjuvazinin itirazı olabilir. Fakat sol demek düşünce sporu yapmak demek değildir. Komünist ve diğer sol fikirler hayata geçirilmek için vardırlar. Bu fikirlerin sahiplerinin asli görevleri daima düşünsel gücü maddi güce dönüştürmek, sınıf mücadelesini örgütlemek, yükseltmek, kitleselleştirmek ve iktidara götürmektir. Bilimsel sosyalizm ve ona müttefik düşünce akımları bunun içindir ki salt siyasal akımlar olmayıp, esas olarak siyasal hareketler niteliğindedirler.

Ayrıca geçmiş pratik göstermiştir ki Demirel ve AP'nin sosyal demokrasiye bile tahammülü yoktur. "Beynelmilel komünizm" sakızını ağzından eksik etmeyen S.Demirel, B.Ecevit ve CHP'nin solculardan ne denli uzak durduğunu bildiği halde bu partiyi kendi jargonundaki anti-komünist tekerlemelerle suçlamış, ikide bir Allende'yi ve Şili'yi hatırlatarak CHP'yi tehdit etmiş, bazı CHP parlamenterleri 1 Mayıs gösterilerine katılıyor, DİSK'le, TÖB-DER'le iyi ilişkiler içinde bulunuyor diye CHP'ye bu konuda sürekli olarak salvolar yöneltmekten daima fayda ummuştur. Demirel'in sosyal demokrasiye karşı yarınki tutumu da bundan farklı olmayacaktır. DYP şu anda sosyal demokrasiyle boğuşmamaktadır, çünkü her ikisi de muhalefettedir.. Ama yarın bu iki parti gene burjuvazinin iki büyük partisi olunca, DYP'nin sosyal demokrasiye karşı tavrı ve üslubu 1980 öncesinden asla farklı olmayacaktır. Nitekim DYP'nin yarına bile kalmadan bu tutum içinde olduğunu Mart başında yapılan Menemen belediye seçimleri göstermiştir..Bu ilçedeki seçim kampanyasını genel başkan vekili ve 12 Mart'ın idamcı sıkıyönetim savcısı Baki Tuğ başkanlığında yöneten DYP, tüm siyasi propagandasını anti-komünizm üzerine kurmuş ve sürekli olarak SHP'yi, SHP'lileri boy hedefi göstermiş, "komünistler şimdi kızıl elbiselerini soyarak karşımıza sosyal demokrat elbiselerle çıkıyorlar" demiş ve SHP'ye oy verilirse bunun komünistlere yarayacağını söylemiştir. Menemen seçimleri öncesindeki DYP kampanyası, DYP'nin yeni bir parti olmadığını, işlevlerinden birinin *tıpkı AP gibi* anti-komünizm olduğunu yeniden kanıtlamakla Demirel'e birtakım yeni vasıflar yakıştıran kimi ilerici aydınlarımız için öğretici olmalıdır.

Demokratik hakları daima horlamış bir AP'nin ve liderinin evrim geçirdiğini iddia etmek bu partinin işçi sınıfı düşmanı ve halk düşmanı niteliğini görmezlikten gelmek dönüp, dolaşıp en sonunda Demirel'in solu nötralize etmek konusunda güttüğü politikaya yaramaktadır. Evren cuntası solu, tüm devrimci—ilerici güçleri ezmiş, sendikalar, diğer kitle örgütleri, öğrenci kuruluşları, kültür dernekleri dahil olmak üzere onlara hiçbir yasal olanak tanımamak, on binlerce politik kadroyu işkencelerden, ağır hapis cezalarından geçirmek suretiyle sola, ilerici güçlere ağır kayıplar verdirmiş, önemli hasarlara yol açmıştır. Bu durum birçok solcuda, ilerici aydında karamsarlığa ve bezginliğe yol açmıştır. Örgütsüz kalmış olanlarda gözlenen bu yılgınlık ne yazık ki Demirel'den bile demokratik misyonlar bekleme umutsuzluğuna dek varmıştır. İşte Demirel'in de yararlanmak istediği budur. Şayet Demirel şu anda sola karşı ılımlı görünümler takınmaya gayret ediyorsa ve sola karşı cihat

içinde görülmüyorsa, bunu Cunta'dan ağır darbeler yemiş ve etkisinden gücünden pek çok şey kaybetmiş durumdaki solun geri kalan kısımlarını da kitlelerden koparmak, onları nötralize etmek ya da kendi peşine takarak solu büsbütün etkisizleştirmek politikasını güttüğü için yapmaktadır.

Psikolojik dürtüleri düşünsel plana aktarıp bunu da politikaya dönüştürmek ise Demirel'in oyununa gelmek, halk muhalefetini ve mücadelesini Demirel'in ve sosyal demokratların hesaplarına tabi kılmak, mücadeleyi 1990'lara kadar ertelemek sonucunu verir. Oysa şimdi yapılacak şey, burjuva muhalefetin himmetine sığınmaksızın anti—faşist mücadeleye devam etmek, örgütlü güçlerimizle mücadele alanlarını ve sınırlarını genişletmek, hareket kabiliyetimizi arttırmak, gerek kitlelerle bağ kurmak için, gerekse örgütlenmek ve güçlenmek için yeni yeni araçları kendi öz gücümüze bel bağlayarak yaratmak demektir. Durup beklemek, "1988'de seçim yapılacak, parlamentonun bileşimi değişecek, 1989'da Evren'in görev süresi sona erecek, ola ki sosyal demokratlarla DYP'liler demokrat ya da liberal bir cumhurbaşkanı seçtirecekler, ondan sonra da, 1990'dan başlayarak önümüz açılır", diye düşünmek mücadeleyi ertelemek olduğu gibi, siyasal, sendikal ve diğer örgütsel olanaklarin, demokratik hak ve özgürlüklerin ancak ve ancak halkın mücadelesiyle, yani solun aktif tutumuyla kazanılabileceğini gözardı etmek ve umutsuzluğun yol açtığı psikolojiye yenilmek demektir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu psikoz örgütsüz kişilere özgüdür, örgütlü kişilere bulaşmamalıdır. Örgütlü olanların görevleri ise bu yılgınlığı, karamsarlığı dağıtmak, bu amaçla da yeni yeni olanakları zorlamaktır.

Mücadeleyi fiilen 1988 genel seçimleri ve 1989 cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasına erteleme, bunu tek gerçekçi yol olarak görme durumunda olanlara sormak gerekir: burjuva muhalefete olduğundan fazla misyon vehmederek nereye varılabilir, burjuva muhalefetine ne denli güvenilebilir? Faşist diktatörlüğün yeni bir saldırıya geçmeyeceğini kim iddia edebilir? Burjuva muhalefetinin sağ ve sol kanatlarının durumu, Türkiye'ye özgü demokrasi ve rejim anlayışları, orduya ve ordu—devlet ilişkilerine bakışları ortadadır. Her ikisinin de mücadeleyi seçim sandıklarına hapsettikleri ve 1988'i bekledikleri de açıktır. Şayet yarın faşist diktatörlük, uluslararası durum, Ortadoğu'daki karışıklık, ülke güvenliği türünden bahanelerle yeni girişimlerde bulunur ve burjuva muhalefetin 1988 ve sonrasına dönük beklentileri suya düşerse bugünkü burjuva muhalefetinin buna boyun eğeceği ve askerlerin çizecekleri sınırlar içinde kalacağı kimsenin meçhulü değildir.

Şu halde, bilimsel sosyalist politik güçler başta olmak üzere tüm ilerici güçlerin asıl görevi solun derlenip toparlanması, güçlerini birleştirmesi, örgütlenmenin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Bu görevin kolay olmadığı aşikârdır, ama sınıf mücadelesinin kolay olduğu da hiçbir kitapta yazılı değildir; hiç ama hiç bir ülkenin sınıf mücadelesi deneyiminde kolaylık yaşanmamıştır.

Bırakınız işçi sınıfının politik iktidar mücadelesini, sadece faşizmin

yıkılması ve siyasal demokrasinin kazanılması dahi bunu başarmış bütün ülkelerde çetin mücadeleler sonucunda gerçekleşmiştir. Son yıllarda faşist diktatörlüklerin yıkılarak, burjuva demokrasilerine geçildiği Latin Amerika ülkelerinden son Filipinler örneğine kadar, bütün deneyler diktatörlüklerin aktif halk mücadelesiyle, kitle hareketleriyle alteđildiklerini yani çetin mücadeleler sonucunda o noktaya gelinebildiğini bir kez daha göstermiştir.

Türkiye'de de faşist diktatörlüğün yıkılması ve emekçi halk hareketinin siyasal demokrasiden daha ileri hedeflere yönelmesi, yani iktidar için yoluna devam edebilmesi, halk yığınlarının yarın değil bugün örgütlenmesi ve mobilize edilmesiyle mümkündür.

3.4. Solun Durumu

Dün olduğu gibi bugün de solun —ve onun belkemiğini oluşturan— bilimsel sosyalist politik güçlerin önünde çetin görevler durmaktadır. Bugün bilimsel sosyalist hareketin ve solun içinde bulunduğu güçlüklerden en önce aşılması gerekenleri hangileridir? Bunları burada sıralamak karşı karşıya bulunduğumuz zorlukların sadece faşist diktatörlükten ve onun zorbalığından ibaret olmadığının altını çizmemiz bakımından önem taşımaktadır.

Gerçi şu anda karşımızdaki en büyük düşman ve en büyük engel kuşkusuz ki, faşist diktatörlüktür. Ama bu engeli aşmak, doğrudan ondan kaynaklanan —ya da kaynaklanmayan— başka zorlukları da yenmek için mücadele etmeyi gerektirmektedir. Şayet karşımızdaki bütün güçlükleri faşist diktatörlüğe bağlarsak, kimi aydınlarımızda yaygınca görüldüğü gibi kısır bir döngü içine düşmüş oluruz. Bu kısır döngü kısaca şöyle özetlenebilir: solun önündeki zorlukların tek nedeni faşizmin varlığıdır, bu zorlukları aşmak içinse önce faşist diktatörlüğü yenmek gerekir, ama o zorluklar aşılmadan da faşist diktatörlük alaşağı edilememektedir... Görüldüğü gibi bu bir totoloji'dir. Birçok ilerici aydın bu mantıksal kısır döngüden kendisini kurtaramadığı için selameti burjuva muhalefetinin sol veya sağ kanatlarına umut bağlamakta bulmuştur. Onlara göre ancak burjuva muhalefet faşizmi gönderdikten sonra solun serpilip gelişmesi mümkün olabilir. Oysa bilimsel sosyalizm açısından bu bakış hatalıdır. İçinde bulunduğumuz zorlukların soldan, solun kendi reel durumundan kaynaklanan yanlarını ve özelliklerini isabetle göremezsek, solu içinde bulunduğu dar boğazdan çekip çıkarmak, derleyip toparlamak görevinde zaman yitirmiş oluruz. Bu sorunları aşmayı burjuva muhalefetin faşizmi göndermesi beklentisi içinde bilinmedik bir tarihe ertelemek, sonuçta solun, özel olarak faşizm, genel olarak burjuvazi karşısındaki zayıf konumunun sürgit devam etmesine göz yummak demektir.

a) Yenmek için mücadele edeceğimiz ve *başarmamamız* için hiçbir objektif gerekçe gösteremeyeceğimiz birinci sorun Türkiye bilimsel sosyalist hareketinin bölünmüşlüğü ve genel olarak sol güçlerin dağınıklığı-

dır. Bilimsel sosyalist hareketin ve solun kendisinden kaynaklanan en önemli sorun budur. Bilimsel sosyalist hareketin bölünmüşlüğü ve solun dağınıklığı 12 Eylül'den önce de vardı. Böyle olduğu içindir ki, sol geniş kitlelerin beklentisine yanıt veremiyordu, onların mücadelesini kucaklayıp merkezileştiremiyordu. Bu durumdan önce sosyal demokrasi yararlandı, sonra da faşist diktatörlük. Bilimsel sosyalist hareket bölünmüş ve sol dağınık olduğu için faşist Cunta sola bu denli ağır bir darbe indirebildi.

Aradan beş buçuk yıl geçmiştir ve bu sorun hâlâ gündemin en can alıcı maddesidir.

Bu bölünmüşlük ve dağınıklık faşizmin sola ve halk yığınlarına saldırılarıyla birleşince, aradan geçen beş buçuk yıl içinde solun kitlelerle bağları büsbütün zayıflamıştır. Faşist darbeden bu yana bunca zaman geçtiği halde sol kitlelere güven ve umut verecek bir konuma gelemediyse, tersine faşist diktatörlük onu daha çok tecrit edebildiyse bunda asıl kusuru kendimizde aramamız gerekir. Emekçi yığınlar ancak kendilerine güven veren bir politik sol sayesinde yüreklenebilirler, mobilize olabilirler. Böyle bir politik güç ortada mevcut bulunmayınca çaresiz kalıp burjuva muhalefetin seçim sandığı politikalarına razı olurlar. Bugün de somut durum ne yazık ki, böyle bir sandık beklentisidir. Faşizmin zulmünden ve onun ekonomi politikalarından elaman demiş durumda bulunan kitleler yıllarca yeniden ve yeniden sınamış oldukları CHP ve AP'nin şimdiki devamlarına seçim günü oy verme beklentisi içindedirler.

Örneğin son kamuoyu yoklamaları SHP'nin oyunun %41'i aştığını göstermektedir. DSP'nin de %2 civarında desteği olduğu belirtilmektedir. Bugün sosyal demokrasinin ardında %43'ten fazla oy desteği var gözükmektedir. Böylece anketlere göre sosyal demokrasi bugün ülkede en geniş desteğe sahip politik akım durumundadır. Fakat bu desteğe layık bir muhalefet içinde değildir. İşin ilginç yanı o yüzde içinde küçümsenmeyecek bir bölüm de bunu bilmektedir. Fakat başka çaresi olmadığından 1988'i beklemektedir.

Gerçekte politik barometrenin ölçeği oy yüzdeleri değildir. Halk yığınlarımızın en diri, en ileri kesimlerinin dinamizmi çoğu zaman sadece oy vermekle yetinen seçmen kitlesinin yaratacağı etkinin çok üstünde önem taşır. En ileri, en politize kesimlerin seçmen kitlesi içindeki oranı yüzdeye vurulduğunda düşük olabilir. Ama bu sadece nicelikte böyledir. Nicelik bakımdan toplumda nispeten azınlıkta kalan bu kesim taşıdığı nitelikle toplumumuzun en diri, en önemli ve dolayısıyla *öncü* potansiyelidir. Kitlelerin bu en canlı, en politize güçlerini mobilize etmek ise sosyal demokrasinin değil, solun görevidir. Türkiye solunun ve bilimsel sosyalist hareketin bugünkü durumu bu objektif potansiyeli harekete geçirmekten, o potansiyeli derleyip toplayıp kitlesel bir politik güç haline, bir dinamizm durumuna yükseltmekten uzaktır. Sosyal demokrasi kitleleri sokağa dökmeyeceğine, grev yapmak için grev yasasının değişmesini, gösteri yürüyüşü düzenlemek için valiliğin izin vermesi-

ni bekleyeceğine, hatta çeşitli kaygılar ve çekingenliklerle bu potansiyelin dinamikleşmesini önleyeceğine göre, sözkonusu politize potansiyeli mobilize etmek görevi sadece ve sadece bilimsel sosyalist hareketin ve genel olarak solundur. Ama bu potansiyeli dinamizme dönüştürmek için, herşeyden önce o potansiyeli oluşturan en ileri, en politize yığınlara güven ve umut vermek gerekir. Bugünkü bölünmüşlük ve dağınıklık ise buna engeldir.

Örneğin 12 Eylül geldiğinde 500 bin üyeli bir DİSK işçi sınıfının ileri sendikal hareketini oluşturuyor ve sınıf mücadelesinin kalbi —çeşitli kademelerdeki bilimsel sosyalist politik kadrolarla birlikte— DİSK'te atıyordu. 12 Eylül, toplum kesimleri arasında en fazla işçilere zarar vermiştir, ama ileri sendikal hareketin objektif potansiyeli, Türk-İş içindeki birçok işçiyi de kucaklayacak şekilde daha da büyümüştür.

Gene 12 Eylül öncesinde 200 bin üyesiyle ve Anadolu'nun en ücra ilçelerine kadar uzanan 670 şube örgütüyle TÖB—DER, işçi sınıfı dışındaki en önemli, en dinamik örgütlerden biriydi. Özellikle Anadolu il ve ilçelerinde TÖB-DER tüm ilerici güçlerin başlıca soluk alma kanallarını oluşturuyordu. TÖB-DER, üyelerinin —meslekleri gereği— sahip bulundukları kitle bağları nedeniyle köylere dek uzanan örgütsel bir dinamizm idi. Bu potansiyel, faşizmin tüm öğretmen kıyımına rağmen azalmamış, tersine kat kat artmıştır.

Aynı şekilde üniversite ve diğer yüksek öğrenim kurumlarındaki yüzbinlerce gencin oluşturduğu potansiyel, bütün baskı ve tutuklamalara ya da sıkıyönetimin yanısıra okul yönetimlerince uygulanan tasfiyelere, veya öğrencileri yozlaştırmak için başvurulan tüm çarelere rağmen geriletilememiştir.

Gene diğer aydın kesimler bir başka büyük potansiyeldir.

Faşizmin Kürdistan'daki militarist zulmü 12 Eylül sonrasında öyle inanılmaz boyutlara varmıştır ki, Kürt halkının faşist diktatörlüğe, militarizme, Türk milliyetçiliğinin eza ve cefasına karşı olan kin ve nefreti, Kürt ulusal demokratik hareketinin objektif potansiyelini 12 Eylül'den öncesinin kat kat üzerine çıkarmıştır.

Faşizmin kırlarda getirdiği yoksullaşma ise demokratik köylü potansiyelini son beş buçuk yılda önemli ölçeklerde arttırmıştır.

Sosyal demokrasi böylesine muazzam bir objektif potansiyelin varlığını 1988'de seçim sandığına kanalize etmek için beklerken, bu potansiyeli aktif güce dönüştürmek görevinde sol yetersiz, başarısız ve beceriksiz kalmışsa, bunun nedeni soldaki politik güçlerin merkezileşememeleri, güçlerini birleştirememeleri, kısaca solun bu muazzam potansiyeli karşılayacak, bu kitlelere güven verecek bir örgütlülük ve güçlülük düzeyinde bulunmamasıdır. Bu başarısızlığın nedenlerini sol dışında değil, solun kendisinde aramamız gerekir. Varolan olumsuzluğu gidermek ise işçi sınıfı politik hareketinden başlayarak güçleri birleştirmek ve merkezileştirmekle mümkündür.

SOL BİRLİK böyle bir merkezileşme yolunda atılmış önemli bir adım olmuştur. Fakat henüz SOL BİRLİK'in kitlelerin içine kök salma-

dığı, yukarıda andığımız potansiyeli kucaklayacak bir konuma ulaşmadığı da gerçektir. SOL BİRLİK bilimsel sosyalist kadrolar, sempatizanlar, bilimsel sosyalist harekete dost aydınlar ve emekçiler tarafından sevinçle karşılanmış ve tasvip bulmuştur. SOL BİRLİK'in yurt içinde dağıtılan düzenli yayını illegalite koşullarında önemli bir çaba olarak görülmektedir. Gene SOL BİRLİK içinde yer alan politik partilerin üye ya da taraftarları, ya da SOL BİRLİK'e dost unsurlar, bazı sendikalarda, fabrikalarda, yüksek okullarda yakınlaşma ve birlikte davranma tutumu içine girmişlerdir. Fakat tüm bu olumluluklar gene de yeterli görülmemelidir. Çünkü SOL BİRLİK, ancak etkili ve merkezi siyasi çalışmalarla, yaygın kampanyalarla ileri kitlelerin gözünde alternatif olmaya, onlara güven vermeye ve giderek genişleyip, yukarıda andığımız potansiyeli karşılamaya ulaşabilir.

a) Karşımızda bulunan ikinci önemli sorun soldaki en geniş kitlelerdeki umutsuzluk ve çıkışsızlık psikozudur. Soldaki bu karamsarlık gerçekte kitlelerin içinde bulunduğu yılgınlığı, umutsuzluğu görmenin ve kitlelerdeki hareketsizliği gözlemenin bir sonucudur. Soldaki pek çok kadro ve sempatizan 12 Eylül öncesinde, genç yaşlarında, kitlelere büyük ümitler bağlayarak harekete girmişlerdi. Oysa 12 Eylül darbesinden sonra kitlelerin sinmesi, emekçilerde siyasetten ve siyasi mücadeleden uzak durma eğilimlerinin yaygınlaşması bir çok genç kadroyu büyük bir düş kırıklığına uğrattı. Oysa unutulan bir şey vardı: sol 12 Eylül öncesinde de geniş kitleleri politik bakımdan örgütleyememiş, ülkenin siyasal yaşamındaki başlıca güçlerden birisi haline gelememişti. DİSK'in, TÖB—DER'in, gençlik örgütlerinin çeşitli meslek kuruluşlarının ve sol yayınların vb. yaygınlıkları solu güçlü gösteriyordu. Ama bu bir yanılsamaydı. Zira solun gücü merkezi ve politik bir güç değildi. Elbette DİSK gibi, TÖB-DER gibi, meslek ve kültür kuruluşları gibi kitle örgütlerinin içinde ve çevresinde yer alanların politik eğilimleri, görüşleri vardı, ama ne herhangi bir politik parti, ne de herhangi bir politik partiler—örgütler beraberliği bu potansiyelin politik sözcüsü ve ortak politik merkezi, ya da öncüsü durumundaydı. Faşizm ise politik bir saldırıydı, politik saldırıyı göğüslemek, faşizme karşı mücadele etmek ise herşeyden önce politik bir gücün işiydi. Bu düzeyde politik bir merkez olmayınca, ayrı ayrı politik güçler diktatörlüğe karşı teker teker, ayrı ayrı mücadeleler içine girdiler.

Derli toplu, örgütlü bir birleşik mücadele gerçekleştirilemediği için, bir politik güç olarak sola zaten güven duymayan kitleler, 12 Eylül'den sonraki süreçte politik solu faşizme karşı alternatif görmediler. Zamanla faşizmin baskıları ve saldırıları sürünce de, solun politik kitle bağları gelişemedi, tersine daha bir zayıfladı. Böylece kitlelerde yılgınlık başgösterdi, ya da yılgınlık, umutsuzluk arttı. Böylece kitlelerin bir türlü hareketlenmediğini gören politik solun birçok unsurunu karamsarlık kapladı. Bu karamsarlıklar Türk aydınında —ve hatta birçok emekçisinde— öteden beri varolan "bu millet adam olmaz", "bu halk işe yaramaz" şeklindeki geleneksel şartlanmaların hortlamasına yol açtı. 12 Eylül önce-

sindeki devrimci düşler, ya da kitlelere popülist yaklaşımlar çabucak iflas edince, halkı küçümsemek, "bu halk için mücadele etmeye değmez" diye yargılara varmak mücadeleyi terketmiş bir çok kişinin diline pelesenk oldu. Bunun en çarpıcı örneklerine özellikle 12 Eylül öncesinde keskin devrimcilerin arasında bulunup da darbeden fazla zarar görmeyen kısa süreli hapislerle badireyi savuşturan kişiler arasında rastlanmaktadır. Mücadele arkadaşlarından on binlercesi işkencehanelerde, hapishanelerde eziyet çekerken kendi egolarına yenilip kenara çekilen bu gibi sabık küçük burjuva devrimcileri devrimci veya anti—faşist mücadelede karınca kaderince olsun yer almayı artık "enayilik" görür olmuşlardır. Bunların çoğu sadece devrimci mücadeleyi değil, politikayla ilgilenmeyi bile terkederlerken, politikadan vazgeçmeyen diğer bölümü de sosyal demokratlaşmışlar, SODEP'e kapağı atarak politik yaşamlarını artık bir sosyal demokrat olarak sürdürmeye karar vermişlerdir. Bu kişiler bilimsel sosyalist hareket saflarında mücadeleye devam eden eski tanıdıklarını, ya da sosyal demokratlaşmayan eski arkadaşlarını gördüklerinde gerine gerine ve hiç utanma duymadan dönekliğin, korkaklık ve kaçaklığın "ideolojisi"ni yapmaktadırlar. Eskinin bu gibi "tek-yol-devrim"cileri, bugün seçim sandığının, genel oyun ve sosyal demokrasinin faziletlerini sayıp, dökmekle, reformist partilerde köşe kapmakla meşguldürler.

Böylesi unsurlar bir, üç, beş değil, binlercedir. Özellikle büyük kentlerin işçi semtlerinde, ya da Anadolu il ve ilçelerinde böylelerinin küstah ve alaycı tavırları militanlar için en tiksindirici 12 Eylül tabloları arasındadır. Bu gibilerin sayıları ve küstahlıkları o kadar fazladır ki, verdikleri zarar militanların sinirlerini bozmakla da sınırlı değildir. O kişileri 12 Eylül'den önce devrimci diye tanıyan birçok emekçi, onların dönekleştiklerini, mücadeleden çekildiklerini, ya da mücadele diye karşılarına geçip sosyal demokrat rozetlerle reformist politikaları savunduklarını görünce onların şahsında sola karşı güvensizlik duymaktan kendilerini alamamaktadır. Böylece "halk bizi yarı yolda bıraktı" diyen —ve genç yaşta kendisini emekliye sevketmiş olan— kadrolar ile "devrimciler bizi yarı yolda bıraktı" diyen ileri emekçiler 12 Eylül'den sonra yaşanılan günlük görüntülerdendir.

Dolayısıyla, kitleleri hatta onların ileri kesimlerini bariz bir şekilde sarmış bulunan umutsuzluğu, karamsarlığı, yılgınlığı dağıtmanın ilk adımı bu tür olumsuz örneklerin karşısına, olumlu örnekleri çoğaltarak yılgınları, korkakları kendi kaderlerine terkedip, onları ve menfi propagandalarını tecrit ederek çıkmaktır. Bu ise gene güçlerimizi birleştirmeyi gerektirmektedir.

c) Kitlelerdeki yılgınlığın bütünleyici boyutu da toplumu korkunç bir kemer gibi sarmakta ve hızla büyümekte olan ahlaki ve kültürel yozlaşmadır. Bir yandan faşizm baskı ve korkutmayla bireyleri bencilliğe iterken, öte yandan onların yaşadıkları ekonomik zorluklar bu bireyciliği körüklemektedir. Halk kültüründe ve toplumun evrensel değer yargılarında iyi ve olumlu olan ne varsa, hepsi birer birer ve hep birlikte faşizm ve tekelci burjuvazi tarafından aşındırılmakta, insan malzemesi öl-

dürülmektedir.

İnsanların topluluk halinde yaşamaları için gerekli olan asgari değerler bile bu denli azgınca yokedilirken, bireyler her geçen gün daha fazla artan ölçeklerde kendi küçük dünyalarına hapsedilerek egolarının kölesi haline getirilirken, sosyalist mücadele için gerekli olan ahlaki değerleri, özveriyi, dayanışma ruhunu, kollektif anlayışı kitlelere benimsetmek daha da güç bir iş haline gelmektedir.

Faşist diktatörlük önünde sonunda yıkılıp gidecektir, ama korkarız ki arkasında bir hayli yoz ve çürümüş unsur da bırakacaktır.

Bu nedenle, faşizme karşı verdiğimiz mücadele, bir yanıyla politik güncel bir mücadeledir, ama bu mücadelenin bütünleyici ögesi olan bir başka görevimiz, bu yozlaştırma çabalarına karşı politik olan ve olmayan bütün araçlarımızı seferber etmeyi gerektirmektedir. Türkiye kapitalizmi hızla çürümekte ve iflas etmektedir. Kabul etmeliyiz ki, bu çürüme topluma, halk yığınlarına bulaşmıştır. Ne var ki, insan malzemesini tüketmek, yok etmek öyle kolay bir şey değildir. Bizler, bilime ve dolayısıyla herşeyden önce insana inanan bilinçli politik unsurlar olarak, bir yandan kendimizi her yönden yetiştirmeye, eksiklerimizi gidermeye çalışırken, öte yandan bu çürüme ve yozlaşma sürecine karşı durmanın günlük politik görevlerimiz kadar önemli olduğunu hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Bilimsel sosyalizmin politik bilincini, insan ve toplum anlayışını daha derinlemesine özümsemeli, halkın bağrındaki değerli ahlaki ögeleri, olumlu gelenekleri, önemli ve saygın değerleri, işçi sınıfının ahlâkıyla yoğurup geleceğin insanının hazırlanmasına bugünden çok önem vermeliyiz. Bu görevlerimiz, merkezi yayın politikalarımızdan, fabrikalardaki, semt kahvelerindeki, eş dost, arkadaş sohbetlerindeki konuşmalara varıncaya kadar en önemli duyarlılıklarımızdan birisi olmalıdır.

SONUÇ:

Bir işçi sınıfı partisi olarak bilimsel sosyalizmin bağımsız ideolojisini, bağımsız politikalarını sürdürme konusunda bütün sınavlarından yüz akıyla çıkmış olan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni önümüzdeki dönemde de önemli görevler beklemektedir. Bu görevler ve siyasal—örgütsel çalışma perspektifleri raporumuzun özel bölümünde sıralanmaktadır.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi olarak, birlik ve eylem birliği politikamızı sürdürmek, partimizi güçlendirirken, bu çalışmaların SOL BİRLİK'in güçlendirilmesinden ayrı bir şey olmadığını daima bilincimizde taşımak, yani hem Partimizi hem SOL BİRLİK'i geliştirmek, yetkinleştirmek, birincisine sahip çıktığımız ölçüde ikincisine de sahip çıkmak politik çalışmalarımızın belkemiğidir.

Partimizin 12'inci kuruluş yıldönümünün yaklaştığı şu günlerde dönüp geriye baktığımızda bu 12 yılın yoğun ve onurlu bir mücadeleyle geçtiğini görerek gurur duymaktayız. Bu sürenin yarısı faşizm altında geçmiştir. Faşizmin tüm sola olduğu gibi Partimize karşı da yönelttiği

sürekli ve yoğun saldırıları ne ölçüde hasarlara yol açmış olursa olsun, gerçek olan bir şey vardır ki, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi hem 12 Eylül' den önceki 6 yıl içinde, hem de faşist diktatörlüğü izleyen 6 yıl boyunca işçi sınıfının bağımsız bayrağını en yüksekte tutmuştur. Bu bağımsızlığın biricik güvencesi olan ideolojisinden ödün vermemiş, bağımsız ideolojinin maddi güç halinde somutlandığı bağımsız örgütlenmesinden bir an olsun geri durmamıştır.

Önümüzdeki görevlerin üstesinden gelmemizin de gerçek teminatı Partimizdir. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, işçi sınıfımızın politik mücadelesindeki ideolojik ve örgütsel önemini, son yılların deneylerinden geçerek kanıtlamıştır. Bu olgu önümüzdeki mücadelemiz için başlıca güven kaynağıdır. Ve inanıyoruz ki, sadece Partimizin bugünü ve yarını açısından değil, tüm bilimsel sosyalist hareketin geneli açısından da bu olgu büyük önem taşımaktadır.

Politbüromuz altı yıldır faşizm altında canını dişine takarak Parti görevlerini yerine getiren, bilimsel sosyalizmi yayınlarıyla, politikalarıyla, propaganda ve ajitasyonlarıyla, işçi sınıfı içindeki, diğer toplum kesimlerindeki tüm çalışmalarıyla kitlelere götürmek ve anti—faşist mücadeleyle bilimsel sosyalist mücadeleyi birleştirmek, anti—faşist mücadeleyi daima sosyalizme ve sosyalist ideallere bağlı tutmak için fabrikalardan hapishanelere kadar varını yoğunu ortaya koyan ve sosyalizmin onurunu taşımayı hak eden tüm yoldaşlarımızı selamlar ve geleceğin ancak böyle özverili mücadeleler üzerine kurulabileceğinin altını bir kere daha çizer.

SBKP Olağan 27. Kongresinin Toplantıya Çağrılması, Hazırlığı ve Gerçekleştirilmesi ile İlgili Görevler Üzerine

Mihail Gorbaçov

SBKP Merkez Komitesi Plenumu, 23 Nisan 1985'de, Moskova'da toplandı. SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov, Plenuma "SBKP olağan 27. Kongresinin toplantıya çağrılması, hazırlığı ve gerçekleştirilmesi ile ilgili görevler üzerine" bir rapor sundu.

Aşağıdaki belge İLKE Dergisi'nin daha önce yayınlanması gereken 84. sayısı için çevrilmişti. Dergi'nin bu sayısı gecikince, Dergi'yi yurt içindeki ve yurt dışındaki okuyucularımıza iletemedik. SBKP 27. Kongresi'ne hazırlık niteliğindeki görevleri özetleyen bu belge, geçtiğimiz 25 Şubat'ta toplanan Kongre ve Kongre'nin görevleri açısından önem taşımaktaydı. Nitekim 27. Kongre'de tartışılan konular ve alınan kararlar, benimsenen eylem programı bu doğrultuda oldu. Dolayısıyla, bu belgenin güncelliğini yitirmediğini düşünerek yayınlamayı uygun bulduk.

İLKE

Yoldaşlar! Partimiz, Sovyet halkı, sosyalist ülkelerin halkları ve tüm ilerici insanlık, dün, Vladimir İlyiç Lenin'in 115. doğum gününü kutladı.

Lenin'in öğretisinin ne kadar doğru olduğunu bizzat tarih ve yaşam ortaya koymaktadır. Onun öğretisi, bizler için daima bir eylem kılavuzu, bir ilham kaynağı, ilerleme stratejimizi ve taktiklerimizi belirlemede şaşmaz bir pusula olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

Lenin, komünistlere, her zaman ve her yerde emekçilerin çıkarlarından yola çıkmayı, yaşamın içine dalmayı, sosyal olguları gerçekçi ve sınıfsal açıdan değerlendirmeyi, sürekli ve yaratıcı biçimde komünizm ideallerinin gerçekleştirilmesi için en uygun yolları aramayı öğretti. Bugün, yaptıklarımızı ve tasarılarımızı Lenin'e, onun yüce fikirlerine bakarak değerlendiriyor, onun vasiyeti doğrultusunda yaşıyor ve çalışıyoruz. Plenumumuz, büyük siyasi öneme sahip şu konuları ele almak durumundadır: Olağan 27. Parti Kongresinin toplantıya çağrılması, hazırlığı ve gerçekleşmesi ile ilgili görevler.

Politbüro, SBKP tüzüğü uyarınca olağan Parti Kongresini, 25 Şubat 1986 tarihinde toplantıya çağırmayı önermiştir. Kongre için önerilen gündem şöyledir:

1– SBKP Merkez Komitesi raporu ve Parti'nin görevleri.

sürekli ve yoğun saldırıları ne ölçüde hasarlara yol açmış olursa olsun, gerçek olan bir şey vardır ki, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi hem 12 Eylül' den önceki 6 yıl içinde, hem de faşist diktatörlüğü izleyen 6 yıl boyunca işçi sınıfının bağımsız bayrağını en yüksekte tutmuştur. Bu bağımsızlığın biricik güvencesi olan ideolojisinden ödün vermemiş, bağımsız ideolojinin maddi güç halinde somutlandığı bağımsız örgütlenmesinden bir an olsun geri durmamıştır.

Önümüzdeki görevlerin üstesinden gelmemizin de gerçek teminatı Partimizdir. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, işçi sınıfımızın politik mücadelesindeki ideolojik ve örgütsel önemini, son yılların deneylerinden geçerek kanıtlamıştır. Bu olgu önümüzdeki mücadelemiz için başlıca güven kaynağıdır. Ve inanıyoruz ki, sadece Partimizin bugünü ve yarını açısından değil, tüm bilimsel sosyalist hareketin geneli açısından da bu olgu büyük önem taşımaktadır.

Politbüromuz altı yıldır faşizm altında canını dişine takarak Parti görevlerini yerine getiren, bilimsel sosyalizmi yayınlarıyla, politikalarıyla, propaganda ve ajitasyonlarıyla, işçi sınıfı içindeki, diğer toplum kesimlerindeki tüm çalışmalarıyla kitlelere götürmek ve anti—faşist mücadeleyle bilimsel sosyalist mücadeleyi birleştirmek, anti—faşist mücadeleyi daima sosyalizme ve sosyalist ideallere bağlı tutmak için fabrikalardan hapishanelere kadar varını yoğunu ortaya koyan ve sosyalizmin onurunu taşımayı hak eden tüm yoldaşlarımızı selamlar ve geleceğin ancak böyle özverili mücadeleler üzerine kurulabileceğinin altını bir kere daha çizer.

SBKP Olağan 27. Kongresinin Toplantıya Çağrılması, Hazırlığı ve Gerçekleştirilmesi İle İlgili Görevler Üzerine

Mihail Gorbaçov

SBKP Merkez Komitesi Plenumu, 23 Nisan 1985'de, Moskova'da toplandı. SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov, Plenuma "SBKP olağan 27. Kongresinin toplantıya çağrılması, hazırlığı ve gerçekleştirilmesi ile ilgili görevler üzerine" bir rapor sundu.

Aşağıdaki belge İLKE Dergisi'nin daha önce yayınlanması gereken 84. sayısı için çevrilmişti. Dergi'nin bu sayısı gecikince, Dergi'yi yurt içindeki ve yurt dışındaki okuyucularımıza iletemedik. SBKP 27. Kongresi'ne hazırlık niteliğindeki görevleri özetleyen bu belge, geçtiğimiz 25 Şubat'ta toplanan Kongre ve Kongre'nin görevleri açısından önem taşımaktaydı. Nitekim 27. Kongre'de tartışılan konular ve alınan kararlar, benimsenen eylem programı bu doğrultuda oldu. Dolayısıyla, bu belgenin güncelliğini yitirmediğini düşünerek yayınlamayı uygun bulduk.

İLKE

Yoldaşlar! Partimiz, Sovyet halkı, sosyalist ülkelerin halkları ve tüm ilerici insanlık, dün, Vladimir İlyiç Lenin'in 115. doğum gününü kutladı.

Lenin'in öğretisinin ne kadar doğru olduğunu bizzat tarih ve yaşam ortaya koymaktadır. Onun öğretisi, bizler için daima bir eylem kılavuzu, bir ilham kaynağı, ilerleme stratejimizi ve taktiklerimizi belirlemede şaşmaz bir pusula olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

Lenin, komünistlere, her zaman ve her yerde emekçilerin çıkarlarından yola çıkmayı, yaşamın içine dalmayı, sosyal olguları gerçekçi ve sınıfsal açıdan değerlendirmeyi, sürekli ve yaratıcı biçimde komünizm ideallerinin gerçekleştirilmesi için en uygun yolları aramayı öğretti. Bugün, yaptıklarımızı ve tasarılarımızı Lenin'e, onun yüce fikirlerine bakarak değerlendiriyor, onun vasiyeti doğrultusunda yaşıyor ve çalışıyoruz. Plenumumuz, büyük siyasi öneme sahip şu konuları ele almak durumundadır: Olağan 27. Parti Kongresinin toplantıya çağrılması, hazırlığı ve gerçekleşmesi ile ilgili görevler.

Politbüro, SBKP tüzüğü uyarınca olağan Parti Kongresini, 25 Şubat 1986 tarihinde toplantıya çağırmayı önermiştir. Kongre için önerilen gündem şöyledir:

1– SBKP Merkez Komitesi raporu ve Parti'nin görevleri.

2– SBKP Merkez Denetleme Kurulu raporu.
3– Yeni SBKP programı.
4– SBKP tüzüğünde değişiklikler.
5– 1986-1990 arası ve 2000 yılına dek SSCB'de ekonomik ve sosyal gelişmenin ana hatları.
6– Merkez parti organlarının seçimi, SBKP MK ve SBKP Merkez Denetleme Kurulu raporları ile sosyo-ekonomik gelişimin ana hatları üzerine raporlar ve tartışmalar öngörülmektedir. Yeni program ve SBKP tüzüğündeki değişikliklerin özü MK raporunda açıklanabileceğinden, bunlarla ilgili ayrı raporlar hazırlamaya gerek kalmayacaktır.

Parti Kongresine her 3670 komünisti temsilen bir delegenin, yani toplam 5000 kişinin seçilmesi öneriliyor. Böylece tüm parti örgütleri temsil edilecek, aynı zamanda bu örgütlerin sosyal ve ulusal yapıları Kongreye tam anlamıyla yansıtılmış olacaktır.

Parti Kongresine kadar kalan on ay içinde bize, 26. Kongreden bu yana katedilen yolun etraflıca irdelenmesi, gerçekçi bir değerlendirmesinin yapılması, bundan sonraki gelişim perspektifinin, iç ve dış siyasi görüşlerin saptanması düşmektedir. Öncelikle yapılması gereken yeni SBKP Programı, gelecek beş yıllık dönem ve yüzyılın bitimine kadarki gelişimin ana hatları gibi belirleyici öneme sahip belgelerin hazırlanmasıdır. Bu belgeler, SBKP MK Plenumunda, daha sonra da Parti içinde ve ülkede etraflı biçimde tartışılmalıdır. Parti örgütlerinde üst kademelerde yapılacak düzenlemelerin ve seçimlerin önemle ele alınmasına ve 11. Beş Yıllık Plan'ın başarıyla sonuçlanmasına azami dikkat sarfedilmelidir.

Kısaca, hepimizi yorucu ve çok yönlü bir siyasi, ekonomik, örgütsel ve ideolojik-teorik çalışma bekliyor.

Bugün, 26. Parti Kongresinde ve onu izleyen MK Plenumlarında çizilen stratejinin sürdürüleceğini yeniden vurguluyoruz.

Lenin'in süreklilikten anladığı, mutlak bir ileri hareket, yeni sorunların açığa çıkarılması ve çözümü, gelişimi engelleyen herşeyin bertaraf edilmesi demektir. Bu Leninist geleneği şaşmadan sürdürmek, Parti politikamızı ve genel çizgimizi gelişkin sosyalist toplumu mükemmelleştirmek doğrultusunda zenginleştirmek ve geliştirmek zorundayız.

Önümüzdeki 27. Parti Kongresi, kuşkusuz ülkemizin gelişiminde bir kilometre taşı olacaktır. Tartışılacak konuların birinci derecedeki önemi, yaşadığımız dönemin niteliği, toplumun önündeki sorunların yeni ve geniş boyutlu olması, Kongrenin önemini ortaya koyuyor. Bütün bunlar Kongre öncesi çalışmaların ağırlığını artırmakta, ortaya çıkan durumun esaslı bir dökümünün yapılmasını, cesur kararları ve enerjik bir tavrı gerekli kılmaktadır.

Ülke, toplumsal yaşamın tüm alanlarında büyük başarılar elde et-

miştir. Yeni toplumsal düzenin avantajlarından güç alarak, kısa bir tarihi dönemde, ekonomik ve sosyal ilerlemenin zirvelerine tırmanılmıştır. Sovyetler Birliği, bugün güçlü, her bakımdan gelişmiş bir ekonomiye, nitelikli işçilere, uzmanlara ve bilim adamlarına sahiptir. Sanayiin, bilim ve teknolojinin bir çok alanında, dünyada başı çekmekteyiz.

Sosyal yaşamda köklü değişimler gerçekleşti. Tarihte ilk kez, çalışan insan ülkesinin efendisi oldu, kendi kaderini belirleme olanağına kavuştu. Bu sayede, çalışma hakkı ve bu hakkın gelişimi, toplumun kişiye doğumundan yaşlılığına dek ihtimam göstermesi, manevi kültüre daha yaygın katılım, kişi onuruna ve haklarına saygı gösterilmesi, çalışanların toplumun sevk ve idaresine yaygın katılımı sağlanmıştır.

Tüm bunlar, sosyalist yaşam biçiminin kalıcı değerleri, silinmez hatlarıdır. Siyasi dengenin, sosyal iyimserliğin ve geleceğe güvenin ise en önemli kaynağıdır.

Sovyet insanları, haklı olarak bunlardan gurur duyuyor. Ancak yaşam ve yaşamın dinamiği, daha başka değişiklikleri ve dönüşümleri, toplumsal gelişimin, kelimenin en geniş anlamıyla yeni bir niteliğinin gerekliliğini dayatmaktadır. Herşeyden önce üretimde bilimsel ve teknik bir yenilenme sağlamak, dünyadaki en yüksek iş verimi düzeyine ulaşmak gerekiyor. Toplumsal ilişkileri, ilk planda da ekonomik ilişkileri yetkinleştirmek, gerek iş ortamında, gerekse insanların maddi ve manevi yaşam koşullarında köklü değişimleri gerçekleştirmek gerekiyor. Yine, siyasi ve toplumsal kuruluşlardan oluşan tüm sistemin harekete geçirilmesi, sosyalist demokrasinin ve halkın kendi kendini yönetmesinin daha da pekişmesi gerekiyor.

Sovyet toplumunun bundan sonraki gelişimi, büyük ölçüde ülke ekonomisindeki nitel değişimlere, ekonominin yoğun şekilde büyümesine ve verimlilikteki çok yönlü bir artışa bağlı olacaktır. Ülke ekonomisindeki durum ve gelecekteki görevler, bu ölçütlerden yola çıkılarak belirlenmelidir.

Bilindiği gibi son yıllarda ülkemizin ekonomik gelişmesinde başarıların yanısıra, artan oranda olumsuz eğilimler ve pekçok güçlükler ortaya çıktı. 1983 yılından bu yana, Partinin aktif çalışması sayesinde ülke ekonomisinin birçok alanında geri kalmışlık telafi edilerek, durum bir miktar düzeltildi.

Güçlüklerin nedeni nedir? Bu sorunun yanıtı, kavrayacağınız gibi, Parti için ilkesel öneme sahiptir.

Elbette, bir sıra doğal ve dış etkenin rolü oldu. Ancak esas sorun, üretimin gelişimindeki nesnel koşulların değişimini, gelişimin artan bir hızla yoğunlaşması gereğini ve ekonomiyi yönetme yöntemlerindeki değişmeyi zamanında gözönüne almamakta ve ekonomik alandaki geniş çaplı önlemleri ele alırken ve bunları uygularken yeterince kararlı dav-

ranmamakta yatmaktadır. Bu sonuncusu, özellikle çok önemlidir.

Yoldaşlar, ortaya çıkan durumun esaslı ve ayrıntılı bir analizini yapmalı, bundan en ciddi sonuçları çıkarmalıyız. Ülkenin tarihi kaderi, günümüz dünyasında sosyalizmin konumu, birçok bakımdan önümüzdeki sorunlara hakim olmamıza bağlıdır. Bilimsel teknik devrimin kazanımlarını geniş bir şekilde kullanarak ve böylece sosyalist ekonominin yönetim biçimlerini, günümüzün şartları ve ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirerek, sosyo-ekonomik ilerlemeye önemli bir ivme kazandırmalıyız. Başkaca bir yol yoktur.

Bugün, sosyalizm ve komünizm davasının başarısı buna bağlıdır. Tarihin bu olağanüstü önemdeki döneminde, Parti, Merkez Komitesi ve tüm Parti örgütleri omuzlarında böyle bir sorumluluk taşımaktadır. Biz komünistler, bu sorumluluğun, zamanın bize dayattığı büyük görevlerin üstesinden gelmeye mecburuz. Bugün esas sorun şudur: Ülkede ekonomik kalkınmaya nasıl ve hangi yollarla ivme kazandırılabilir? Politbüroda bu soruyu tartıştığımızda, reel olanakların mevcut bulunduğu sonucuna vardık. Büyüme hızını önemli oranda artırma görevi, yerine getirilemeyecek bir görev değildir. Yeter ki tüm çalışmamızın ağırlığını, ülke ekonomisinin verimliliğinin artmasına ve bilimsel teknik ilerlemenin ivmelendirilmesine verelim; yönetim, planlama, yapı ve yatırım politikasına yeniden biçim verelim, heryerde örgütlülük ve disiplini artıralım, çalışma üslubunu temelden düzeltelim.

Plenuma katılanların bu görüşleri destekleyeceğine inanıyorum. Eğer örgütsel, ekonomik ve sosyal kaynaklar sonuna dek kullanılırsa, öncelikle insan faktörü harekete geçirilir ve herkesin, işyerinde dikkatle ve vargücüyle çalışması sağlanırsa, nispeten hızlı bir sonuç elde edilebilir. Bu alanda ne büyük kaynakların bulunduğu, SBKP MK'nin işçiler, ekonomi yöneticileri, uzman ve bilim adamlarıyla yaptığı son danışma toplantısında konu edildi. Toplantıya katılanlar, eğer gerekliliği kavranırsa, sadece kollektiflerin ve yöneticilerinin kendilerine biraz daha çekidüzen vermeleri ve daha iyi çalışmaya başlamalarıyla, iş verimliliğinin kısa zamanda, bazen beş yıllık bir plan dönemi için konan hedeflerle karşılaştırılabilecek ölçüde artırılabileceğini vurguladılar.

Böyle kaynaklar her fabrikada, her şantiyede, her kolhoz ve sovhozda vardır. Kimse bunu bizzat o iş kollektifinden, o Parti örgütünden ve ekonomik yöneticisinden daha iyi bilemez. Dolayısıyla birçok şey onların iş anlayışlarına, aktifliklerine; insanları, üretimin büyümesi ve verimin artması için tüm olanakları sonuna dek kullanmaya sevketme becerisini gösterebilmelerine bağlı. Sorumluluk ve disiplin meselesinin önemli bir yönü de hammaddeler ve yakıtlar ile montaj parçalarını zamanında ve eksiksiz bir şekilde teslim etmek, ulaşım araçlarını hazır tutmak, vs.'dir. Bu alanlarda sorumlu olan ve hesap verebilecek kişiler

vardır. Sözleşme disiplininin pekişmesi konusunda ülke ekonomisinde belli bir dönüşüm görülüyor. Sözleşme yükümlülükleri saptanırken, somut koşullar düşünülüp gerekirse alçakgönüllü hedefler konmalı, böylece bu disiplin garanti altına alınmalıdır.

Kararlılıkla ele alınması gereken bir başka kaynak ise, savurganlık ve israfa karşı mücadeledir. Birçok bakanlık ve fabrika yöneticisi, devletten mümkün olduğunca yatırım, makina, hammadde ve yakıt "koparmaya" çalışıyor. Bir taraftan da bu kaynakları amaca uygun kullanmıyor, sık sık sorumsuzca davranıyorlar. Varolan donanım bazen hiç çalışmıyor ya da tam kapasiteyle işlemiyor.

Ya inşaat yatırımları ne alemde? Birçok inşaatın yapım süresi uzadıkça uzuyor. Böylece küçümsenmeyecek oranda maddi değer askıya alınmış duruyor. Planlanan kapasite artışı gecikiyor ve ülke ihtiyaç duyulan ürünleri zamanında elde edemiyor.

Temel üretim fonunu harekete geçirme planı, tatminkar bir sonuca ulaşmadı. Fabrika ve şantiyelerin depoları, kurulamayan donanımlarla doldu. Çimento, kömür, mineralli gübre, tahta, tarım ürünleriyle gıda maddelerinin taşınmasında, depolanmasında ve kullanılmasındaki ihmalkarlık, ağır bir maddi değer kaybına yol açtı.

Bu savurganlığa biran önce son vermek lazım. Her halde çağrı yapmakla bu iş hallolmaz. Zaten yeterinden fazla çağrı yapıldı. Gerekli olan tüm maddi değerlerin korunması ve amaca uygun kullanımı için somut kişilerin sorumluluk alması, aynı zamanda bu sorumluluğun yasal temellerinin de oluşturulmasıdır. Her fabrikada, her şantiyede, her kolhoz ve sovhozda, her kuruluşta buna uygun bir düzen yaratılmalıdır. Yoksa ne rasyonel bir ekonomi yönetimi, ne de ekonominin verimliliğinde bir artış sözkonusu olabilir.

Parti, ülke ekonomisini güçlendirecek ve yaratılan potansiyelin daha iyi kullanımını sağlayacak esas manivelanın bilimsel teknik ilerlemenin esaslı şekilde hızlandırılması olduğu görüşündedir.

Haziran ayında SBKP MK, bu konunun tartışılacağı özel bir danışma toplantısı yapacaktır. Ben bugün konuyla ilgili bazı ilkesel düşünceleri dile getireceğim. Bilimsel teknik ilerleme çoğu branşta çok yavaş gerçekleşiyor. İşin aslına bakarsak, evrimci bir gelişme oluyor. Halen kullanılmakta olan teknolojilerin yetkinleştirilmesine, makina ve donanımların kısmen modernleştirilmesine dayanan bir gelişim bu. Elbette böyle önlemler de belli bir verim veriyor, ancak bu çok kısıtlı. Gündemde daha ziyade devrimci dönüşümler var: En yüksek verimi sağlayan tamamen yeni teknolojik sistemlere, en genç neslin tekniklerine geçişi gerçekleştirmek. Meselenin temelinde, ülke ekonomisinin tüm dallarını bilim ve teknikde elde edilen en son bulgulara dayanarak yeniden donatmak yatıyor.

Ülkenin üretim araçlarının son zamanlarda iyice eskimiş olması ve tesislerin yenilenmesi için ayrılan fonun azalması da sorunun güncelliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle başlıca meselelerimizden biri, 12. Beş Yıllık Plan Döneminde, donanımları yenilemek için ayrılan fonu önemli oranda artırmak olmalıdır. Bu konuda son sözü makina yapım sanayii söylemelidir. Bu sanayii gelişimine öncelik verilmeli, büyüme hızı daha 12. Beş Yıllık Plan Döneminde birbuçuk, iki misline çıkarılmalıdır. Esas görev, ileri teknolojileri başlatabilecek, işverimini birkaç misli artırabilecek, malzeme sarfiyatını düşürebilecek ve randımanı yükseltebilecek en yeni makina ve cihazların üretimine geçmektir. Bilimsel-teknik ilerlemede katalizör vazifesi gören takım tezgâhları sanayiini yetkinleştirmeye, bilgisayar tekniği, alet yapımı, eloktro-teknik ve elektronik alanlarındaki gelişmeyi hızlandırmaya özel bir dikkat gösterilmelidir.

Bu görevler ışığında, mühendislik işi yine çekicilik kazanmalıdır. Şu anda bu böyle olmuyor. Ustaların, mühendislerin, konstrüktör ve teknokratların rolünü ve saygınlığını artırmak, yaptıkları işi maddi ve manevi olarak daha çekici hale getirmek zorundayız. Bilimsel teknik ilerlemenin hızlanması ve üretim randımanının hızla büyümesi, ancak ürün kalitesinin kesin bir şekilde düzeltilmesiyle beraber düşünülebilir. Ürün kalitesinin çağdaş teknik, ekonomik, estetik parametrelerle ve tüketicilerin talepleriyle uyuşmaması, ya da bazen belirgin şekilde bozuk olması özünde maddi kaynakların çalınması, halkın emeğinin heba edilmesi demektir. O yüzden ekonomi politikasının odağında ürün kalitesinin her bakımdan yükseltilmesi yer almalıdır. Kalite, ve yine kalite; işte bugünkü şiarımız. Nitelik meselesi çözülürse, nicelik meselesi de çözülebilir. Ülkenin çağdaş teknik cihazlara duyduğu ihtiyacın ve halkın çeşitli mallara olan talebinin karşılanması, ülke ekonomisinde darboğazların aşılması için tek emin yoldur.

Hangi soruna el atarsak atalım, ekonomiye nasıl yaklaşırsak yaklaşalım, neticede herşey yönetimi ve ekonomi mekanizmasını ciddi bir şekilde düzeltmemiz gerektiğini ortaya koyuyor. SBKP MK'nin işçiler ve ekonomi yöneticileriyle yaptığı son toplantıda, yine ZIL Otomobil Fabrikasını gezisi sırasında buna bir daha kani olduk. Toplantıya katılanlar endişelerini, üzücü buldukları yönleri dile getirdiler: Yetkin olmayan bir yönetim sistemi kılı kırk yaran yönetmelikler ve fazla miktarda kağıt yığınının çalışma koşullarını ne denli karmaşıklaştırdığından söz ettiler. Bu durumdan ancak bir çıkış yolu var: O da, derhal yönetim sorunlarıyla ilgili enerjik önlemler almak.

Şimdi ekonomi mekanizmasının yeniden yapılandırılması kavramı üzerine oldukça açık bir görüşe sahibiz. Stratejik sorunların çözümünde merkeziyetçiliği daha da geliştirmenin yanısıra, fabrikaların haklarını ve

bağımsızlıklarını cesurca genişletmek, hesap işlerini ekonomik bir şekilde yürütmeyi yerleştirmek ve bu temel üzerinde iş kollektifinin sorumluluğunu ve işin sonuçlarına ilgisini artırmak gerekiyor.

Bu konuda, şu anda da sürmekte olan geniş çaplı deney, hiç de kötü sonuçlar vermiyor. Ancak, bunlar bizi yine de tam anlamıyla tatmin etmemekte. Şu anda gelinen aşama, deneme devresinden, artık tek ve ortak bir ekonomi ve yönetim sistemine geçişi gerektirmektedir. Fakat bunun anlamı şudur: İşin pratikte yeniden biçimlenmesi ekonomi yönetiminin en üst düzeylerinde de başlamalı, iş, öncelikle sosyo-ekonomik ve bilimsel-teknik görevleri çözmeye, bilim ve üretimin nasıl etkin bir şekilde işbirliği içine gireceğini aramaya yönelmelidir.

Yaşam, yönetimin ana unsuru olan planlamadan, her geçen gün daha fazla şey bekliyor. Planlama, üretimin yoğunlaşması, ilerici ekonomik çözümlerin gerçekleşmesi, dengeli ve dinamik bir büyümeyi garantilemek için aktif bir araç olmalıdır. Aynı zamanda, üretim birimleri ve fabrikalar veri bolluğundan kurtarılmalı, daha geniş ekonomik normlar geçerli olmalı, böylece insiyatife ve girişimcilik ruhuna yeşil ışık yakılmalıdır.

Yönetim yapılarının örgütlenmesini yetkinleştirmenin, gereksiz yönetim kademelerini ortadan kaldırmanın, mekanizmayı basitleştirmenin ve iş verimini artırmanın tam zamanıdır. Bu, aynı zamanda, bazı yönetim kademeleri gelişime engel olan bir konuma geldikleri için de önemlidir. Parti ve hükümetin kararlarını aklına estiği gibi yorumlayan ve fabrikaların bağımsızlığını zedeleyen talimat, karar ve yönetmeliklerin sayısını kesin bir şekilde azaltmak gerekmektedir.

Ekonomik muhasebe ilkelerini tüm önemli üretim birimlerinde ve her işyerinde uygulamaya sokmak çok önemlidir. Bu, üst düzeydeki yönetim sistemini yetkinleştirmek için alınan önlemlerin alt düzeydeki işin örgütlenmesinin kollektif biçimlerinin geliştirilmesi ve özendirmelerin düzenlenmesiyle kaynaştıracak, çalışan halkın aktifliğinin artmasını mümkün kılacaktır. Yine, en az bunlar kadar önemli olan birşey de, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerlemenin düzenlenmesinde, emekçilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında Cumhuriyetlerin ve yerel organların sorumluluğunun artırılmasıdır. Bu doğrultuda elbette, yerel organların haklarını daha da genişletmek, üretimin gelişmesine, kaynakların kullanımına, halkçı hizmet alanlarının yayılmasına olan ilgilerini ve girişimlerini güçlendirmek gerekmektedir. Sonuç olarak, taban, kendi yetki alanına giren her sorunun çözümünde bütün sorumluluğu taşımalı, bir yerlerden bulup buluşturma kafasını hızla bir kenara bırakmalıdır.

Yoldaşlar! SBKP, ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasının hızlandırılmasındaki en büyük anlamı, kararlı bir şekilde ve adım adım halkın refahını artırmada, Sovyet insanının yaşamını her yönden iyileştirme-

de, kişiliğin harmonik gelişimi için uygun koşulları yaratmada görmektedir. Maddi ve manevi ürünlerin dağıtımında sosyal adaletin pekiştirilmesi, ekonomi gelişirken, verim artırılırken, sosyal unsurlara daha fazla ağırlık verilmesi rotasında şaşmadan ilerlenmelidir. Bu rota, Sovyet insanları tarafından bir bütün olarak onaylanıyor ve destekleniyor. Şimdi yapılması gereken, eşitlemeci dağıtım mekanizmasından, haksız kazançtan, toplumumuzun ekonomik normlarına, ahlaki ideallerine ters düşen tüm olgulardan kaçınmak için gerekli, somut ve etkin önlemleri ortaya koymaktır. Her emekçinin, her ekibin maddi durumu, çalışmasının sonuçlarına doğrudan bağımlı olmalıdır. Sosyalist yaşam biçimine, komünist ahlakımıza yabancı olan her olumsuzlukla Parti, bundan böyle de kararlılıkla mücadele edecektir.

Şu sıralar, sosyal bir program hazırlanmaktadır. Parti, bu programı 27. Kongreye sunacaktır. Burada da, özel bir itina gerektiren acil görevler bulunmaktadır. Bunlar, özellikle, yiyecek programının hayata geçirilmesiyle ilgilidir. Son yıllarda, tarımsal kalkınmada olumlu değişiklikler oldu. Halkın besin maddeleri ihtiyacı biraz daha iyi karşılanabiliyor. Ancak henüz, koyduğumuz hedeften oldukça uzağız. Kolhozlar ve sovhozlar, imalat sanayii, besin üretimini önemli ölçüde artıracak olanaklara sahip. Sorun, üretimi daha dikkatli yürütmek, mevcut potansiyeli verimli bir biçimde kullanmaktır.

Bazen yerel organlar, yiyecek ve özellikle de yem sağlanması işini ve çabasını merkeze bırakmaya çalışıyorlar. Böylesi bir uygulama kabul edilemez. Hem kolhoz ve sovhozlarda hem de yurttaşların ve işletmelerin kişisel yan üretim birimlerinde tüm kaynakların gıda üretimini artırmak için en tam şekilde kullanılması bir görev olmalıdır.

Yoldaşlar, kısaca, gıda maddeleri programının yerine getirilmesi için daha çok çalışmak zorundayız. Bu programı, Tarım Endüstri Kompleksi içindeki ileri aşamalarda ürün işleyen fabrikaları geliştirmeye, bunları kolhoz ve sovhozlarla daha sıkı bağlar kurmaya yönelten somut önlemlerle tamamlamalıyız. Politbüro, SSCB Devlet Planlama Komitesine ve sorumlu bakanlıklara gerekli talimatları vermiştir. Bu organlar, şimdi tam bir sorumluluk bilinci ve ciddiyeti içinde görevlerini yapmalıdır.

Tarım Endüstri Kompleksinin yönetimi de yetkinleştirilmeye muhtaçtır. Burada da birçok şeye daha el atılmadı. Çeşitli yerel ve bölgesel birlikler, kendi kısımlarının çıkarlarının etkisiyle karmaşık bir tarımsal kalkınmanın ve ona bağlı dalların getirdiği sorunları bazen gereken koordinasyon içerisinde çözememektedir. Ülkenin bir sahibi olduğuna ve Tarım Endüstri Kompleksinin gıda maddeleri programının yerine getirilmesiyle ilgili tüm sorumluluğu taşıdığına inanıyorsak, ki sanıyorum bundan kimsenin kuşkusu yok, Tarım Endüstri Kompleksinin tüm ka-

demelerini tek bir bütün halinde yönetmeyi, planlamayı ve finanse etmeyi mümkün kılan önlemler almak gerekmektedir. Bunu zaten sizlerle beraber SBKP MK Mayıs Plenumunda (1982) kararlaştırmıştı.

Sanayi ürünlerine, hizmet sektöründeki ihtiyaca cevap vermek, pazara gerekli ürünleri verebilmek, malların kalitesini yükseltmek ve çeşidini artırmak, fiyat sistemine daha büyük bir esneklik getirmek, satış kültürünü geliştirmek için yapılacak çok şey var. Tüketim maddeleri üretimi ve hizmet sektörünün gelişmesi ile ilgili kapsamlı bir program tüm bu sorunların çözümüne yardımcı olmalıdır. Bu program, kaliteli elbise ve ayakkabı, çağdaş, dayanıklı tüketim malları ve ticari mallar üretiminin önemli oranda artmasını, hizmet sektörünün çok çeşitli dallarının gelişmesini öngörmektedir.

Program, yakında onaylanacaktır. Aynı zamanda, bildiğiniz gibi MK ve SSCB Bakanlar Kurulu programın kimi yönleri üzerine kararlar aldı. Burada sözkonusu olan, ayakkabı üretiminin artması, yerel endüstrinin, konut yapımı ve onarımı için verilen hizmetlerin geliştirilmesi, telefon ağının büyütülmesidir. Sovyet insanlarının yakın bir gelecekte iyiye doğru değişiklikleri hissetmeleri önemlidir.

Talep yapısında şu anda gerçekleşmekte olan değişiklikleri hesaba katmamazlık edemeyiz. Emekçiler, konutlarını, kültürel ve sosyal ilişkilerini düzenlemek için, turizm ve başka şeyler için daha fazla para harcamak istiyorlar. Böylesi istek ve ihtiyaçlar daha iyi giderilmelidir. Bu, devlet için de bir avantajdır. Ancak, bu konuda olanaklardan pek yararlanılmıyor. Örneğin, küçük bahçe kolonilerini ele alalım. Halkta geniş ilgi uyandıran yararlı bir konu, yine de hâlâ layıkıyla bir gelişme gösteremediler. Küçük bahçelere, bahçeli evlere yapı malzemesine ve araçgerece olan ihtiyaç yeterince karşılanmamakta. Politbüro, konuyu ayrıntılarıyla ele aldıktan sonra, insanların ihtiyaçlarını en üst derecede karşılamaya ve gerekçesiz engelleri ortadan kaldırmaya yönelik önlemleri almıştır.

Toplumun ve her insanın yaşamında, dolayısıyla partinin de sosyal politikasında, sağlık ve halk eğitimi gibi konular giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu hayati ürünleri, tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sunmada epey yol katettik. Ancak, bugün onların gelişiminde de bizi yeni ödevler bekliyor.

Bugün baktığımızda, sağlık hizmetlerinin maddi teknik temelini, tıbbi danışmanlığın niteliğini ve halkın ilaç ihtiyacının karşılanma düzeyini önemli ölçüde iyileştirmek gerekiyor. Bu alanda ciddi önlemlerin gereği, kısa bir süre önce Politbüro'da sözkonusu edildi. 12.Beş Yıllık Plan'da, bunların gözönüne alınması gerekir.

Bir okul reformuna başladık. Ülkenin geleceği için bunun önemi yeterince anlaşılamamaktadır. Şimdi karşıkarşıya bulunulan görevleri

sadece biçimsel değil, somut olarak ele almak ve derslerin niteliğini, yetişen nesillerin eğitimini, onların topluma yararlı işlere hazırlanmasını çok daha iyi gerçekleştirmek gerekiyor. Köklü bir şekilde ele alınması, çözümü için çeşitli yollar bulunması gereken birçok başka sorun daha var. Emektar işçilerin, özellikle de uzun zamandır emekliliğe ayrılmış bulunanlarının maddi konumlarının düzeltilmesi, genç ailelerin yaşam koşulları, ana ve çocuğun korunması gibi konular örnek olarak gösterilebilir. Elbette, konut sorunu gibi sosyal bir sorunun çözümü için, daha fazla çaba göstermeye devam edilmeli, böylece ilerde her aileye kendine ait bir konut ya da rahat bir ev verilmelidir.

İnsanı, onun işini, maddi refahını ve dinlenmesini ilgilendiren herşeye dikkatle eğilmeliyiz. Siyasetin anahtarı bizim için budur.

Şimdi de, mevcut sorunlara, yıllık planın yerine getirilmesine geçelim. Başlangıç memnunluk verici değildi: İlk üç ayda endüstri üretiminde sadece yüzde ikilik bir artış oldu. Özellikle petrolde, madende, enerji ekonomisinde ve taşımacılık sektöründe büyük ölçüde geri kalınmaktadır. İş veriminin büyüme oranı düşmektedir. İşletme masrafları, kağıt ve diğer verilerde de gidişat pek farklı değil. Nisanda durum biraz düzeldi. Ancak, kalan sekiz ayda farkı telafi etmek için çabaların artırılması lazım. Açıkca söylemek gerekirse, bu kolay bir görev değil. Yine de mesele şu ki: 1985 Planı, hiçbir düzeltme yapılmadan yerine getirilmelidir. Sosyalist yarışma, tüm örgütsel ve siyasi çalışma, buna göre yönlendirilmelidir.

Ülkedeki emekçileri sorumlulukla dolu görevler beklemektedir. Ülkenin başarılarına sevinebileceği bir çalışma göstermeleri gerekmektedir.

Aynı zamanda, gelecek yıl ve 12. Beş Yıllık Plan Dönemi için yapılacak planları en elverişli şekilde biçimlendirmeliyiz. Bu nedenle yakın gelecekteki plan hedeflerini ve normları bakanlıklara, resmi dairelere, üretim birliklerine ve fabrikalara göndermeyi örgütleyebiliriz. Bu bize ayrıca, iş kollektiflerinin, kaynakları daha iyi kullanma konusundaki önerilerini bütünüyle dikkate alma olanağı verecek, esas önemlisi de gelecek yıl için yani 12. Beş Yıllık Plan Dönemi başlarken enerjik ve iyi hazırlanmış bir başlangıç temin edecektir.

Yoldaşlar! Günümüzde, yaşamımızın her alanını ilgilendiren karmaşık ve büyük görevlerin üstesinden, ancak halkın canlı yaratıcılığına, onun birliği, yetenek ve emeğine dayandırıldığı takdirde gelinebilir. Milyonlarca emekçiyi görevlerin yerine getirilmesi için seferber etmeliyiz. Kararlı bir şekilde, işçi sınıfının, köylülüğün ve aydınların girişim ve enerjilerinin, sosyalist toplumun tükenmek bilmez olanaklarını sonuna dek geliştirmeliyiz. Her yararlı girişimi daha aktif biçimde desteklemeliyiz.

Lenin'in Partisi, komünistlerin partisi her zaman olduğu gibi bugün

de halkın önsaflarında yürümektedir. Bugün Parti, ülkenin sosyo-ekomik kalkınmasını hızlandırmak için, tüm halkın hareketini yönetmeyi üstlenmiştir. Bu meyanda, her Parti örgütünün, her komünistin yakın ve uzak geleceğin hedefleri için mücadele etmesi gerekmektedir.

Parti Kongresi'ne hazırlık, önümüzdeki raporlar ve seçimler, her bakımdan, komünistlerin aktivite ve sorumluluğunu, Parti örgütlerinin mücadele ruhunu yükseltmeye, onların yığınlarla bağlarını pekiştirmeye ve nihayet Parti'nin önderlik rolünü artırmaya katkıda bulunmalıdır.

Raporlar ve seçimler, Parti'nin ana potansiyeli olan temel örgütlerde başlıyor. Parti'nin politikası, buralarda somut eylemlere dönüşür. Başarılarımız, eksikliklerimiz, olanaklarımız ve ihtiyatlarımız, buralarda çok daha net olarak görülür. Bu nedenle, komünistlerin toplantılarında yapılan işlerin Leninist tarz ve tutumla, hatalı idealize etmelere, boş sözlere yer vermeden özetlenmesi, olumlu deneyimlerin dikkatlice toplanması, eksikliklerin korkusuzca ortaya çıkarılması, üretimi artırmanın, ekonomide verimi yükseltme ve iyileştirmenin olanaklarının ve somut yollarının sergilenmesi çok önemlidir.

Temel örgütlerdeki toplantılar nesnel, eleştiri, özeleştiri ve Bolşevik samimiyet ortamı içinde geçmelidir. Kollektifin yaşamıyla ilgili yakıcı sorunlar ile işi frenleyen herşeyi bertaraf etmenin yolları tartışılmalıdır. Bu konuda elden gelen çabayı göstermek, her parti komitesinin görevi olmalıdır. Her parti üyesinin, öneride bulunma ve düşüncesini söyleme gibi tüzüksel haklardan sonuna dek yararlanması, hiçbir eleştirel açıklamanın gözardı edilmemesi sağlanmalıdır.

Şu sıra, düzen ve disiplinin pekişmesi özellikle günceldir. Üretimde, hizmet sektöründe, toplumsal ve özel yaşamda, her işyerinde, her köy ve şehirde düzenin sağlanmasının gerekliliğini Sovyet yurttaşları her bakımdan kavramıştır. Böyle bir düzenin ülkemizde kendisini kabul ettirmesi için herşeyi ortaya koyacağız.

Halkın düzenin pekişmesine yönelik önlemleri nasıl oybirliği ile onayladığını, ne kadar ağırlıklı sonuçların alındığını hayat gösterdi. Ama, açıklıkla da söylemek gerekiyor: Son zamanlarda, bu son derece önemli sorun üzerindeki dikkat azalmıştır. Kollektif yöneticilerinden bu konuda daha sıkı hesap sorulmalıdır; zira disiplin konusunda kişisel sorumluluk onlardadır. İşletme yöneticileri, çalışanların disiplinsizliklerini, alt kademedekilerin de onların başarısızlıklarını maruz göreceklerini umarak, bağışlamaktadırlar. Böyle olgulara sık sık rastlıyoruz. Böylesi bir karşılıklı affetme psikolojisini hoş görmeyeceğiz. Disiplin ve düzeni pekiştirmek için vazgeçilmez bir başka koşul daha var. Herkes, kendi işi ile ilgilenmeli ve asıl görevlerini itinayla yerine getirmelidir. Parti görevlileri ekonomi yöneticisinin, mühendis odacının yerini alırsa, bilim adamı bir sebze ambarında, dokumacı bir hayvan çiftliğinde çalışırsa, hiç-

bir alanda tatmin edici sonuçlar elde etmek mümkün olmaz. Ne yazık ki, bugün bu durumla çokca karşılaşıyoruz. Elbette, böyle bir durum hemen ortaya çıkmıyor. Kimi yerde belli zorluklara bağlı olarak oluşuyor ve bugünden yarına da çözümü mümkün olmuyor. Yine de, buna bir çözüm yolu bulunmalıdır. Ancak o zaman kendimizi, sorumsuzluktan ve düzensizlikten kurtarabiliriz.

Önümüzdeki semt, şehir, vilayet ve bölge parti konferanslarından daha güçlü bir ses, daha büyük bir nesnellik ve daha sağlam bir yaklaşım beklemeliyiz. Cumhuriyetlerdeki Komünist Parti Kongreleri için de aynı şey geçerlidir. Bu toplantılarda, arasıra olduğu gibi göklere çıkarmalara, gönül okşayıcı sözlere ya da meselenin aslını lâf kalabalığı ardına gizleme çabalarına, eksikliklerin suçunu nesnel koşullarda ya da bölümler arasındaki koordinasyon yetersizliğinde görmeye yer verilmemelidir.

Sanıyoruz, yönetim kadroları Merkez Komitesi üyeleri bakanlıkların ve resmi dairelerin yöneticileri, sadece Parti Konferanslarına değil, temel örgütlerin de toplantılarına bizzat katılacaklardır. Parti Kongresinden önce gündeme gelen komünistlerin kollektif danışma toplantılarının, yapıcı ve eleştirel bir ruh içinde geçmesi için herşeyi yapacaklardır.

Bugün, Parti Kongresi öncesi toplantılarda ve 27. Kongrenin tüm hazırlıkları sırasında ana motif haline gelecek şiarlar: Yaratıcı çalışma, söz ile eylemin birliği, insiyatif ve sorumluluk, kendinden ve yoldaşlarından daha fazla şeyler beklemektir. Komünistler, bu konuda herkese örnek olmalıdırlar. Her Parti üyesinden, toplumsal görevleri karşısında, Parti kararlarını yerine getirme ya da Parti üyesi olarak dürüst ve iyi bir ismi koruma konusunda daha çok şeyler vermesi beklenmelidir. Bir komünist, takındığı tavra ve yaptığı işe göre değerlendirilir. Bundan başka bir ölçüt yoktur ve olamaz.

Rapor toplantıları ve seçimler esnasında, Parti yönetimleri oluşmalı, taze güçle dolmalı ve dayatan kadro sorunları çözülmelidir. Parti komitelerinin yeni yapılan tam üyeli toplantıları, Partinin ne kadar olgun kadrolara sahip olduğunu, açıkça sergiledi. Yine, kadroların seçimi, istihdamı ve eğitimi konusunda Leninist ilkelere kesinlikle uyulması gerektiği yeniden vurgulandı. Nerede bu ilkeler çiğnenirse, görevler kişisel eğilimlerle, yaranma ya da himaye hissiyle teşvik edilirse, orada eleştiri ve özeleştiri mekanizması ister istemez çözülmeye yüztutar, kitlelerle ilişkiler zayıflar ve bunun sonucu olarak çalışmada başarısızlıklar görülür.

Politbüro, bundan böyle de Parti önderliğini istikrarlı tutma ve tecrübelilerle genç kadrolar arasında doğru bir ilişki kurma çizgisini korumayı, ilkesel önemde görmektedir. Yalnız bu, kadro hareketinde herhangi bir durgunluğa yol açmamalı. Komünistler, Merkez Komitesi'ne yazdıkları mektuplarda, uzun süre aynı görevi üstlenen kimi yöneticile-

rin, çoğu kez yeni faktörleri kestiremediklerine, eksiklikleri kanıksadıklarına dikkat çekiyorlar. Yönetici kadrolarımızın daha aktif hareket etmeleri için çeşitli yollar bulunmalıdır. Kadınlar ve gelişmeye açık genç kadrolar, sorumluluk isteyen yerlere getirilmelidir. Bu konuda daha da cesur davranılmalıdır. Parti komitelerinin tam üyeli toplantılarından çıkan bir sonuç da şudur: Hiçbir Parti örgütü, hiçbir görevli denetimsiz bırakılmamalıdır. Son iki yılda, birçok Cumhuriyetin Komünist Partisi MK 1. Sekreterleri, Partinin bölge komiteleri 1. Sekreterleri, Politbüro ve SBKP MK Sekreterliğinin oturumlarında şu ya da bu konu üzerine raporlar sundular. Bir dizi Parti temel örgütü, şehir komitesi, Bakanlık ve resmi daire yöneticisinden raporlar alındı. Elbette, bundan böyle de bu çalışma sürdürülmeli, Cumhuriyetlerde ve bölgelerde aktif bir şekilde yürütülmelidir. Parti içi yaşamımızın normlarına uyan da budur.

Bir kere denetimden söz açmışken, şu düşünceyi de açıklamak istiyorum. Sınamak ve denetlemek gereklidir; ancak her denetim pratik bir yarar getirmelidir, davaya hizmet etmelidir. Herhalde, hep aynı şeyi, bazan ufak bir sorunu sınama konusu yapmayı, adet yerini bulsun diye oluşturulan, insanları işlerinden alıkoyan ve sinirli bir ortama yolaçan bir sürü komisyonu haklı çıkarmak kolay olmasa gerek.

Rapor toplantıları, konferanslar ve Parti Kongreleri, seçilmiş Parti organlarının çalışmalarını her bakımdan değerlendirme, çalışmanın içerik ve yöntemlerini detaylı bir şekilde değerlendirme olanağı vermektedir. Ağırlık, öncelikle şu konuların irdelenmesine verilmelidir: İnsanların yaşamı ve çalışmasının, üretim kollektifinin, ekonomi ve kültürün gelişiminin kilit sorunları bu çalışmalarla nasıl çözümlenebilir, kitleler arasında örgütsel çalışma nasıl yapılır. Burada ısrarla izlenecek yol şudur: Tabandaki Parti örgütlerine günlük ve somut yardımda bulunmak, kağıt akışını azaltmak, masa başında çalışma üslubunu ve çok sayıda oturum ve danışma toplantısı yapma eğilimini aşmak.

Açıkça söylemek gerek: Bu olgularla mücadelede yapılacak çok şey var. Çok örnek verilebilir. SBKP MK, Kalinin ve Zelinograd Bölge Parti Komitelerinin, Tarım Endüstri Kompleksinin gelişimindeki sorunlar üzerine raporlarını alalı çok olmadı. Ekonominin Parti tarafından yönetiminde, kadro ve eğitim çalışmasında, Bölge Parti Komitesinin bürolarında ve sekreterlerin çalışmalarında büyük eksiklikler ortaya çıkarıldı. Sözkonusu eksikliklerin en önemli nedenleri, yapılan işe eleştirel bir şekilde yaklaşmamak, elde edilen sonuçları abartma eğilimi ve olumsuz gelişmeleri kabullenmek idi. Dolayısıyla gereken önlemler zorunlu olarak alındı.

Yönetme eyleminde, eski yöntemlere bağlı kalma ve özeleştiri yapmama, bazı bakanlık ve resmi daire yöneticilerinde de görülüyor. Dava için, bu bir engeldir. Yaşamın kendisi, çalışmanın kesin bir şekilde dü-

zeltilmesi ve toplumun bugünkü aşamadaki beklentileriyle uyumunun sağlanması zorunluluklarını gündeme getiriyor.

Şimdi artık önüne konulan görevleri yerine getirmeye hazır olmak da yetmiyor, ki bazen bu bile yok. Giderek yeteneklilik, yeniyi hissedebilme, girişim, cesaret ve sorumluluk almaya hazır olma, önüne çeşitli ödevler koyup, onları sonuna dek yerine getirme becerisi, ekonomik faaliyetin siyasi anlamını gözden kaçırmama zenginliği gibi pratik özellikler önem kazanıyor. Bunlara, şunu da ekleyebilirim: Çalışmayı öğrenme arzusu.

Rapor ve seçim kampanyasının önemli bir görevi, Parti'nin Sovyetleri, sendikaları, Komsomol'u ve siyasi sistemimizin diğer bileşenlerini, Sovyet demokrasisinin gelişimine yönelik tüm çalışmayı daha iyi yönetmesidir.

Sosyalist demokrasinin soyut olarak anlaşılmaması gerektiğini söyleyen Lenin'in fikirlerini her zaman hatırlamalıyız. Bu fikirler, eskiden olduğu gibi şimdi de ekonominin gelişmesi, halkın aktivitesinin artırılması, kitlelerin komünist ruhla eğitimi için bir araçtır. Parti, şimdiye kadar işte bu ruhla çalıştı. Bundan böyle de, Sovyet düzeninin demokratik niteliğini kökleştirmek için bu doğrultuda çalışmasını sürdürecektir.

27. Parti Kongresi hazırlıkları, Kongre belgelerinin taslaklarının emekçiler tarafından tartışılması, kuşkusuz Sovyet insanlarının aktivitesini artıracaktır. Parti komiteleri, duyurma işinin yürütülmesi, kitlelerle kurulacak bağın tüm kanallarının işlemesi, vatandaşların eleştirel görüşlerine, mektup ve dilekçelerine kamuoyunun dikkatinin çekilmesi ile yakınen ilgilenmek durumunda olacaklardır. SBKP MK, bunu onlara, çalışmalarında büyük bir yardım, halkın kendi devletinin işlerine olan ilgisinin açık bir ifadesi olarak görmektedir.

Merkez Komitesinde, siyasi eğitim çalışmasının, Parti'nin ideolojik çalışmasının sorunları defalarca tartışıldı. Bu konuda anlaşılır bir özen gösteriliyor ve ilerleme de kaydediliyor. Yine de inanıyorum ki, ideolojik çalışmayı yaşama sıkı sıkıya bağlamak konusunda herşeyi yapmış olmaktan uzağız. Hâlâ şekilcilik ve vaizlik sürüyor. Bu sözler, insanlarla açık konuşmama zararlı olmaktadır. Bu yüzden insan, hayatta bazen, söylenenlerden başka şeyler görüyor. Bu, ciddi bir sorun ve sadece eğitimle ilgili de değil, özellikle siyasi bir sorun.

Siyasi ve ideolojik eğitim, tüm biçimleriyle, zamanımızın ana görevi olan ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasının hızlandırılması görevine, azami ölçüde bağımlı olmalı. Bu da, iç koşullar bütünlüğünü, uluslararası durumun özgüllüğünü gözönüne almadan mümkün olmaz.. Bildiğiniz gibi, geçtiğimiz yılın Aralık ayında, SBKP MK Haziran Plenumu (1983) kararlarını yerine getirme sürecini inceleyen, pratiğe dönük, ülke çapın-

daki bilimsel konferans, tam da bu konuya hasredilmişti. Bugün, bir kere daha hatırlatalım: Bir bütün olarak propaganda ve ideolojik çalışmada, her ne kadar çelişkili de gözükse, lâftan çok işe ihtiyaç var.

Özellikle üzerinde durulması gereken bir konu da, bölgelerdekinden merkezlere kadar, kitle iletişim araçlarının çalışmalarıdır. Basın, televizyon ve radyo, kitlelerin örgütlenmesinde, eğitiminde ve kamuoyu oluşturulmasında etkili araçlardır. Son zamanlarda bu araçların faaliyetlerinde olumlu değişimler oluyor. Ama hayat, daha fazlasını istiyor.

Kitle iletişim araçlarının görevleri, olay ve olguları derinlemesine irdelemek, ciddi sorunları ele almak, çözüm yolları göstermek, özdeki çeşitlilik, eyleme yönelik tepki göstermek ve bilgi zenginliği ile iknâ olmaktır. Akıllıca söylenmiş partizanca bir söz, düşünceleri uyarır, insanın insiyatifini geliştirir, eksikler karşısında göz yummamayı öğretir. Basın, televizyon ve radyonun etkinliği, Parti komitelerinin aktif yardım ve desteği ile önemli ölçüde artacaktır. Sorun, bu yardım ve desteğin daima zamanında ve etkin olabilmesidir. Elbette, gerekçeli eleştiriyi bastırma ya da gözardı etme yolunda her çaba, ilkesel bir Parti değerlendirmesi ile karşılaşmalıdır.

Toplumun manevi yaşamının yeni değerlerle zenginleştirilmesinde ve Sovyet insanının ideolojik ve ahlâki eğitiminde, edebiyat ve sanatın büyük bir rolü var. Sanatçı aydın çevre, yazarlar, şairler, besteciler, ressamlar, tiyatro ve film yaratıcıları, büyük bir otorite ve saygınlığa sahiptir. Ancak bu, toplum karşısında büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Sovyet edebiyat ve sanatında yaratılan en iyi ürünler, daima Parti ve halkın en önemli tasarı ve endişelerinden ayrılmayan ürünler olmuştur. Bugün çözülmekte olan yeni görevler sosyalist yaşamın gerçeklerini veren sanat yaratıcılığında kuşkusuz, hakettiği yankıyı bulacaktır.

Yoldaşlar! Faşizme karşı büyük zaferin 40. yıldönümü arifesinde bulunuyoruz. Zafere ulaşmak için, Sovyet halkının ve Anti-Hitler İttifak ülkelerinin halklarının ödedikleri o muazzam bedelin bilincinde olarak ve insanlığın yaşadığı trajediyi daima gözönünde tutarak, Komünist Partisi ve Sovyet hükümeti, böyle birşeyin tekrarlanmamasını, hele hele bir nükleer felaketin engellenmesini, dış politikanın ana sorunu olarak görüyor.

Sovyetler Birliği, toplumsal düzenimizin, ahlâkımızdan ve dünya kahramanlığının kutsal anısına daima sadık kalmış ve kalacaktır.

Sovyetler Birliği, toplumsal düzenimizden, ahlağımızdan ve dünya görüşümüzden kaynaklanan Leninist barış ve barış içinde birarada yaşama hattını kararlılıkla izleyeceğini tekrar tekrar belirtmektedir. Biz devletler hukuku normlarına,gerçek bir saygıya dayanan, sürekli, dürüst ve —eğer isterseniz— medeni, devletlerarası ilişkilerden yanayız. Ama bir

konu kesinlikle açık olmalı: Ne zaman ki, emperyalizm, iki toplumsal sistem arasındaki tarihi mücadeleyi askeri araçlarla sonuçlandırmaya çalışmaktan vazgeçer, ancak o zaman, uluslararası ilişkiler normal bir işbirliği rayına girer.

Bir bütün olarak sosyalist devletler topluluğu, onların ekonomik ve savunma güçleri, uluslararası planda ortak tavırları, insanlığın barışçı geleceği için mücadelede yenilmez bir güçtür. Kardeş sosyalist ülkelerin son derece önemli tarihi bir kazanımı, saldırgan NATO bloğu devletleri karşısında ulaştıkları askeri ve stratejik dengedir. Barış adına bu denge mutlaka korunmalıdır. Emperyalizmin saldırgan emellerini, bu denge güvenilir bir şekilde frenlemektedir. Bundan böyle de, SSCB Silahlı Kuvvetlerinin, anavatanımızı ve müttefiklerimizi sağlam bir şekilde savunabilmesi ve her türlü sürprize karşı koyabilmesi için gerekli herşeye sahip olabilmesi uğruna hiçbir çabadan kaçınmayacağız.

Günümüzde insanlık, muazzam bir barış potansiyeline, saldırganlık politikasının nerelere götürebileceğini anlayabilecek çok yönlü ve yeterli tarihi, sosyal deneyimlere sahiptir. Bu anlayış, barışsever güçleri giderek birbirine yakınlaştırmakta, savaş ve nükleer füze aleyhtarı hareketleri aktifleştirmekte, yeni yeni ilerici demokrat grupları savaş tehlikesine karşı mücadeleye itmektedir. Bu yüzden, Washington'un bencil militarist çizgisinin, birçok ülkede artan bir direnç ve eleştiri ile karşılaşması hiç de şaşılacak birşey değil. Barış için ortak mücadeleye, Komünist ve İşçi Partileri, sendikalar ve diğer kitle örgütleri, muazzam bir katkıda bulunmaktadır. Hiçbir halk savaş istemez. İşte burada, barış ve ilerleme politikasını hayata geçirmek için dev rezervler ve olanaklar saklıdır. Militarist ve saldırgan güçlerin, uluslararası ilişkilerde insiyatifi ellerine geçirmemeleri için ne mümkünse yapılmalıdır.

Biz, şundan eminiz: Bir dünya savaşı engellenebilir. Ancak, tecrübeler gösteriyor ki, barışın korunması ve genel güvenliğin sağlanması için mücadele hiç de kolay değildir ve sürekli yeni çabalar gerektirmektedir. Uluslararası durumdaki huzursuzluk ve tehlikenin devamından emperyalizm sorumludur. İnsanlık, bir tercihle karşı karşıyadır: Ya gerginlik ve çatışma havası daha da kızışacak, ya da nükleer bir çatışmanın somut hazırlıklarını durdurabilecek, karşılıklı rızaya dayalı anlaşmalar, yapıcı bir şekilde aranacaktır.

Ortaya çıkan durumun sorumlusu, öncelikle Amerika Birleşik Devletlerindeki yönetici çevrelerdir. Bunu kesinlikle söylemek gerek. Bu çevreler, eskiden olduğu gibi silahlanma yarışının başını çekmekte, silahsızlanmayı baltalamaktadır. Dünya kamuoyu, bu durumun farkındadır. Yeni yeni kitle imha silahları, bu çevrelerin girişimiyle geliştirilmektedir. Bugün silahlanma yarışını, uzaya da taşımak istiyorlar. Dünyanın dörtbir tarafına yayılmış yüzlerce Amerikan üssü de dünyadaki

durumu ayrıca istikrarsızlaştırmaktadır.

ABD, her zaman ve her yerde müdahele "hakkı" olduğunu açıkça iddia etmektedir. Diğer ülkelerin, halkların çıkarlarına, uluslararası ilişkilerin geleneklerine, geçerli anlaşma ve sözleşmelere aldırış etmemekte, çoğu kez de bunları doğrudan çiğnemektedir. Sürekli olarak çatışma odakları ve savaş tehlikesi yaratmakta, dünyanın şu ya da bu köşesinde durumu hemen gerginleştirmektedir. Bugün ABD, kahraman Nikaragua halkını askeri kaba kuvvetle tehdit etmekte, Grenada'da olduğu gibi özgürlüğünü ve egemenliğini zorla elinde almaya çalışmaktadır. İlerleme ve demokrasi güçleriyle, özgürlük ve bağımsızlıklarını gericiliğin darbesine karşı koruyan ülke ve halklarla dayanışma, bizim için ilkesel bir meseledir. Bu konudaki tutumumuz, her zaman olduğunu gibi son derece açıktır.

Emperyalizmin, son yıllarda nasıl yıkıcılığını artırdığını ve sosyalist devletlere karşı tavrını koordine ettiğini görmek için, özel bir siyasi basirete gerek yok. Siyasi, ekonomik, ideolojik, askeri, her konuda bu böyle. Kardeş partilerin belgelerinde defalarca belirtildiği gibi, emperyalizm, hem sosyalist topluluktan, hem sömürgeci baskıdan kurtulan ülkelerden, hem de ulusal kurtuluş hareketleri ve kapitalist devletlerin emekçilerinden, en geniş cephede intikam almaya çalışıyor.

ABD'nin ekonomik yayılması giderek daha geniş bir alanı kaplıyor ve hız kazanıyor. Ödeme faizleriyle oynama, uluslararası tekellerin haydutluğu, ticarette siyasi kısıtlamalar, her çeşit boykot ve yaptırım, uluslararası ticari ilişkilerde gergin ve güvensiz bir hava yaratıyor, dünya ekonomisini ve ticaretini dağıtıyor, hukuki temellerini çökertiyor. Özgürlüğüne kavuşma sürecindeki ülkelerin sömürüsü gittikçe şiddetlenmektedir. Ekonomik sömürgecilikten kurtulma süreçleri engellenmektedir. Diğer ülkelerin mali ve maddi kaynaklarını artan oranda elinde toplayan ABD, bu kaynakları dolaylı ya da dolaysız olarak kendi dev askeri programlarının hizmetine sokmaktadır.

Bütün bunlar karşısında, uluslararası ekonomik ilişkilerin normalleştirilmesi ve devletlerin ekonomik güvenliğinin sağlanması için önlemler alınması ve hayata geçirilmesi fikri, dünyada gitgide daha büyük bir ilgi görmektedir.

Karmaşık uluslararası durum ve artan gerilimler, dış politika sorunlarına bundan böyle de birinci derecede önem verme görevini önümüze koyuyor.

Sosyalist kardeş ülkelerle her bakımdan ilişkilerin geliştirilmesi, işbirliğinin mükemmelleştirilmesi ve zenginleştirilmesi, siyaset, ekonomi, ideoloji, savunma ve diğer alanlarda sıkı bir iş birliğinin sağlanması, büyük topluluğun tüm üyelerinin organik bağlarla birleştirilmesi çabası, bütün bu görevler, giderek önem kazanıyor.

Geçtiğimiz yılın Haziran ayında yapılan, COMECON üyesi ülkelerin en üst düzeyindeki ekonomik danışma toplantısında alınan kararların yerine getirilmesi, bugün, kardeş ülkelerin ortak çalışma gündeminde bulunmaktadır. Gerek topluluğun genel çıkarları, gerekse her ülkenin sosyo-ekonomik gelişiminin ihtiyaçları ve uluslararası durumun özelliği, bunu gerekli kılmaktadır.

Varşova Paktı'na üye ülkelerin en üst düzey parti ve devlet temsilcileriyle burada, Mart ortalarında yaptığımız fikir alışverişi, bize emin bir şekilde şunu saptama olanağı vermiştir: NATO varoldukça, Varşova Paktı örgütü, sosyalizmin Avrupa ve dünyadaki mevzilerini korumada önemli bir rol oynayacaktır. Örgüt, nükleer bir savaşı engellemeye ve uluslararası güvenliği artırmaya, güvenilir bir araç olarak hizmet etmelidir. Hepimiz bu konuda aynı düşüncedeyiz.

Sovyetler Birliği, diğer sosyalist ülkelerle, Çin Halk Cumhuriyeti de dahil olmak üzere, ilişkilerini azim ve kararlılıkla güçlendirecek, işbirliğini geliştirecektir. Bu konudaki tavrımız çok iyi bilinmektedir ve hep aynıdır.

Biz, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle çok yanlı işbirliğinin daha da geliştirilmesinden yanayız. SBKP ve Sovyet devleti, tüm halkların şimdilik sosyo-ekonomik seçimlerini kendi istekleri doğrultusunda yapmak ve dışardan hiçbir müdahele olmaksızın geleceklerini belirlemek hakkını, eskiden olduğu gibi desteklemektedir. Halkların bu tartışmasız hakkını inkara yeltenmek, ümitsiz, hüsrana uğramaya mahkum bir girişimdir.

Biz, eskiden olduğu gibi, kapitalist devletlerle eşit haklara dayanan, normal ilişkilerin geliştirilmesinden yanayız. Tartışmalı sorunlar ve çelişkili durumlar siyasi araçlarla çözülmelidir. Buna inancımız tamdır.

Politbüro, yumuşama döneminin devletlerarası belgelerinin, bu arada Helsinki Sonuç Belgesi'nin anlamını yitirmediğinden yola çıkmaktadır. Bu belgeler, eşitlik ve eşit güvenlik ilişkileri ve dünyada ortaya çıkan gerçekliklerden hareket edildiğinde, herhangi bir üstünlük elde etmek için çabalamak yerine, karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler ve anlaşmalar arandığında, uluslararası ilişkilerin nasıl biçimlendirileceğine örnektir. Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın 10. yıldönümü dolayısıyla, Helsinki'de Sonuç Belgesini imzalayan devletler adına, tehlikeli gerginlikleri aşma, uluslararası yaşamda barışçı işbirliği ve yapıcı ilkeleri geliştirme arzusunu, bir kez daha dile getirmek herhalde yararlı olacaktır.

Sovyetler Birliği, ekonomi, bilim ve teknikte, karşılıklı yarar ilkesine dayanan ve her türlü ayrımcılığı dışarlayan, verimli ve çok yönlü bir işbirliğinden yanadır. Ticari ilişkilerini daha da artırmaya ve derinleştirmeye, karşılıklı ilgi temelinde bilimsel-teknik ve teknolojik yeniliklerin

ve işletmelerin ve proje yapımının beraberce üstesinden gelinmeye, hammadde kaynaklarının ortaya çıkarılmasında işbirliğine hazırdır.

Sorunu böyle koyarsak, dış ekonomik ilişkilerimizin durumunu dikkatle irdelemek ve perspektifleri de gözönüne alarak konuya bir ışık tutmak gerekmektedir. Uluslararası gerginliğe rağmen, bu alanda elverişli olanaklar mevcuttur. Karşılıklı yarar getiren ekonomik ilişkiler ve dış ticaret, kapsamlı, cömert ve geleceğe dönük tarzda ele alınmalıdır. Biz, Batı Avrupa devletleri, Japonya ve diğer kapitalist ülkelerle kapsamlı, çok yönlü, karşılıklı yarara dayanan işbirliğinden yanayız.

Amerika Birleşik Devletleri ile de ilişkileri, her iki tarafın da yararına ve karşılıklı hakları ve çıkarları zedelememeye çalışarak düzeltmeye hazır olduğumuz bilinmektedir. İki ülkenin karşı karşıya gelmesi, önüne geçilmez bir kader değildir. Sovyet Amerikan ilişkilerinin yakın ve uzak tarihindeki olumlu ve fakat olumsuz deneyimler de anımsandığında söylenecek olan şudur: En akıllıcası, ilişkilerde dengeyi sağlayacak yolları aramak ve bir işbirliği köprüsünü, ama her iki yakadan da kurmak olacaktır.

Fakat, Cenevre görüşmelerinin geride bıraktığımız ilk turu bize, Washington'un Sovyetler Birliği ile bir anlaşma doğrultusunda olmadığını saptama hakkı vermektedir. Sadece silahlanma yarışını uzaya taşırmama ile nükleer silahların sınırlandırılması ve azaltılması sorununu bir arada tartışması, bunu hepten reddetmesi bile, ABD'nin niyetini ortaya koyuyor. Böylece, uzaydaki silahlanma yarışının engellenmesi, stratejik nükleer silahların ve Avrupa'daki orta menzilli nükleer silahların azaltılması gibi üç konunun birbirini etkileyen bir bağlantı içinde bulunduğu yönünde Ocak ayında varılan anlaşmaya aykırı davranmaktadır.

Burada şu soru ortaya çıkıyor. Bu tavır nereden kaynaklanmaktadır? Bu tavrın kaynağı, ABD'de belli çevrelerin, dünyada, özellikle de askeri bakımdan hakim bir konuma gelmeye hâlâ çabalamalarıdır. Amerikan tarafına, kaç kere böyle hırslı planlarla bir yere varılamayacağı söylendi. Sovyetler Birliği ve dostları, müttefikleri, hatta esasen barış ve barışçı işbirliğinden yana olan diğer tüm ülkeler, ne herhangi bir devletin ne de bir devletler grubunun hükmetme hakkını, ya da diğer ülke ve halklara kendi isteklerini dayatmasını anlamaktadırlar.

Sovyetler Birliği, kendi namına hiçbir zaman önüne böyle bir hedef koymamıştır ve koymaz da.

ABD'nin bugünkü tutumunun düzeltileceğine olan umudumuzu dile getirmek istiyoruz. Bu, iki tarafın da kabul edebileceği anlaşmalara varma olanağını sağlayacaktır. Biz buna hazırız.

SSCB'nin, tarafların görüşmeler sürecince uzay silahlarını geliştirmeyi durdurması ve stratejik nükleer silah deposunu dondurması önerisi, bunu kanıtlıyor. Bu çizginin bir devamı olarak, Sovyetler Birliği, Av-

rupa'da orta menzilli füzelerin yerleştirilmesini ve diğer karşı önlemlerin alınmasını, tek taraflı olarak durdurdu. Karar, tüm dünyada önemli, yapıcı ve görüşmelerin başarısını teşvik edici nitelikte bulundu.

Bunun, bu tarzdaki yegâne adım olmadığını söylemek isterim. 1982 yılından bu yana Sovyetler Birliği, nükleer silahı ilk önce kullanmama konusunda tek taraflı olarak yükümlüdür. 1983 yılından bu yana, uzayda uydusavar silahını ilk olarak yerleştirmeme konusunda tek taraflı bir moratoryum (durdurma kararı) geçerlidir. ABD hükümeti bu girişimlerin hiçbirine bir iyiniyet jestiyle karşılık vermemiştir. Tersine, SSCB'nin, savaş tehlikesini azaltma ve anlaşmalar sağlamaya yönelik tavrını çarpıtmak, güvensizlik yaratmak için elinden geleni yapmıştır. Kısaca, olumlu bir karşılık vermemek için ne mümkünse yapılmıştır.

Amerikan yönetiminin standart ve malum "Hayır!"ını söylerken gösterdiği telaş da hayret uyandırıcıdır ve açıkça ABD'nin akılcı sonuçlara yönelmek istemediğini göstermektedir. Kesin olan şudur: Silahlanma yarışı ile silahsızlanma görüşmeleri bir arada yürümez. Bundan bariz birşey olamaz, velevki iki yüzlülük yapılmasın, kamuoyu aldatılmak istenmesin. Sovyetler Birliği, böylesi bir gidişata yardımcı olmayacaktır. Şu anda ciddi bir politika gütmek yerine, politik bir poker oynamak isteyenler, bunu böyle bilmelidir. Geçmiş görüşmelerdeki üzücü deneyimlerin tekrarlanmasını istemiyoruz.

Sovyetler Birliği, Cenevre'de kendi payına, iki tarafın da kabul edebileceği somut anlaşmaları ortaya çıkarmak için ısrarla çaba gösterecektir. Varılacak anlaşma, sadece silahlanma yarışına bir son vermekle kalmayıp, silahsızlanma sürecini de hızlandırmalıdır. Bugün, dünyada barışa duyulan siyasi istek, daha iyi yarınlara ulaşabilmek için her zamankinden daha fazla gereklidir.

İşte, yoldaşlar, görevlerimiz iç ve dış politikanın ana yönleri bunlardır. Kuşkusuz, bunlar bu Plenumda, tüm Partinin, her Parti örgütünün Parti Kongresi öncesi çalışmalarının karakterini belirleyecek esaslı bir tartışmanın konusu olacaktır.

Plenum çalışması, Lenin'in şu sözleriyle özetlenebilecek şekilde geçmelidir: "Şimdi düne nazaran görevlerimizi çok daha net somut ve açık görebiliyoruz. Hatalarımızı düzeltmek üzere, açıkça dile getirmekten korkmuyoruz. Şimdi, Parti'nin vargücünü, daha iyi bir örgütlenme, Parti çalışmasının nitelik ve içeriğinin düzeyini yükseltmek, kitlelerle daha sıkı bağlar kurma, işçi sınıfının giderek daha doğru ve hassas taktik ve stratejisini kurmaya koşacağız."

Parti ve Sovyet halkı, bizden, üzerinde iyice düşünülmüş ve sorumluluk dolu kararlar bekliyor. Şuna emin olunabilir ki, bu kararlar komünistler ve tüm emekçiler tarafından, onların toplumsal etkinliği, faaliyeti ve çalışmaları ile desteklenecektir.

Sosyalist Toplumda Çelişkiler

Alfred Kosing

Demokratik Alman Cumhuriyeti
Bilimler Akademisi üyesi

Sosyalizmde çelişkilere dair kardeş ülkelerde süregelen kuramsal çalışmalar bu sorunlara duyulan teorik ve pratik ilginin gözle görülürcesine arttığının işaretidir. Yaşanılan tecrübe gösteriyor ki, yeni toplum, dinamik işleyişi itici güçler olarak iç çelişkilerin gelişimi, çözümü ve amaçlı kullanımı yoluyla gerçekleşen bir toplumsal organizmadır.

Son on yılın pratiği, gelişkin sosyalizmin dengeli inşaası ve yetkinleştirilmesinde karşıtların birliği ve mücadelesi kanununun temelde ve uygulamadaki büyük öneminin Demokratik Alman Cumhuriyeti toplumbilimcilerince daha iyi kavranmasını sağladı. Sosyalist toplumu dinamik ve istikrarlı kılma yolunda çelişkileri bilinçle denetleyip kullanmak için, birbirini etkileyen çelişkiler sisteminin, bunların içeriğinin ve her bir ayrı durumda gereken çözüm tarzının teorik bir analizi özellikle önemlidir. Kardeş partilerin teorik çalışmalarında bu tür sorunları böylesine önemsemelerinin nedeni budur.

Bu sorunların hiç birisi sosyalizm ile emperyalizm arasındaki ideolojik mücadele bağlamı dışında ele alınıp açıklığa kavuşturulamaz. Emperyalizmin yaşayan sosyalizme yönelttiği bugünkü ideolojik saldırının önemli temalarından birisi, sosyalizmin gelişim sorunları ve güçlüklerinin, özellikle de çelişkilerinin çözümü imkansız uzlaşmazlıklar olduğu ve bunun da kaçınılmaz toplumsal çatışmalar ve krizlere sözde yolaçtığı iddialarıdır. Bu ideolojik durumda hiç şüphe yok ki sosyalist toplumdaki çelişkilerin içeriğini eksiksiz tahlil edip karekterlerini belirlemek çok önemlidir. Bazı tartışmalarda ileri sürülen tek yanlı, temelsiz, aksak

ve acele formülasyonlar ile varılan sonuçlar sorunun açığa çıkarılmasına pek de yardımcı olmuyor.

Alman Sosyalist Birlik Partisi'nin (SED) tecrübesi ve teorik araştırmaları ışığında bu gibi bazı sorunlara –görüşlerin kollektiviteye ulaşması ve daha ileri bilgilenmeye yardımcı olacağını düşünerek– burada değinmek istiyoruz.

TEORİK VE METODOLOJİK PLATFORM

Sosyalist toplumun gelişmesinin de diyalektik çelişkilerin ortaya çıkışı, hareketi, çözüme ulaşması sürecine tâbi olduğu düşüncesi Marksist-Leninist felsefenin kesin bir ilkesidir ve DAC'de uzun süredir sağlam bir geleneğe oturan dikkatli ve ayrıntılı incelemelere konu olmuştur. Sosyalizmde çelişkiler ve bu çelişkileri aşma yollarına dair kestirmece basit görüşler ileri sürülmemiş değildir. Meselâ çoğu zaman çelişkilerden salt güçlükler ya da aksaklıklar anlaşılmıştır. Ne ki bu tür yaklaşımlar sosyalist toplumbilim ilerledikçe, özellikle 1970'lerin ilk yarısında enine boyuna tartışmalardan sonra aşılmıştır.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki pratik tecrübe ile sosyalizmde çelişkiler ve çelişkilerin bilimsel analizi üzerine çeşitli teorik çalışmalar, 1983 Aralık ayında toplanan bir SED Merkez Komitesi sosyal bilimler konferansında özetlendi. MK Siyasi Büro üyesi ve MK Sekreteri Kurt Hager'in raporunda çelişkilerin DAC'de ulaşılan bilgi düzeyini yansıtan ve daha ileri araştırmalara temel olacak bir analizi sunuldu. Gelişkin bir sosyalist toplumun kuruluşunu ilerletmede ortaya çıkan teorik ve pratik görevlerin ışığında yeni talepler belirlendi. Raporda şöyle deniliyordu: "Son yıllarda Partimiz üyesi feylesoflar ve siyaset yazarları diyalektik çelişkilerin sosyalist toplumdaki karakterini ve rolünü açıklığa kavuşturmak için başarılı çalışmalar yaptılar. Fakat bununla yetinmemek gerekir. Daha üst düzeyde çalışmalara ihtiyaç var, çünkü bazı kimseler şimdilik kendilerini çelişkilerin varlığını biçimsel olarak kabullenmekle sınırlama eğilimindeler. Sosyalist toplumun anahtar çelişkilerinin özü, içeriği, hareket biçimi ve işleyiş tarzını daha ayrıntılı olarak incelemeye ihtiyaç var. Özellikle de toplumun daha da gelişmesi için bu çelişkileri aşma yollarını belirlemeye ihtiyaç var. Bu onların, toplumsal ilerlemenin itici güçleri olarak bilinçle kullanılmalarının gerekli önkoşuludur."[1]

Sosyalist toplumun anahtar çelişkilerinin özü, içeriği, hareket biçimi ve işleyiş tarzı ayrıntılı olarak kavranacaksa, bu çelişkilerin toplumsal karakterini açıklığa kavuşturmamız gerekir. Bunlar uzlaşmaz çelişkiler midir, yoksa uzlaşır çelişkiler mi? Karakteri kesin tanıma sığmaz türden çelişkiler midir –uzlaşmaz çelişkiler uzlaşır çelişkilere, uz-

laşır çelişkiler de uzlaşmaz olanlara dönüşebildiğine göre– bizim bilim adamları arasında ya da uluslararası bilimsel çevrelerde bu konuda görüş birliği yok. Üstelik bu (Marksist-Leninist terminolojinin yeterli açıkseçiklikten uzak kulianımı kimi zaman araya girse de) salt bir terminoloji, isimlendirme sorunu da değil. Çözümü hiç de yabana atılamayacak politik, ideolojik sonuçlar taşıyan önemli, öze değgin meselelerle uğraşma durumundayız. Bunlar en sonunda sosyalist toplumun gelişme düzeyinin ve yeni sosyo-ekonomik niteliğinin değerlendirilmesiyle ilgili meseleler. Konunun tartışılmasına sosyalist ülkelerde bu denli ilgi duyulması bundandır.

Sosyalist toplumdaki çelişkilerin karakteri hangi teorik platformda belirlenebilir? Marx göstermiştir ki, emekle mülkiyetin, öznel çalışma yeteneği ile nesnel iş aletlerinin birbirinden ayrılması (yani üretim araçlarında özel mülkiyet) birbirine karşıt, çıkarları, talepleri, hedefleri bağdaşmaz sınıfların ve sosyal grupların ortaya çıkmasına zemin oluşturduğu zaman toplumsal çelişkiler uzlaşmaz olurlar. Dolayısıyla uzlaşmazlıklar sömürüye ve sınıfsal baskıya dayalı toplumsal ilişkilerden kaynaklanır, keskin sınıf çatışmaları yoluyla çözüme varırlar ve en sonunda ancak toplumun devrimci dönüşümüyle hepten ortadan kalkarlar.

"Burjuva üretim ilişkileri sosyal üretim sürecinin son uzlaşmaz çelişkili biçimidir; bireysel uzlaşmazlık anlamında değil, bireylerin sosyal yaşama koşullarından doğan uzlaşmaz çelişki anlamında. Aynı zamanda, burjuva toplumunun bağrında gelişmekte olan üretici güçler bu uzlaşmazlığı ortadan kaldıracak maddi koşulları yaratırlar."[2]

Bazen bu sözlerden, iki uzlaşmazlık türü arasında teorik bir ayrım yapmak gerektiği sonucu çıkarılıyor: toplumsal uzlaşmazlıklar ve bireysel uzlaşmazlıklar. Bundan da, toplumsal uzlaşmazlıkların sosyalist toplumda aşıldığı, buna karşılık –toplumsal uzlaşmazlıkların bireysel uzlaşmazlık düzeyine inmesiyle– bireysel uzlaşmazlıkların sürebileceği sonucuna varılıyor. Biz böyle bir yorumun kabul edilemeyeceği görüşündeyiz, çünkü Marx'a göre uzlaşmazlık zorunlu olarak toplumsal koşullardan kaynaklanan bir çelişkidir ve bireylerin her toplumda son derece değişik nedenlerle varolabilecek rasgele husumetiyle bir ilişkisi yoktur. Bizce o önermeden bireysel uzlaşmazlık kavramını çıkarmak için bir neden yoktur, çünkü Marx açıkça bireylerin değil, toplumsal koşulların ve onların zorunlu olarak doğurduğu toplumsal sınıfların uzlaşmazlıkların kaynağı ve konusu olduğunu söylüyor. Bazı analizcilerin önerdikleri gibi burda "bireysel uzlaşmazlık" kavramına başvurmak uzlaşmazlığın tarihin bütün seyri boyunca, toplumun özgüllükleri ne olursa olsun varolan ve sonsuzadek süren bir toplumsal fenomen olduğu düşüncesine yol açacaktır.

Bizim görüşümüze göre Marx sosyal çelişkilerin belli, özgül bir tipi-

ni anlatmak için "uzlaşmazlık" *[antagonizm]* kavramını kullanmıştır. Bu tipten çelişkilerin içeriğini birbirine hasım toplumsal güçlerin bağdaşmaz çıkarları oluşturur, ya da o çelişkilerle o bağdaşmaz çıkarlar içiçe geçmişlerdir. Özel mülkiyete dayalı toplumsal formasyonlarda sınıf uzlaşmazlığı üretim tarzına, toplumsal yapılara, siyasi kurumlara ve toplumsal bilince, kısacası toplum hayatının her bir alanına damgasını vurur. Yalnız kökleri üretim tarzında olan çelişkiler değil, doğaları bakımından uzlaşmaz olmayan çelişkiler de uzlaşmazlık karakteri edinirler. Edinirler, çünkü birbirine hasım sınıfların çıkarlarıyla içiçe geçmişlerdir ve aynı zamanda uzlaşmaz sınıf mücadelesinde yer almaktadırlar. Meselâ doğa ile toplum, şehir ile kır, kol emeği ile kafa emeği, yaşayan ve maddeleşmiş emek arasındaki çelişkiler bu tür çelişkilerdendir.

Bu tür çelişkilerin uzlaşmazlıklara dönüşmesine neden olan toplumsal koşullar ortadan kalkınca ve bu çelişkiler birbirine hasım sınıfların antitezi ve mücadelesinin bir ifadesi olmaktan çıkınca, uzlaşmaz karakterlerini yitirirler. Uzunca bir tarihi döneme yayılan sosyalist devrim ve sosyalist bir toplumu inşa süreci boyunca olan budur. DAC de dahil olmak üzere birçok sosyalist ülkenin pratik tecrübesi gösteriyor ki, kapitalist toplumun esas uzlaşmaz çelişkileri sınıf mücadelesi ve devrimle aşılır. Bu arada diğer uzlaşmaz çelişkiler (meselâ doğa ile toplum, şehir ile kır, kafa emeği ile kol emeği arasındakiler) giderek uzlaşmaz olmayan çelişkilere dönüşürler. Elverişli koşullarda en göze batıcı uzlaşmaz sınıf çelişkileri bile uzlaşmaz olmayan çelişkilere adım adım dönüşebilmekte ve etkin önlemlerin de katkısıyla hepten aşılabilmektedir. DAC' de bizim ilginç tecrübelerimiz hep bu yönde olmuştur. Meselâ toprak burjuvazisi ve zengin çiftçilerin sosyalist tarım üreticileri kooperatiflerine katılmaları giderek sosyalist kooperatif köylülüğü sınıfının bir unsuruna dönüşmeleriyle sonuçlandı. Küçük ve orta sanayicilere de sosyalist ulusal ekonominin geliştirilmesinde yer verildikten sonra toplumsal yapıları bir süreç boyunca değişime uğradı: önceleri halk işletmelerinin ortak sahipleri olarak iş görürken, zamanla birçoğu sosyalist işletmelerde hiçbir mülkiyet hakkı olmayan yönetici personel arasına karıştı.

Lenin, Marx'ın görüşlerini tutarlılıkla geliştirerek, dünya çapında sosyalizme geçiş çağında uzlaşmazlıkla çelişki arasındaki ilişkiyi veciz bir formülle ifade etmiştir: "Uzlaşmazlık ve çelişki hiç de aynı şey değildir. Uzlaşmazlık sosyalizmde ortadan kalkacak, çelişki kalacaktır."[3] Buradaki "ortadan kalkacak" sözü ne anlama geliyor? Bazılarının iddia ettikleri gibi, yeni formasyonun tüm sosyalist evresi boyunca uzlaşmazlıkların varolduğu ve ancak toplum daha ileri, komünizm evresine geçtikten sonra ortadan kalkacağı anlamına mı geliyor?

Daha önce de belirttiğim gibi, uzlaşmazlığın yerini uzlaşmaz olma-

yan çelişkinin alması bir defada olup biten bir olay değil, uzun bir tarihi süreçtir. Uzlaşmaz çelişkili son sınıflı toplumun aşılıp komünist toplumsal formasyona geçişin gerçekleştiği dünya çapında tarihi sürecin önemli veçhelerinden biri budur. Hiç şüphe yok ki bu sürecin çeşitli ülkelerde alacağı zaman, somut koşullara göre değişecektir; fakat bu süreyi az çok nesnellikle belirlemek mümkündür. Sürecin uzunluğu, çelişkilerin karakterini belirleyen toplumsal koşulların ne kadar kısa zamanda dönüşüp istikrara kavuştuğuna bağlıdır. Bu dönüşüm esas olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş aşamasında gerçekleşir; o aşamada sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ilişkiler köklü değişime uğrar, böylece uzlaşmazlıkların temeli zamanla ortadan kalkar.

Fakat şurası hiç akıldan çıkarılmamalıdır: toplumsal hayatın çeşitli alanlarının özgüllükleri nedeniyle, süreç dümdüz bir yol izlemez. Sosyoekonomik dönüşümlerin oldukça hızlı gerçekleşebilmesine karşılık toplumsal bilinci, toplumsal zihniyeti ve düşünce tarzını dönüştürmek hayli uzun zaman alır. Bu alanda eski toplumun "kalıntı"ları uzun zaman varlıklarını koruyabilirler. Sosyo-ekonomik ve sosyo-politik dönüşümler esas olarak tamamlandıktan ve pekiştikten, dolayısıyla uzlaşmazlıkların varlık temeli tasfiye edildikten sonra bile bu uzlaşmazlıkların toplumsal bilinç, toplumsal zihniyet ve düşünce tarzı alanında daha uzun süre nüksettiği görülebilir. Yaşanılan tecrübe, sosyalizm ile emperyalizm arasındaki uzlaşmaz dış çelişkinin böylesi kalıntıları beslediğini göstermektedir.

Bununla birlikte gelişkin bir sosyalist toplumda toplumsal çelişkiler artık yeniden uzlaşmaz olamazlar. Bu da çok doğaldır. Ne de olsa gelişkin sosyalizm aşamasında üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti kesin hükmünü sürdürmektedir, işçi sınıfının siyasi iktidarı sapasağlam yerleşmiştir, işçi sınıfı önderliğinde tüm sınıf ve katmanların sosyo-politik birliği somutlanmış, esasta özdeş olan çıkarları tarihi olarak belirlenmiştir; ve bu arada Marksist-Leninist parti ve sosyalist devlet olarak toplumsal iradenin dengeli bir biçimde belirlenmesi ve gerçekleşmesi işini üstlenmişlerdir. Dolayısıyla gelişkin sosyalist toplumda uzlaşmazlıkların ortaya çıkmasının nesnel koşulları kalmamıştır.

Bizde, Demokratik Alman Cumhuriyetinde, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin görevleri 1960'lar başında genellikle yerine getirilmiştir. O zamandanberi geçen yirmi yılı aşan sürede –ve SED'in 1971 Sekizinci Kongresinden bu yana tam bir kararlılıkla– gelişkin bir sosyalist toplumun inşaası sürüyor. Bu aşamada toplumsal uzlaşmazlıklar nihayet aşılmıştır. Bu, esas olarak uzlaşmazlıkların çözüme ulaştırılması, kısmen de uzlaşmaz olmayan çelişkilere dönüşmesiyle gerçekleştirildi; fakat toplumsal bilinç, toplumsal zihniyet ve düşünce tarzı alanında kalıntıların varlığını ya da nüksetmeleri ihtimalini elbette dışlamıyor.

UZLAŞMAZLIKLARA DAİR YANLIŞ BİR TEZ

DAC'de ve diğer sosyalist ülkelerde bazı toplumbilimciler uzlaşmazlıkların gelişkin sosyalist toplumda da ortaya çıkıp etkin olabildiğini, uzlaşmaz olmayan çelişkilerin de uzlaşmaz olanlara dönüşebileceğini ya da uzlaşmaz özellikler kazanabileceğini düşünüyorlar. Bu tez sık sık, bazı sosyalist ülkelerde sosyalizm güçleriyle karşı-devrim arasında keskinleşen sınıf mücadelesine atıflarla destekleniyor. Oysa bu gibi olgulara bakıp da sosyalizmde uzlaşmaz çelişkiler, mücadele ve krizler olduğu sonucuna varmak doğru mudur? Bu muhakeme tarzının temel metodolojik hatalarla yüklü olduğu açıkça görülüyor.

Birincisi, somut tarihi yaklaşım ilkesine aykırılık var: "sosyalizm" den genel birşey anlaşılıyor. İkincisi, birey genel katına yükseltiliyor: somut tarihi nedenlerce belirlenen bir olgudan geniş kapsamlı sonuç çıkarılıyor. Diyalektik yöntem açısından bunların ikisi de kabul edilebilir şeyler değildir. Maddeci diyalektik, sosyo-ekonomik fenomenlerin rabıtalı bütünlüğü içinde böyle rasgele tek başına örnekler seçip çıkartmakla bağdaşmaz. Tersine, ele alınan ülkedeki sosyalist toplumun somut gelişim düzeyinin, üretim ilişkilerinin, toplumsal yapısının, politik sisteminin ve ideolojik üstyapısının somut ve çok yönlü analizini gerektirir. Ancak o zaman çelişkilerin gelişimindeki kaynağı, içeriği, toplumsal karakteri bulup çıkarmak mümkün olabilir.

Görünen o ki, belli koşullarda hatırı sayılır bir rol oynayabilecek ve yeni yeni beliren uzlaşmaz olmayan çelişkilerle çeşitli biçimlerde içiçe geçmiş toplumsal uzlaşmazlıklar, geçici dönemin görevleri yerine getirilip her alanda sosyalist dönüşüm tamamlanıncaya kadar ortaya çıkabilirler. Bu olgudan, –gelişkin bir sosyalist toplum bir yana– "sosyalizmde" uzlaşmaz çelişkilerin ortaya çıktığı, varolduğu, hükmünü sürdürdüğü sonucunun çıkarılamayacağı ortadadır.

Sosyalizmde çelişkilerin uzlaşmaz karakterli olup olmadığına değgin tartışmalarda, uzlaşmaz çelişkilerin varlığına kanıt olarak tek tek sosyalist ülkelerde beliren toplumsal krizlere bazen atıf yapıldığı oluyor. Oysa, bize göre, bu kriz durumlarını sadece ya da esas olarak uzlaşmaz çelişkilere bağlamak işi haddinden fazla basite indirgemektir.

Sosyalizm ile kapitalizm arasındaki uzlaşmaz dış çelişki muhakkak ki toplumsal krizin belirmesinde belli bir rol oynamaktadır. İzlediği şantaj, tehdit ve müeyyideler politikasıyla ve içerden karşı-devrime aktif destek verme tutumuyla emperyalizm sürekli olarak sosyalist topluluğu bölmeye, şu ya da bu ülkeyi ondan koparmaya uğraşıyor. Bununla birlikte asıl temel sorun şudur: hangi iç çelişkilerin şiddetlenmesi toplum hayatını ve devlet sisteminin işleyişini bir kriz durumu yaratacak kadar karıştırma eğilimi göstermektedir? Böyle bir durumun, her zaman kapi-

talizmden sosyalizme geçiş döneminde varlığını sürdüren uzlaşmaz çelişkilerden kaynaklandığı şüphesizdir. Böyle bir durum, emekçi halkın bir bölümünün zaman zaman Marksist-Leninist partiden soğumasına neden olan bazı hatalardan da kaynaklanabilir. Tecrübe gösteriyor ki, emekçi halkla sosyalist devlet ve aynı zamanda Marksist-Leninist parti arasında birlik ve güven bağı oldukça sosyalizme düşman iç ve dış güçler faaliyetlerini sürdürmeye asla fırsat bulamamışlardır, hâlâ varlığını sürdüren uzlaşmazlıklar denetim altında tutulabilmiş, bir kriz durumunun gelişmesi önlenebilmiştir.

Soruyu bir de şöyle soralım: bazı sosyalist ülkelerde görülen ilişkilerin sertleşmesi olgusu, bir yandan emekçi halk ile, öbür yandan sosyalist devlet iktidarı ve Marksist-Leninist parti arasında gerçekten uzlaşmaz çelişkilerin ortaya çıktığı, bir başka deyişle, birbirine hasım güçlerin bağdaşmaz çıkarları arasında bir çatışma olduğu anlamına mı geliyor? Elbette o anlama gelmiyor. Bu bağlamda şunu da belirtelim ki, emperyalizmin ideologları sosyalist topluma durmadan çeşit çeşit uzlaşmazlıklar yakıştırmaya çalışmakla kalmıyorlar, emekçi halkın çıkarlarının sosyalist devlet iktidarı ve Marksist-Leninist partinin çıkarlarıyla sözde uzlaşmaz olduğunu da hep iddia ediyorlar. Oysa büyük hatalar sonucu toplumsal anlaşmazlıkların ortaya çıktığı hallerde bile böyle uzlaşmazlıkların varlığı sözkonusu olamaz. Çünkü ortak temel çıkarlar, çelişkilerin çözümünün nesnel zemini olmakta devam etmektedir.

GÜNCEL SORUNLARIN DERİNLEMESİNE İNCELENMESİ

Gelişkin sosyalist toplumda uzlaşmaz çelişkilerin ortaya çıkıp etkin olabileceği tezi, zorunlu olarak, o toplumda çıkarları birbiriyle bağdaşmayan ve karşılıklı husumeti içeren toplumsal güçlerin de varolması gerektiğini akla getiriyor. Bu tezi savunanlar, özellikle bütün sınıf ve katmanların ortak temel çıkarlarının ağır bastığı, işçi sınıfı ile kooperatif köylülüğü, aydınlar ve diğer emekçi gruplar arasında sağlam bir ittifakın Marksist-Leninist parti önderliğinde pekiştiği gelişkin sosyalist toplumda sosyalizm çerçevesinde çözüme ulaştırılamayacak bu tür çelişkileri keşfetmekte güçlük çekmektedirler. Uzlaşmazlığın yerini uzlaşmaz olmayan çelişkilerin almasının toplum hayatının çeşitli alanlarında düz olmayan bir seyir izleyen uzun bir tarihi süreç olduğu hesaba katıldığında dahi sosyalizmin bugünkü gelişkinlik düzeyinde DAC toplum katmanları arasında o türden çıkar karşıtlıklarını kolay kolay bulamayız. O toplumda sınıfların, katmanların ya da grupların çıkarları arasında uzlaşmaz çelişkiler uzlaşmaz temellerini yitirmiştir.

Bu meselelerle ilgili tartışmalarda gelişkin sosyalizmde uzlaşmaz çelişkilerin varlığını savunan bir başka görüş daha ortaya çıkıyor. Belli

koşullarda çelişkilerin keskinleşebildiği olgusu da bu çelişkilerin uzlaşmazlıklar olduğu, ya da, hiç değilse, giderek uzlaşmaz özellikler kazandığına kanıt olarak bazen ileri sürülüyor. Bizce bu tarz görüşleri savunanlar her toplumsal çelişkiyi uzlaşmazlıkla bir tutma eğilimindedirler. Bu tür bir yaklaşım, uzlaşmaz toplumsal formasyonların ve uzlaşmazlığın tarihte uzun süre hükmünü sürdürmüş olmasından kaynaklanıyor olabilir, fakat haklı olduğu söylenemez. Aslında böyle bir görüş, uzlaşmaz olmayan çelişkileri tali çelişkiler düzeyine indirgemektedir. Oysa belli koşullarda her uzlaşmaz olmayan çelişkinin kendi gelişim sürecinde keskinleşebileceği açıktır, çünkü her zaman karşıtların mücadelesi vardır.

Keskinleşmenin nedeni çelişkilerin yetersiz gelişmiş olmasıdır, ya da sosyalist toplumun kurumlarının onun gelişim sürecini etkilemek için bilinçli bir gayret göstermek ve çözümü için gerekli yolları aramakta acze düşerek, durumu denetim altına alacak yerde kendi seyrine bırakmış olmalarıdır. Bir çelişki, yanılmalar sonucu gelişimine yanlış bir yön verilerek de keskinleşebilir ve o yüzden, güçlüklere yol açarak toplumun gelişmesini yavaşlatan yeni çelişkiler doğurabilir.

Bu noktayla ilgili olarak, sosyalizmde çelişkilerin keskinleşmesinin her durumda olumsuz bir fenomen sayılması gerektiği yolundaki yaygın görüşün de yanlış olduğunu düşünüyoruz. Bu görüş diyalektik süreç kavramını aşırı basite indirgiyor. Sosyalist toplum geliştikçe, uzlaşmaz olmayan çelişkiler her zaman karşıtların mücadelesi yoluyla çözüme ulaştırılır, ve çözümden önce, çoğu zaman, çelişkilerin gelişim sürecinde keskinleştikleri bir evre görülür. Bu, kanuniyete bağlı bir fenomendir ve oynayacağı olumlu bir rol vardır, çünkü çelişki çözüme ulaşmaya

DAC'de edinilen tecrübe gösteriyor ki, ulusal ekonomiyi yoğun gayretlerle güçlendirme, bilimsel ve teknik ilerlemeyi hızlandırma politikası üretimin örgütlenmesinde, teknolojik techizatlanmada, insanların düşünce ve davranışlarında birçok çelişkiyi kaçınılmaz olarak keskinleştirmektedir. Bu çelişkilerin çözüme vardırılması bu yüzden daha da hayati önem kazanıyor. Ne ki ortaya çıkan durum hiç de işlenen hatalar sonucu değil; tersine, belli çelişkileri doğru ve zamanında alınan tedbirlerle çözme gayretinden kaynaklanıyor. Kısacası, uzlaşmaz olmayan çelişkilerin böyle keskinleşmesinin, uzlaşmazlığa dönüşmeleriyle hiçbir ilgisi yok. Bu çelişkilerin uzlaşmaz özellikler kazandıkları anlamına da gelmiyor. Böylesi fikirler, son tahlilde, uzlaşmazlığın yegane gerçek çelişki olduğu görüşüne dayanmaktadır. Buna göre çelişkide her keskinleşme onun uzlaşmazlığa dönüşmesinin kıstası, uzlaşmazlık da kuralıdır.

Bu söylenenlerin ışığında, gelişkin bir sosyalist toplumu kurma sürecinde uzlaşmazlıkların ortaya çıkması ya da uzlaşmaz olmayan çeliş-

kilerin uzlaşmaz çelişkilere dönüşmesi imkanını dışlamak doğru mudur? Diyalektik, bize, karşıtların birbirine dönüşebildiğini öğretmiyor mu? Böyle bir imkanı tümüyle inkar etmek elbette kabul edilemeyecek bir mutlaklaştırmadır, lâkin somut tarihi yaklaşım (somut durumun somut tahlili) bu türden soyut bir imkanın bir gerçeklik olmasına elverecek koşulların son derece titizlik ve kesinlikle belirlenmesini gerektirir.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin tecrübe birikimine bakarak biz şu sonuca varıyoruz: böyle bir imkanın gerçeklik olabilmesi için sosyalist toplumun temelinde düşman ve bağdaşmaz sınıf çıkarlarının hortlamasına yol açan sosyo-ekonomik değişimlerin yeralması önkoşuldur. O zaman da "sosyalist devletlerin gelişmesini geciktirmek ve sosyalizmi güçten düşürmek için emperyalizmin sürdürdüğü aralıksız girişimleri hesaba katmamız gerekir. Oysa bu tür girişimlerin sosyalist toplumda uzlaşmaz çelişkilerin ortaya çıkmasına yol açabilmesi ancak bu tür müdahaleler sonucunda karşı-devrimci faaliyetin hızlanması, sosyalizmin ciddi bir tehlikeyle yüz yüze gelmesi, üretim araçları üzerinde kapitalist mülkiyet biçimlerinin belirmesi, bütün bunların yanısıra birbirine hasım sınıfların yeniden ortaya çıkması ve işçi sınıfı partisinin öncü işlevini yerine getiremez olmasıyla mümkündür."[4] Gelgelelim, bu durumda uzlaşmaz olmayan çelişkilerin uzlaşmaz olanlara dönüşmesi değil, sosyalizmin toplumsal bir sistem olarak karşı-devrim yoluyla ortadan kaldırılması sonucunda, bağdaşmaz çıkarlara, taleplere ve hedeflere sahip hasım sınıflar temelinde uzlaşmazlıkların ortaya çıkması sözkonusu olacaktır.

---

1) K. Hager, Gesetzmassigkeiten unserer Epoche — Triebkrafte und Werte des Sozialismus. Gesellschaftswissenschaftliche Konferenz des ZK der SED am 15. und 16 Dezember 1983 in Berlin, s. 71.
2) Karl Marx ve F.Engels, Seçme Eserler (İngilizce), 1969, Moskova, Cilt 1, s. 504.
3) Lenin Miscellany XI, Moscow-Leningrad, 1931, s. 357 (Rusça).
4) K.Hager, agk, s. 70.

World Marxist Review'dan
(Nisan 1985) özetlenerek çevrildi

İsrail Parlamentosunda Komünistler

Tawfiq Toubi
İsrail Komünist Partisi
MK Genel Sekreter yardımcısı
ve Knesset üyesi

İsrail Komünist Partisi, Knesset (İsrail parlamentosu) kurulduğundan beri orda temsil edilmektedir. Görece elverişli şartların geçerli olduğu dönemlerde de, açık ve azgın gericiliğin hüküm sürdüğü yıllarda da Parti Parlamentoya girmeyi başarmıştır. 1977 öncesinde kendi parlamento grubu vardı; daha sonra, Barış ve Eşitlik İçin Demokrasi Cephesi'nin[1] kurulmasıyla, adaylarını, içinde öncü rol oynadığı bu Cephenin listesinde sunmaya başladı. Komünistler Knesset'de bu ilerici blokun genel çizgisi, programı ve seçim platformu doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedirler.

Knesset'in tarihi boyunca İKP (ve daha sonra Demokratik Cephe) grubu üç ilâ beş üyeden oluşmuştur.[2] Temmuz 1984'de yapılan en son seçimde parlamentodaki durumumuzu korumayı başardık: Demokratik Cephe'nin şimdi Knesset'de dört üyesi var. Bunların üçü komünist Partisi'nden, biri de Kara Panterler'in temsilcisi. Hâkim çevrelerce izlenen ve ABD emperyalizmi tarafından sonuna kadar desteklenen savaş, saldırganlık, yayılmacılık politikası ve İsrail toplumunda her zaman şoven, milliyetçi ve anti-demokratik eğilimleri besleyen iç siyasi durum göz önünde tutulduğunda, böylesi bir istikrar bizatihi büyük bir başarıdır.

İKP'nin konumundaki bu istikrar, herşeyden önce, Partimizin kurulduğu ilk gündenberi emekçi halkın çıkarları doğrultusunda sürdürdüğü şaşmaz ve tutarlı mücadeleden kaynaklanıyor. İKP daha 1942 yılında –İsrail devleti kurulmazdan çok önce ve Filistin'de İngiliz sömürge hakimiyeti altında yirmi yıl süren illegal çalışmalardan sonra– legal sta-

tü kazandı. Faşizme karşı Sovyetler Birliği'nin belirleyici katkısıyla elde edilen zaferin yarattığı uluslararası ve yurtiçi siyasi durum Partimizin etkinliğini arttırıp önemli bir siyasi güce dönüşmesinde büyük rol oynadı.

Daha sonraları bu doğrultuda bir başka etken siyonist hareketin İsrail devletinde hâkim mevkilere tırmanan nüfuzlu çevrelerinin 29 Kasım 1947 tarihli Birleşmiş Milletler kararını hiç değilse kısmen tanıyarak insan haklarına riayeti, dolayısıyla Komünist Partisi dahil tüm siyasi partilerin legal statüsünü kabullenmeyi resmen taahhaüt etmeleri oldu. İsrail' in tarihi ve sosyal gelişiminin kendine özgü niteliklerinden ötürü bu çevreler İsrail'in Yahudi nüfusu üzerinde daha hâlâ en güçlü siyasi ve ideolojik etkinliğe sahip oldukları için burjuva demokrasisinin gereklerine tahammül gösterebiliyorlar. Böylece Komünist Partisi bugün açıkça faaliyetini sürdürme, dolayısıyla Parlamentoda temsil edilme hakkına sahip bulunuyor.

Bununla birlikte anti-demokratik idari düzenlemeler yoluyla İKP' nin faaliyetini yokuşa sürmek için yine de ne mümkünse yapılmaktadır. Zaman zaman parti aktivistlerinin hareket serbestisini kısıtlamak amacıyla özel askeri emirler yayınlanır. Bazı aktivistler idari kararlarla tutuklanırken hepsi her an tutuklanma tehdidi altındadır. Kimileri hergün polise gidip imza vermeye zorlanır. Komünistlerin devlet dairelerinde çalışmaları yokuşa sürülerek engellenir. Resmi makamların girişimiyle polis sık sık İKP'nin halka açık faaliyetlerini kısıtlar. Partinin Arap üyelerinin işgal altındaki Arap topraklarına girmeleri özel askeri emirlerle önlenmektedir. Komünist Partisi'nin Arapça gazetesi Al İttihad'ın ve diğer komünist yayınların da oralarda dağıtımı yasaktır. Anti-demokratik eğilimler güçlendiğinde hâkim çevrelerde Komünist Partisi'nin yasadışı ilân edilmesi ve faaliyetinin yasaklanması yönünde görüşler ortaya atılmaktadır.

Komünist milletvekilleri –ve 1977'den bu yana Demokratik Cephe grubu üyeleri– Knesset'de oldum olası türlü engellemelere göğüs germek zorunda kalmışlardır. Meselâ Komünistleri maliye, savunma ve dış politika sorunlarıyla ilgili önemli Parlamento komisyonları dışında tutmak için bu komisyonlara üye verebilecek grupların üye sayısının Demokratik Cephe grubu üye sayısından –bir tek bile olsa– fazla olması gerektiği kararlaştırılmıştır. Her yeni Knesset toplandığında Parlamento tüzüğü bu anti-komünist tavrı sürdürmek için yeniden düzenlenmektedir.

İKP günümüzde İsrail hâkim çevrelerinin siyasi çizgisini değiştirme yolunda parlamenter mücadele biçiminin geçerliliğinin sınırlı olduğunu bilmekle birlikte bu tür mücadeleye genel faaliyetinin bir parçası olarak büyük önem vermektedir. Bunun nedenlerinden biri, mevcut parlamenter sisteme yöneltilen gerici saldırıların son yıllarda şiddetlenmiş olması-

dır. On birinci Knesset'i oluşturan 1984 seçimlerinden sonra bu özellikle açığa çıktı. Yeni bir hükümet kurmakta güçlük çeken[3] iki büyük siyasi blok, Likud ve Maarakh (Emek İttifakı) bir siyasi partinin Knesset'de temsil edilebilmesi için gerekli oy barajını ülke seçmen sayısının yüzde birinden (bugünkü baraj) yüzde üç ya da hatta beşine yükseltmeyi planlıyorlar. Besbelli hedef parlamentodaki küçük gruplar ve özellikle de Demokratik Cephe grubudur. İsrail'in içinde bulunduğu vahim siyasi, sosyal ve ekonomik krizde bu planın gerçekleşmesi tehlikesi hergün gözle görülürcesine artıyor.

Knesset'de ve tüm İsrail toplumunda hüküm sürmekte olan antikomünist, gerici, şoven hava ve emperyalizm yanlısı, Arap düşmanı görüşler Parlamentodaki üyelerimizi son derece zor şartlarda mücadeleye zorluyor. Buna rağmen, tüm ilerici güçler için büyük önem taşıyan parlamento çalışmalarını sebatla sürdürüyorlar. Bu çalışmalarda en başta güdülen hedef İKP ve Demokratik Cephe'nin başlıca siyasi sorunlarla ilgili görüş ve önerilerini tanıtıp yaymak, genel halkoyunu İsrail hâkim çevrelerinin politikasına karşı seferber etmekte Knesset kürsüsünden de yararlanmaktır.

Cephe üyelerine göre en önde gelen sorun savaş ve barış sorunudur. Bu yüzden grubumuzun üyeleri Knesset'te Ortadoğu krizinin çözülmesi, İsrail ile Arap komşuları arasında adil ve kalıcı bir barışın gerçekleştirilmesi gereğini sürekli vurguluyorlar. Filistin sorununa adil bir çözüm bulunmasını, 1967'de işgal edilen tüm Arap topraklarından İsrail askerlerinin geri çekilmesini, Batı Yakası ve Gaza şeridinde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını talep ediyorlar. İsrail ve geleceğin Filistin devleti de dahil olmak üzere bölgedeki tüm ülkelerin bağımsızlık, güvenlik ve egemenliğini sağlama bağlamanın tek yolu budur. Knesset'deki Cephe üyeleri işgal altındaki topraklarda Filistin halkına reva görülen anti-demokratik baskı uygulamalarına karşı yılmadan mücadele veriyorlar. Grubumuz, İsrail önderlerinin izlediği emperyalizm yanlısı, gerici, antisovyet politikaya tümüyle ve kararlılıkla karşı çıkıyor.

Cephe'nin Parlamento'da sürekli eylem alanlarında bir başkası, emekçi halkın haklarını, çıkarlarını ve hayat düzeyini kapitalist saldırıya karşı savunmaktır. Grup üyeleri sosyal hizmetlerin geliştirilmesini, kadınlara eşit haklar tanınmasını talep etmekte, İsrail'in Arap nüfusunun ve Sephardig Yahudilerin (Filistin'e eski zamanlarda İspanya'dan göç eden Yahudiler) maruz kaldıkları ayrımcı uygulamalara karşı çıkmakta, sivil ve toplumsal hakların çiğnenmesi olaylarını tek tek gündeme getirmektedirler.

Knesset'de tartışma açmak, gündem maddeleri önermek, hükümet icraatını eleştirmek ve teşhir etmek, çeşitli bakanlıklara sorular yöneltip bunların cevaplandırılmasını sağlamak gibi eylemlerle Parlamento-

nun Demokratik Cephe üyeleri ülkenin karşılaştığı en vahim sorunların tümüne el atmakta, olayların gidişini olabildiğince etkilemeye çalışmaktadırlar.

Grubumuzun bundan önceki Knesset'de (1981-84) sürdürdüğü faaliyet buna bir örnektir. Bugün olduğu gibi o zaman da grubumuz dört üyeden oluşmaktaydı. O dönemde iktidar, milliyetçi sağcı Likud blokunun elindeydi. Likud, muhalefetteki Maarakh[4] bloku karşısında küçük bir parlamento çoğunluğuna sahipti.

Grup, gayretlerini çoğunlukla hükümetin Lübnan'daki savaş politikasına direnme üzerinde yoğunlaştırdı. İsrail önderlerinin 1982 Haziranında saldırıyı başlatmalarından birkaç gün sonra Parlamentonun Cephe üyeleri bir güvensizlik önergesi verdiler. Muhalefetteki diğer gruplardan hiçbiri bu önergeyi desteklemedi. Hepsi hükümetten yana oy kullandı. Sadece İşçi Partisi'nden on üye ve bazı başka gruplar çekimser kalmaya cesaret edebildiler. Bununla birlikte gerek bu savaşın saldırgan, emperyalizm yanlısı, halk düşmanı ve İsrail bakımından adil olmayan niteliğinin böylesine teşhir edilmiş olması, gerekse Demokratik Cephe, Komünist Partisi ve diğer barış güçlerinin halk arasında sürdürdüğü çalışmalar çeşitli siyasi güçleri etkiledi, saldırıyı ve ona eşlik eden korkunç cinayetleri protesto yönünde kitle eylemlerinin örgütlenmesinde önemli rol oynadı. İsrail birliklerinin Lübnan'a girmelerinin hemen ardından ülkenin belli başlı şehirlerinde İKP ve Demokratik Cephe'nin girişimleriyle ilk savaş aleyhtarı gösteriler başladı. Sonradan İKP'nin aktif katılımıyla "Lübnan'da Savaşa Karşı Komite" kuruldu. Bu komite Tel Aviv, Hayfa, Küdüs ve Nasırıye'de gösteriler düzenledi. Bunları, nüfusun değişik kesimlerini kapsayan daha da güçlü eylemler izledi.

Parlamentoda Demokratik Cephe'nin güvensizlik oyu vermesinden sonra dikkate değer bir gelişme, giderek artan sayıda milletvekilinin savaş konusunda onun tutumunu desteklemeye başlamasıydı. Maarakh blokunun bazı ileri gelenleri, sonradan bizim önerimizi desteklemedikleri için açık pişmanlık belirttiler. Knesset'in Demokratik Cephe üyelerinin faaliyeti Sabra ve Şatila mülteci kamplarındaki katliamla ilgili ünlü Soruşturma Komisyonunu atamaya hükümeti zorlayan etkenlerden biriydi.

Grubumuzun yurtiçi siyasi sorunlara değgin bazı girişimleri de Knesset'de geniş destek kazandı: meselâ sosyal güvenlik tahsisatlarından yararlanmakta Arap ailelerinin çocuklarına zorluk çıkarılması konusunda olduğu gibi. Bu haksız uygulamalarla ilgili yasaları destekleyen başka gruplar bizim gayretlerimiz sonunda tutumlarını değiştirdiler. Bu arada İşçi Partisi üyeleri yeni Knesset'de yapılacak oylamada bu yasaların kaldırılması yönünde oy kullanmayı taahhüt ettiler.

Knesset'de temsil edilen Demokratik Cephe ile diğer gruplar, İsrail

toplumunun karşı karşıya bulunduğu siyasi ve ideolojik sorunların büyük bölümünü ilgilendiren konularda farklı görüşlere sahipler. Bununla birlikte 1981-84 arasında, özellikle toplumsal nitelikli bazı konularda, bizimle Maarakh bloku arasında belli bir ölçüde işbirliği gerçekleştirilebilmiştir. Hedefimiz, Likud blokuna karşı mümkün olabildiği kadar güçlü bir direniş sağlamaktı. Likud Knesset'de mutlak çoğunluğa sahip olmadığı için, Likud hükümetine karşı bazı kararların kabul edilmesinde zaman zaman Demokratik Cephe'nin oyları belirleyici oldu. 1983 yılı ortasında yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde Maraakh adayı Chaim Herzog ancak grubumuzun ona verdiği oylar sayesinde seçimi kazanabildi. 1984 Martında hükümet blokunun direnmesine rağmen Knesset' in kendini feshedip erken seçime gitme kararı almasında da bizim oylarımız büyük ölçüde etken oldu. Çok az bir oy farkıyla (62'ye 58) alınan bu karar ancak Maarakh ile Demokratik Cephe gruplarının bir anlaşmaya varmaları sayesinde mümkün olabildi.

Hâkim çevrelerin sürekli olarak ve seçim dönemlerinde başvurdukları anti-komünist manevralar, İKP'nin ve Demokratik Cephe'nin İsrail toplumunda sahip oldukları gerçek etkinliği hakkıyla yansıtacak sayıda üyeyle Knesset'de temsil edilmelerini engellemektedir. Oysa İsrail önderlerinin ülkenin büyük sorunlarının üstesinden gelemedikleri, özellikle de komşu Arap devletleriyle barış içinde bir arada yaşama sorununa ve gerek saldırganlık politikasının, gerekse ülke çıkarlarını ABD emperyalizminin bölgesel ve global dayatmalarına bağımlı kılmanın yolaçtığı gittikçe ağırlaşan sosyo-ekonomik krize çözüm getirmekten aciz oldukları apaçık ortadadır. Bu durumda nüfusun değişik kesimleri git gide İKP ve Demokratik Cephe'nin öne sürdüğü Ortadoğu için kalıcı barış programını tek çıkış yolu olarak görmektedirler. Bu gerçek son zamanlarda, Lübnan'da İsrail saldırısının uğradığı bozgundan sonra, büsbütün ortaya çıkmıştır ve Temmuz seçimlerinde Demokratik Cephe'nin aldığı oy sayısındaki artış (1981'de 64 bin iken bu defa 70 bin) bunun bir göstergesidir.

Televizyon, radyo ve günlük gazetelerin bizim parlamento grubumuzun çizgisini, önerilerini, çalışmalarını görmezlikten gelmelerine rağmen Komünist Partisi ve onun yayınları sayesinde grubun komünist olan ya da olmayan üyelerinin sesi kamuoyuna ulaşıyor. Ne zamandır sadece İKP'nin ileri sürdüğü sloganlar ve öneriler artık sık sık başka çevrelerce de desteklenir olmuştur. Eskiden "Filistin halkının ulusal hakları" kavramı salt komünistlere özgü bir ibare sayılırdı. Bugün gittikçe daha yaygın kesimler bu sorunun çözülmesi gerektiğini kabul ediyor, "Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı"ndan söz açıyorlar. Lübnan'da savaş hakkında da aynı şey söylenebilir: başlangıçta yalnız İKP ve Demokratik Cephe bu savaşı kınadı, ama çok geçmeden Knesset içinde ve

dışında çeşitli hareketlerin temsilcileri bizim bu tutumumuzu dikkate almaya başladılar, bu da İsrail toplumunun çok geniş bir kesiminin duygularını ve taleplerini önemli ölçüde etkiledi.

Temmuz 1984 seçimleri Knesset'de güçler mevzilenmesini değiştirdi. İki en büyük parlamento blokundan hiçbiri kendi başına hükümet kuramaz olduğu için, başbakanlığı sıraya bindiren bir koalisyon kabinesi üzerinde anlaştılar. İşçi Partisi'nden Peres ilk iki yıl başbakan olacak, onu Likud'dan Şamir izleyecekti.

Bu anlaşma hükümete Knesset'in toplam 120 üyesinden 97'sinin desteğini sağlıyor. Sol muhalefet 16 üyeden oluşuyor, onların içinde de bizim grubumuz en tutarlı barış ve demokrasi çizgisini temsil ediyor. Yeni hükümet, pratikte, İsrail hakim çevrelerinin geleneksel iç ve dış siyasetini sürdürdüğü için de Demokratik Cephe'nin ötedenberi üstlendiği görevler güncelliğini koruyor.

Bu görevlerin en başta gelenlerinden biri, sağcı aşırılara ve şovenistlere karşı direnmedir. Bu unsurlar, azgın bir ırkçı olan ve seçim platformunda tüm Arap nüfusun işgal altındaki topraklar ve İsrail'den ihracını talep eden Meir Kahane'yi[5] Knesset'e göndermeyi başardılar. Partimiz, Demokratik Cephe ve tüm ilerici güçler Kahane ve sloganlarına karşı yaygın bir kampanya açtı. Bu kampanyanın doruk noktası Um-El-Fahm[6] şehrinde bu aşırı sağcı kişinin zihniyetini protesto amacıyla Arap ve Yahudi halkın birlikte katıldığı büyük gösteriydi. Göstericiler şehre giden bütün yolları kestiler. Kahane'yi korumakla görevlendirilen yüzlerce polisin gözü önünde Um-El-Fahm'a girmesini engellediler.

Kitle eylemi Knesset'i çok etkiledi. Uzun süren tartışmalardan sonra 25 Aralık 1984'de kabul edilen bir kararla Kahane'nin milletvekili dokunulmazlığı kaldırıldı, ülke içinde hareket serbestisi kısıtlandı. Grubumuz bununla da kalmadı. Mapam grubuyla birlikte Parlamentoya ırkçılığa karşı bir yasa tasarısı sundu. Fakat 1 Ocak 1985'de iktidar çoğunluğu "ırkçılığı teşvik" üzerine bir yasa çıkarmaya hazırlandığı sahte gerekçesiyle önerimizi reddetti. Buna rağmen, ırkçılık ideolojisi ve pratiğine karşı eylemimizi sürdürmeye kesin kararlıyız. İsrail'de bunun anlamı, Arap nüfusa farklı muamele politikasına karşı, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını inkâra karşı mücadele demektir.

Özetleyecek olursak, bütün engellemelere rağmen esas işlevimizi yerine getirdiğimizi söyleyebiliriz: Demokratik Cephe'nin ve İsrail Komünist Partisi'nin tutum ve önerilerinin açıklanıp yaygınlaştırılmasına yardımcı oluyoruz. Ülkemizde resmi makamların yurttaş haklarını ve demokratik normları her çiğneyişinde yapılacak en iyi işin Parlamentodaki üyelerimize başvurmak olduğunu kavrayanların sayısı gitgide artıyor. Siyasi bilinç sahibi insanlar arasında Demokratik Cephe'nin parlamento grubu, Knesset içinde barış, demokrasi, İsrail'in Arap halkının hakları

ve toplumsal ilerlemeden yana en gayretli ve ehliyetli grup olarak tanınıyor.

---

1) 1977'de İKP'nin girişimiyle kuruldu. Komünist Partisi ve ilerici Kara Panterler örgütü ile emekçi halkın, öğrencilerin, aydınların, orta katmanların temsilcilerini bir araya getiriyor.
2) İsrail Knesset'i 120 üyeden oluşur.
3) Son seçimlerde ne Likud ne de Maarakh tek başına hükümet kurmaya elverecek sayıda milletvekili çıkarabildi.
4) Önceleri İsrail İşçi Partisi ile Birleşik İşçiler Partisi (Mapam)'dan oluşuyordu. 1984 seçimlerinden az sonra Mapam bloktan ayrıldı. Şimdilerde Simon Peres'in İşçi Partisi ile diğer bazı küçük siyasi örgütler Maarakh'da birlikte çalışıyorlar.
5) Faşist KAH grubunun başı.
6) İsrail'de önemli bir Arap yerleşim merkezi.

Eğer Tutuklanırsan Yoldaş...

Antonio Diaz Lourenço

Portekiz Komünist Partisi
MK Politik Komisyon üyesi
Avante Gazetesi Genel Yayın Müdürü

Ünlü yazarlar tarafından yaratılan hikaye kahramanlarının inanılmaz maceraları, onun ve Portekiz Komünist Partisi'nin pekçok diğer üyelerinin başından geçenlerle kıyaslandıklarında sönük kalırlar. Yarım yüzyılı aşkın bir süre boyunca aktif bir komünist ve anti-faşist olan o, demir parmaklıklar arkasında 17 yılını geçirdi ve faşizmin zindanından kaçmanın en cüretli örneklerinden birini başardı. Bu kişi Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi Politik Komisyonu üyesi, Avante! gazetesi genel yayın müdürü, Portekiz'in en yüksek kanun yapıcı mercii Cumhuriyet Meclisi'nin milletvekili olan Antonio Diaz Laurenço'dur.

Barış ve Sosyalizm Yayınları'nın dileği üzerine , Antonio Diaz Lourenço, takip eden sayfalarda, okurlarımıza, Portekiz komünistlerinin sıkı illegalite şartları altında ve uzun mahkumiyet dönemlerinde nasıl yaşadıklarını, nasıl mücadele ettiklerini anlatıyor.

* * *

Yeraltı mücadelesinin çetin sınavından geçmiş olan eski kuşak Portekiz Komünistlerinin hemen hepsi faşizmin hapishanelerinde uzun yıllar yattılar. Nisan Devrimi'nden sonra (1974) seçilmiş olan Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi üyelerinin çektikleri cezanın toplam süresi 300 yılı buluyordu. PİDE'nin(1), Parti liderlerini ve Parti görevlilerini hapiste tutmak için özel gayret sarfettiği bilinen bir gerçek. Yeraltı mücadelesini yürüten profesyonel kadrolar çok büyük tehlike altında olduklarının, heran ele geçirilebileceklerinin ve demir parmaklıklar arkasına konacaklarının bilincindeydiler. Bu, onlara uyanıklılığı elden bırakmamayı ve

yeraltı faaliyetlerini büyük bir sorumluluk duygusu ile yürütmeyi kavratmıştı.

Ancak, aşırı ihtiyatlı davranmak ve en sert disiplin bile bizi, arada bir hata yapmaktan kurtaramadı. Bundan dolayı biz hapisi, faşizme karşı verdiğimiz mücadelenin yeni ve daha zor şartlar altında devamı olarak görüyorduk. Şunu da önemle belirtmek gerekir ki, komünistlerin dayanıklılığının sınanmasında, hapishane en kesin bir deney oldu. O yıllarda, Parti saflarında, gerekli teorik ve politik eğitimi eksik kaldığı için çalışmaların örgütlenmesinde zaman zaman yanılgıya düşen pekçok yoldaşımız vardı. Fakat kural olarak, onlar, polis tarafından ele geçirildiklerinde çelik gibi sağlam durmasını bildiler.

Bana gelince, ben ilk kez Aralık 1949'da tutuklandım ve beş yıl hapiste kaldım. Bu tevkifatı gözlerimin önüne getiriyorum da, PİDE'nin fazla etkin olmasından çok, yeterince dikkatli olmadığım için yaptığım gaf sonucu demir parmaklıklar arkasına düştüğüme inanıyorum. Yeraltı faaliyetlerinde bu tür şeyler mutlaka oluyordu.

Hapise girdiğimde PİDE'nin benim izimi nasıl sürmüş olduğunu tahmin etmeye çalıştım. Sanırım yeraltı çalışması yapan herkes, polisin eline düştüğünde bunu yapar, son olayların hepsini hatırlamaya çalışır, nerede ve ne zaman hata yaptığını kendisine sorar, olup bitenlerden Parti ve arkadaşları –hapiste olmayan komünistler– için ne gibi yararlı dersler çıkartabileceğini düşünür.

Daha sonra kolay olmamakla birlikte dışarıyla ilişki kurmaya çalıştım. Başıma gelenler hakkında, haber iletmek, komünist arkadaşlarımı uyarmak ve onlara hapishanedeki durum ve gözaltı şartları hakkında bilgi vermek istedim. Biz her zaman tutuklanma şartlarımız, şüpheli olaylar ve polisin yeraltı çalışmasıyla ilgili neler bildiği hakkında, Parti'yi mümkün olduğu kadar çabuk haberdar etmek için elimizden gelenin azamisini yapardık. Bütün bunlar daha sonraki tahribatların önlenmesi için atılacak adımlara yardımcı olurdu.

Gardiyanların dikkatlerini boşa çıkaracak pekçok metod denedik. Hapise düşen Portekiz komünistleri çeşitli ilginç olaylar hatırlarlar. Meselâ, diş macunu, kahve ve yanık kibritlerden silinmez bir mürekkep yaptık. Bu mürekkep, kumaş üzerine yazmakta kullanılabiliyordu. Ben pijama pantalonumun paça baskısı içine bir kumaş parçası sakladım ve onu dışarıya kaçırttım. Kumaş parçası, Parti yönetimine yazılmış şifreli bilgileri ihtiva ediyordu.

Görüşmelerde gardiyanlar çok sıkı bir şekilde bizleri gözledikleri ve aile mensuplarımızla başbaşa görüşme fırsatı vermedikleri için dehşetli güçlüklerle başetmek zorunda kalırdık. Bu yüzden çeşitli aldatmacalara başvurmamız gerekiyordu. Bir gün erkek kardeşim, birşey isteyip istemediğimi sordu-

ğu zaman "Bak" dedim. "Pijamamın pantalonu çok kısa olduğu için sabahları yıkanma yerine çıktığımda hapishane görevlileri benimle eğleniyorlar. Lütfen anneme söyle, pijamamın paçalarını... uzatıversin". Bu sayede bizimkilerin, pantolonumun paça baskısını sökmeleri mümkün oldu.

Biz, Parti'ye mesaj yollamak için başka yollar da kullandık. Ancak bütün sırlarımızı açıklamak için henüz vakit çok erken .

Gözaltında olmanın getirdiği bütün mahrumiyetlere ve güçlüklere rağmen komünistler, hapiste olsalar bile Parti'yle ve halkla aynı çizgide yer almaya ve uluslararası meselelerin yankılarını takip etmeğe gayret sarfediyorlardı. Bizim, cezaevinin bütün bölümlerinde grupları bulunan ve yönetimle görevli sekretaryası olan bir hapishane Parti örgütümüz vardı. Hapishane tipine ve kurallarına uygun çeşitli çalışma metodlarımız vardı ve imkânların elverdiği ölçüde, kısa toplantılar yapıyor, acil politik meseleleri tartışıyor, çeşitli eğitim kursları tertipliyor ve yayın çıkarıyorduk.

Mahpusların sürekli olarak bizim gazetemizi, AVANTE!'yi ele geçirdiklerini gördük. Gazete genellikle ziyaretçiler tarafından getiriliyordu. İnce kağıtlara basılmış olan AVANTE! zaman zaman bir çöreğin, bir ceviz kabuğunun, bir puronun hatta bir sabun kalıbının içine saklanmış olarak cezaevine sokuluyordu. Gardiyanlar her paketi çok sıkı kontroldan geçirdikleri için bunu başarmak büyük bir hüner işiydi. Bu yoldan dahi olsa Parti'yle temasımızı sürdürdük ve bu bizim için büyük öneme sahipti.

Hapishane parti teşkilatları kendi başlarına haber bültenleri çıkarmak suretiyle kendi yetkinliklerini ispatladılar. Bunlar "Solidariedade*" adlı teorik bir gazete ile "Boletin Prisonal**"dan oluşuyordu. Ambalaj kağıtları üzerine küçük harflerle yazılmış ve hatta resimlerle süslenmiş, komünistlerin boy ölçülmez cesaretlerini ve sarsılmaz iradelerini yansıtan bu yayınlar, mahkumlar arasında alabildiğine yaygınlık kazanıyor ve hücreden hücreye dolaştırılıyordu. Biz, sürekli olarak gazetelerin dolaşım tekniğini geliştirmek zorunda kalıyorduk. Meselâ, hücre duvarlarının köşelerinden oyuklar açıyor ve gazeteyi komşularımıza kaydırıyorduk.

Her saat başı kontrol edildiğimizden, –elbette– çok sıkı bir gizliliğe devamlı riayet etmek zorundaydık. Gardiyanlar hücrelerde üst üste arama yapıyorlar, tuttuğumuz notları yırtıyor, kitap sayfalarını araştırıyor, şilteleri söküyor, karyola ayaklarının oyukları içinde birşey olup olmadığını araştırıyor ve yatak takımlarını ters-yüz ediyorlardı.

Bazan baskı alabildiğine gaddar biçimlere bürünüyordu. Böyle zamanlarda mahkumlar, ziyaretlerin

**Dayanışma (ç.n.)*

***Hapishane Bülteni (ç.n.)*

ve dolaşmaların yasaklanması, tecrit hücrelerine konmak veya yiyeceğin su ve ekmekle sınırlandırılması yollarından sürekli cezalandırılıyorlardı. Bu uygulama günlerce, yıllarca sürdü. Ancak biz teslim olmayı reddettik ve daha iyi şartlar için mücadele ettik. Komünistlerin önderliğinde mahpuslar açlık grevi ve toplantı çağrısı yaptılar ve şikayetlerini yazılı olarak bildirdiler. Direnişler sayesinde, zaman zaman, hapishane yetkililerinden, tecrit cezasına son verilmesi, kitap okuma izni elde edilmesi, bir araya gelip günün bir kısmının birlikte geçirilmesi gibi hakların elde edilmesinde bazı gelişmeler sağladık.

Hapis süresince komünistler, kendilerini, komünist arkadaşlarını eğitmekle yükümlü tuttular, politik, teorik ve kültürel bilgilerinin gelişmesinde onlara yardımcı oldular. Gizli kurslar tertiplediler, tartışmalar için politik malzeme hazırladılar. Değişik politik ve kültürel problemleri incelediler. Eğitim, konuyu en iyi bilenler tarafından yerine getiriliyordu. Çok sayıda komünist –özellikle kırsal bölgelerden gelmiş olanlar– okuma ve yazmayı hapishanede öğrendi.

Genellikle iki tip politik mahkumla karşı karşıya oluyorduk. Bazıları sağlamlığını korudu ve şartlara uyum gösterdi. Bir kısmı ise işkenceye ve aşırı zulüme dayanmayı beceremedi. Böyleleri çözüldü ve konuştu, hatta bazıları işi ihanete kadar götürdü ve rejimin saflarına geçti. Yüreksizlik elbette derece ve etkinlik farkları gösteriyordu. Biz, zayıflığı yenme belirtileri gösteren ve mücadeleyi sürdürmek isteyenlere yardımcı olmaya çalıştık. İhanet edenlere gelince, (zaten pek azdılar) onlar Parti'den kesinlikle çıkarıldılar.

Parti mahkumlar arasında yoğun bir eğitim çalışmasına girişti ve genellikle, baskı çarkının tuzaklarına yakalanabilecek olan yoldaşları eğitmeye büyük çaba harcadı. Parti onlara sağlamlığı ve fiziki veya zihni işkenceye dayanmayı öğretti. Parti bu amaçla çeşitli broşürler bastı. Bunlardan birisi, "Eğer Tutuklanırsan, Yoldaş..." adını taşıyan kitapçık ilk kez 1947'de çıktı. Bu broşür, polise nasıl direnileceği, mahkeme veya cezaevinde, sorgulama sırasında kişinin kendisini nasıl kontrol altında tutması gerektiği konularında öğretici bilgiler veriyordu. PİDE tarafından ele geçirilen yoldaşlar, sonraları bu kitapçığın hapiste sağlam kalmaları için kendilerine çok büyük yardımı olduğunu söylediler.

Mahkum komünistler arasıra Parti'nin stratejik ve taktik hedefleri veya faşist sendikalarda çalışma prensipleri yahut Portekiz Komünist Partisi ve diğer muhalefet güçleri arasındaki ilişkiler üzerinde keskin ideolojik tartışmalara girişirlerdi. Bu çatışmalar, eskiden 1940'lı ve 50'li yıllarda PKP içinde beliren sekter ve liberal eğilimlere karşı verilen mücadeleden kaynaklanıyordu.

Hapisteki komünistler arasında sekter eğilimlerin yaygın olduğunu görmemek mümkün değildi. Gerçekten öyle dönemler oldu ki, mahkumlar düşmanla göğüs göğüse savaşmayı önerdiler. Oysa böylesi, cezaevi şartlarında intihar demek olurdu. Tarrafal toplama kampındaki(2) komünistler arasında, giderek "geçiş dönemi politikası" diye şekillendirilen bir hayli güçlü sağ bir sapma gelişti. Görünüşte sekterliğe son vermeyi amaçlayan bu sapmanın temelinde, sağcı politikalarla uzlaşma niyeti bulunuyordu. Daha sonraki dönemlerde bu tür yoldaşların pek çoğu yanılgılarının üstesinden geldiler ve aktif bir şekilde Parti'de kaldılar.

Büyük önem taşıyan başka bir konuya daha değinmek istiyorum. Yani hapisten kaçmayı kasdediyorum. Çok sayıda Portekizli komünist tek başına veya toplu olarak Caxias, Peniche ve diğer faşist toplama kamplarından kaçmayı başardı. Ancak pekçok cüretli plan başarıya ulaşamadı. Bu herkesin bildiği bir konu. Kaçmaya kalkışanlardan biri de bendim, ancak beş denemeden sadece birisinde başarılı olabildim. Bütün bunları kaçmanın olağanüstü zor ve tehlikeli bir girişim olduğunu vurgulamak ve aynı zamanda her başarılı bir kaçışı Parti'nin, faşist baskı mekanizmasına karşı kazandığı politik ve moral bir zafer olarak gördüğümüzü belirtmek için söylüyorum.

Bir kural olarak, kaçma hazırlıkları, çok uzun bir süreyi, muazzam fiziksel gayreti ve sinir sağlamlığını gerektiriyordu, çünkü hazırlıklarımızı çok sıkı bir gözetleme altında yapmaya mecburduk ve pekçok değişik tedbirler almak zorundaydık.

Cezamın ilk bölümünü tamamladıktan sonra, yönetim beni Lizbon'a 100 km. uzaklıkta bir yarım adadaki ortaçağ kalesi Peniche'ye yolladı. Önce kendimi diğer 20 yoldaşla birlikte, ortaklaşa kalınan bir odada buldum. Burası rutubetli, taş duvarları yosun kaplı ve gece gündüz göz kamaştıran ampullerle aydınlanan kasvetli bir yerdi. Sekiz ay süresince toplu halde kaçmaya hazırlandık. Kale duvarının ötesine erişebilecek bir tünel kazdık. Geriye sadece bir kaç taşı daha sökmek kalmıştı. Fakat gardiyanlar kazdığımız tüneli keşfettiler ve bizi başka bir hücreye taşıdılar.

Uzun bir süre geçti, fakat ben kaçma fikrinden asla vazgeçmedim. Daha sonra, cezalandırılmak için tek kişilik tecrit hücresine konduğum zaman kaçmayı yeniden denedim. Gardiyanların bütün elbiselerimi ve iç çamaşırlarımı her kat yerine kadar kontrol etmelerine rağmen, kaşıktan yapılmış küçük bir bıçağı ve bir tel parçasını hücreme kaçırmayı becerdim. Bu ilkel aletle geceleri, hücre penceresinin meşe ağacından yapılmış kalın kapağında yuvarlak bir delik açmaya başladım. Fakat tam herşey hazır olduğunda tecrit cezam sona erdi ve tekrar ana binaya gö-

türüldüm. Hücreden ayrılmadan önce kapaktaki deliği öyle bir ustalıkla gizledim ki, gardiyanlar hiçbir şeyin farkına varmadı. Ortaklaşa hücreye geri döndüğümde Parti' nin cezaevi örgütü yönetimine herşeyi anlattım. Yönetim ben dahil 3 kişiden oluşuyordu. İçimizden birinin gözleri miyoptu ve geceleyin kaçması imkansızdı. Diğeri yüzme bilmiyordu. Bu durumda benim kaçmayı denememe kararverildi. 20 Gün sonra tecrit hücresine geri götürülmeyi "hakettim". Şansım yaver gitti ve kapısında delik açtığım hücreye kapatıldım. Yapılacak tek şey mehtapsız, karanlık bir geceyi beklemekti.

Çok geçmeden beklediğim gece geldi. 1954'ün Aralık ayıydı. Fırtına Atlantik Okyanusu'nu köpürtüyordu. Azgın dalgalar kaleyi sürekli dövüyor, hücremin duvarlarını ıslatıyordu. Kararımı verdim, elbiselerimi birbirine düğümledim ve şerit şerit kestiğim battaniye parçalarını da ekleyerekip yaptım. Gerisi göz açıp kapayıncaya kadar oldu. Kapağın üzerindeki kesik parçayı çıkartıp, bu delikten dışarıya süzüldüm, kale duvarından hücreme doğru uzanan ışık hüzmesini süratle aştım ve kendi imalatım iple okyanusa doğru inmeye başladım. Fakat ipin boyu yetmedi. Biran bile kaybedecek vakit yoktu, ipi elimden bıraktım ve kendimi buz gibi suya attım. Suya düştüğüm anda bir taşa çarptım, fakat cesaretimi topladım ve dehşetli zor olmasına rağmen sürünerek kıyıya doğru tırmandım. Durumum çok kritikti, derime kadar ıslanmış elbiselerim Aralık ayının dondurucu rüzgarıyla buzla kaplanmıştı ve dayanma gücüm tümüyle tükenmişti. Hertarafım kanıyordu ve iliklerime kadar donuyordum. Günün ağarmasına ancak birbuçuk saatlik bir vakit kalmıştı. Bu süre içinde yaklaşık 4 km. uzunluğundaki Peniche yarımadasını terketmem gerekiyordu. Bu durumda ilk ağızda ne yapacağımı düşünürken, geceleyin çıktıkları balık avından dönen balıkçıları taşıyan bir kamyon gördüm . "Benim için bir yer yok mu kamyonda?" diye seslendim. "Hiç kimse için yer yok" cevabını aldım. Kamyon hareket etti, fakat aynı anda tırmanıp içine atlamayı becerdim. Balıkçılar başıma üşüştüler ve "İlerde yol üzerinde bir devriye karakolu var, izin kağıdın olmadan oradan geçemezsin" dediler. Beni PİDE'ye teslim edecekleri anlaşılıyordu. Zaten benim gibi bir kişi, –yalın ayak, sırılsıklam, kirli, sakallı ve her tarafı kanayan– şüpheli biri olmalıydı. Olanca güvenimle "Beni polise teslim edemezsiniz" diye bağırdım. "Peniche kalesindeki hapishaneden henüz kaçtım. Ben Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesiyim. Buradan uzaklaşmam için bana yardım etmelisiniz!" Balıkçılar aşikâr bir şekilde kararlarını değiştirdiler. Beni kamyonun içine sakladılar ve onların izin kağıtlarını kontrol eden devriye hiçbirşeyden şüphelenmedi.

Kaçışımdan 8 yıl sonra gene yeraltı faaliyetlerini yürütürken

yeniden tutuklandım. İlk tutuklandığımda gözaltındayken nasıl mücadele edileceği konusunda tecrübesizdim ve gardiyanlar kitaplarımı ve tuttuğum notları kolayca ele geçirirlerdi. Ancak bu sefer, yıllar boyunca tutmuş olduğum notları sağlam korumayı becerdim.

Tuttuğum notlardan lâf olsun diye söz etmiyorum. Hapishane parti örgütü yönetimi bu notlara çok önem veriyordu. Cezaevinden gizlice gönderdiğimiz mesajlar biraraya getirildiğinde, inanıyorum ki Parti çalışmalarının gelişmesine yardımcı oluyordu. Gerçekten bu notlar, hatalı çalışmalar ve yanlış eğilimler üzerinde pekçok değerli görüşler getirdikleri gibi, grev komitelerinin çalışmalarıyla ilgili, işçi komisyonlarının yeni çalışma metodları kullanmaları için gerekli, sendikal hareket hakkında, legal şartlardaki mücadelenin yeraltı çalışmalarıyla birleştirilmesi için lüzumlu, sendikal hareket önderlerinin örgütlerini polise, ajan provakatörlere ve genellikle faşist ajanlara karşı korumalarında üzerlerine düşen görevlerle ilgili ilginç fikirleri ihtiva ediyorlardı. Nisan Devrimi'yle birlikte 12 yıl süren mahpusluk sona erdi ve tekrar özgürlüğe kavuştum. Hapisten salıverilmem öncesindeki olayları hiç bir zaman unutmayacağım. 25 Nisan'dan çok önceleri faşizmin günlerinin sayılı olduğunu hissediyorduk. Çünkü halk kendisine canice dayatılan sömürge savaşına daha fazla tahammül edemeyecekti. Diktatörlüğün devrilmek üzere olduğu açıkça gözüküyordu.

O tarihte ben Caxias hapishanesinin hastanesinde idim. Kendime hasta süsü vermiştim ve kaçış hazırlıkları içindeydim. 25 Nisan sabahı gün ağarırken koğuşumuza bir gardiyan geldi ve "Bitti" dedi. "Bu iş patlak verdi, birliklerdeki askerler iktidarı ele geçirdi." Biz, koğuşa derhal bir radyo ve televizyon getirilmesini talep ettik. Siyasi mahkumların heran serbest bırakılabileceğini kavrayan cezaevi yetkilileri isteğimizi kabul etti.

Ne var ki, benimle birlikte 3 yoldaş ancak 27 Nisan'da serbest bırakıldık. Dışarıya en son çıkan biz olduk, çünkü hapiste en uzun süre biz yatmıştık.

Hapishane kapısı ardına kadar açıldığı zaman önümüzde heyecanlandırıcı bir manzarayla karşılaştık. Binlerce kişi özgürlüğümüzü selamlıyordu. Bu, uğrunda yaşamaya ve savaşmaya değer bir şeydi.

---

1) Salazar tarafından, Hitler'in Gestapo'su modeline uygun olarak kurulan ve rejimin politik karşıtlarını izlemekle görevli gizli polis teşkilatı. Nisan Devrimi'nden sonra dağıtıldı.

2) Portekiz faşist yönetimi tarafından önde gelen PKP üyelerinin ve diğer etkin antifaşistlerin gözaltında tutulmaları için Yeşil Burun Adaları'ndan birisi üzerinde kurulmuştu. PKP'nin 1929'dan 1942'ye kadar genel sekreterliğini yürüten Bento Gonçalves hayatını Tarrafal'da kaybetti.

"World Marxist Review" dergisinin Ocak 1984 sayısında yayınlanmıştır.